Εθνικό και
Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο
Αθηνών

ΕΘΝΙΚΌΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΩΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ/ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ

Ibrahim Mohammed

Συγκριτική μελέτη απόδοσης του γένους στην Ελληνική και στην Αραβική: Θεωρητική προσέγγιση και διδακτικές προτάσεις.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΑΘΗΝΑ 2019

ΕΘΝΙΚΟΝ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ

ΔΙΑΤΜΗΜΑΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΩΣ ΔΕΥΤΕΡΗΣ/ΞΕΝΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

ΤΟΜΕΑΣ ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΑΣ

Ibrahim Mohammed, AM: 373

Συγκριτική μελέτη απόδοσης του γένους στην Ελληνική και στην Αραβική: Θεωρητική προσέγγιση και διδακτικές προτάσεις.

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Επιβλέπων: Βασίλειος Σπυρόπουλος, Αναπληρωτής καθηγητής

Επιτροπή: Μαρία Ιακώβου, Αναπληρώτρια καθηγήτρια

Αθανάσιος Μιχάλης, Επίκουρος καθηγητής

ΑΘΗΝΑ 2019

Σε ανθρώπους που η βοήθειά τους με έκανε να φτάσω ως εδώ….

Αισθάνομαι την ανάγκη να αναφέρω την κυρία Κονδύλη Ελένη και τον κύριο Tarek Radwan όπου είναι οι δύο πυλώνες και η αρχή όλων.

Abstract

The subject of this study is the comparative presentation of gender in Greek and Arabic languages, so that through the comparison of the specific languages, some conclusions can be drawn that will be useful in teaching Greek as a second language. The theoretical context in which we present this study is the teaching of Greek as a second/ foreign language to Arab students, depending on the theory of Contrastive Analysis from morphological, semantic and syntactic aspects, giving more emphasis to morphology. The study aims through the comparative presentation of the structures of the two languages to illuminate the difficult structures related to the concept of gender to facilitate students in their learning and the teachers in the management of the points of difference of the two languages.

Keywords: gender, comparative study, Greek, Arabic, L2, teaching proposals.

Περιεχόμενα

Μέρος Α', Εισαγωγή 10

Το γένος ως φαινόμενο 11

1.Ορισμός του γένους 11

2.Κριτήρια ορισμού (απόδοσης) του γένους 11

2.1.Γένη βάσει του σημασιολογικού κριτηρίου.....11

2.2.Γένη βάσει μορφολογικής/ φωνολογικής δομής.....12

2.3.Συμφωνία του γένους.....12

3.Διάκριση γλωσσών με βάση του φύλου (sex-based & non-sex-based).....….13

4.Η Ελληνική και η Αραβική σε σχέση με το γένος.....14

Μέρος Β', Περιγραφή των δύο γλωσσών ως προς το γένος.....15

Περιγραφή του γένους στην Ελληνική γλώσσα.....15

Κεφάλαιο 1: Τα ουσιαστικά.....15

1.Οι τιμές του γένους 15

2.Ανάλυση 15

2.1.Κύρια ονόματα 16

2.2.Μορφολογικές κανονικότητες.....18

2.3.Δάνεια ουσιαστικά 18

3.Ιδιαίτερες περιπτώσεις και εξαιρέσεις 19

3.1. Άκλιτα ουσιαστικά 19

3.2.Ουσιαστικά με αλλαγή γένους στον πληθυντικό 19

3.3.Ουσιαστικά κοινού γένους 20

Κεφάλαιο 2: Γένος και προσωπικές αντωνυμίες 20

Κεφάλαιο 3: Γένος και συμφωνία 21

1.Το άρθρο 21

2.Η συμφωνία του ουσιαστικού και του επιθέτου 22

2.1.Η συμφωνία μεταξύ του υποκειμένου και του κατηγορουμένου του 23

2.2.Άκλιτα επίθετα 24

Περιγραφή του γένους στην Αραβική γλώσσα 24

Κεφάλαιο 1: Τα ουσιαστικά 24

1.Οι τιμές του γένους 24
2.Ανάλυση 24
2.1.Τα αρσενικά ουσιαστικά 25
2.2.Τα θηλυκά ονόματα 25
2.3.Κύρια ονόματα 26
2.3.1.Τα ονόματα χωρών 26
2.3.2. Τα ονόματα πόλεων 26
2.3.3.Τα ονόματα μηνών 27
2.3.4.Τα ονόματα ημερών 27
2.3.5.Τα ονόματα ωκεανών, θαλασσών και ποταμών 27
2.3.6. τα ονόματα ηπείρων και νησιών 27
2.4.Δάνεια ουσιαστικά 27
3.Ιδιαίτερες περιπτώσεις και εξαιρέσεις 28
3.1.Κρυπτο-αρσενικά ουσιαστικά 28
3.2.Κρυπτοθηλυκά ουσιαστικά 28
3.3.Τα ουσιαστικά κοινού γένους 29
Κεφάλαιο 2: Γένος και προσωπικές αντωνυμίες 29
Κεφάλαιο 3: Γένος και συμφωνία 30
1.Το άρθρο 30
2.Η συμφωνία του ουσιαστικού και του επιθέτου 33
2.1.Η συμφωνία μεταξύ υποκειμένου και κατηγορουμένου του 35
2.2.Εξαιρέσεις στη συμφωνία ουσιαστικού- επιθέτου 37
2.2.1.Τα περιληπτικά ουσιαστικά και το επίθετο 37
2.2.2.Επίθετα που δεν δηλώνουν συμφωνία γένους και –εν μέρει- αριθμού.....37
3.Η συμφωνία του ρήματος και του υποκειμένου 38
3.1.Παρατηρήσεις στη συμφωνία του ρήματος και του υποκειμένου 39
3.2.Η συμφωνία του ρήματος και του υποκειμένου όταν το υποκείμενο αποτελείται από περισσότερες από μια ΟΦ 41
Μέρος Γ', Σύγκριση των δύο γλωσσών ως προς το γένος 43
Κεφάλαιο 1: Τα ουσιαστικά 43
1.Οι τιμές του γένους 43

2.Σημασιολογικές κανονικότητες 43
2.1.Κοινά ονόματα 43
2.2.Κύρια ονόματα 44
3.Μορφολογικές κανονικότητες 46
4.Δάνεια ουσιαστικά 47
5.Ιδιαίτερες περιπτώσεις και εξαιρέσεις 48
5.1. Ουσιαστικά κοινού γένους 48
Κεφάλαιο 2: Γένος και προσωπικές αντωνυμίες 49
Κεφάλιο 3: Γένος και συμφωνία 49
1.Το άρθρο 50
1.1.Η δήλωση της οριστικότητας 50
1.2. Παρατηρήσεις στη δήλωση της οριστικότητας 50
1.3.Το οριστικό άρθρο 51
1.4.Το αόριστο άρθρο 52
2.Η συμφωνία του ουσιαστικού και του επιθέτου 53
2.1. Η συμφωνία μεταξύ υποκειμένου και κατηγορουμένου του 54
2.2.Παρατηρήσεις στη συμφωνία του ουσιαστικού και του επιθέτου 55
3. Η συμφωνία του ρήματος και του υποκειμένου 56
3.1.Παρατηρήσεις στη συμφωνία του ρήματος και του υποκειμένου 57
Μέρος Δ', Διδακτικές προτάσεις 60
1.Το γένος στα Α.Π της Ελληνικής 60
2.Η διδασκαλία του γένους σε κάποια εγχειρίδια της Ελληνικής (σε αρχάριο επίπεδο)
Παρουσίαση εγχειριδίων 60
2.1.Ελληνικά τώρα 1+1 60
2.2.Ελληνικά στο πι και φι 61
2.3.Ταξίδι στην Ελλάδα 1 61
2,4,Ελληνικά Α' 61
2.5. Σύγκριση εγχειριδίων με την περιγραφή των Α.Π 62
3.Η διδασκαλία του γένους της Ελληνικής σε αραβόφωνους μαθητές 62
4. Συμπεράσματα 66

Βιβλιογραφία 67
Παράρτημα 70

Συντομεύσεις

ΑΙΤ.	Αιτιατική
ΑΝΘ.	Ανθρώπινο
ΑΠ	Αναλυτικό Πρόγραμμα
ΑΡΘΡ.	Άρθρο
ΑΡΣ.	Αρσενικό
Γ2	Δεύτερη Γλώσσα
ΓΕΝ.	Γενική
ΔΥ.	Δϋικός
ΕΝ.	Ενικός
ΘΗΛ.	Θηλικό
Κ.Α	Και άλλα
ΚΛΠ.	Και λοιπά
ΚΤ. ΑΝΤ.	Κτητική αντωνυμία
ΟΝ.	Ονομαστική
ΟΥΔ.	Ουδέτερο
ΠΛ.	Πληθυντικός
ΠΡΛΘ.	Παρελθοντικός
Π.Χ.	Παραδείγματος χάριν

Μέρος Α'

Εισαγωγή

Το θέμα το οποίο διαπραγματευόμαστε με την εκπόνηση της συγκεκριμένης εργασίας είναι η συγκριτική παρουσίαση απόδοσης του γένους στην Ελληνική και την Αραβική[1] γλώσσα έτσι ώστε μέσα από την σύγκριση των συγκεκριμένων γλωσσών να προκύψουν κάποια συμπεράσματα τα οποία θα αξιοποιηθούν για τη διδασκαλία των ελληνικών σαν δεύτερη γλώσσα.

Το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο τοποθετούμε την παρούσα εργασία είναι η διδασκαλία της Ελληνικής σαν δεύτερη/ ξένη γλώσσα στους αραβόφωνους μαθητές, στηρίζοντας στη θεωρία της Αντιπαραβολικής Ανάλυσης των γλωσσών από μορφολογική, σημασιολογική και συντακτική πλευρά, δίνοντας περισσότερη έμφαση στη μορφολογία.

Ο στόχος της εργασίας είναι μέσα από μια συγκριτική παρουσίαση για τις δομές των δύο γλωσσών να φωτιστούν οι δύσκολες δομές που σχετίζονται με την έννοια του γένους για να διευκολυνθούν οι μαθητές στην εκμάθησή τους και οι δάσκαλοι στη διαχείριση των σημείων διαφοράς των δύο γλωσσών.

Αρχικά θα πραγματοποιήσουμε μια σύντομη παρουσίαση για το γένος ως φαινόμενο στις γλώσσες γενικά, φωτίζοντας κάποιες σημαντικές πλευρές του . Έπειτα θα κάνουμε μια αναλυτική περιγραφή για την κατηγορία του γένους και τις τιμές του στην Ελληνική και την Αραβική σε σχέση με τα ουσιαστικά (κοινά και κύρια), τις προσωπικές αντωνυμίες και τη συμφωνία του (ξεκιώντας με το γένος και τη μορφολογία του άρθρου – τη συμφωνία του ουσιαστικού και του επιθέτου και καταλήγοντας με τη συμφωνία του ρήματος και του υποκειμένου) (Μέρος Β').

Με βάση την παραπάνω ανάλυση θα κάνουμε μια σύγκριση σύμφωνα με την οποία θα εξαχθούν γενικά συμπεράσματα για τις ομοιότητες αλλά και τις διαφορές των δύο γλωσσών ως προς το γένος, οι οποίες διαφορές μπορεί ως ένα βαθμό να εξηγήσουν τα λάθη των μαθητών (Μέρος Γ').

Στο τέλος θα προχωρήσουμε σε διδακτικές προτάσεις, εξετάζοντας την αναφορά του γένους στα Αναλυτικά Προγράμματα, επίσης τον τρόπο με τον οποίο διδάσκεται το γένος σε κάποια εγχειρίδια της Ελληνικής και στη συνέχεια θα προβλέψουμε τις δυσκολίες και τα πιθανά λάθη που μπορεί να αντιμετωπίζουν οι αραβόφωνοι μαθητές και θα κάνουμε μια περίληψη με τα γενικά συμπεράσματα της έρευνας (Μέρος Δ').

[1] Σύμφωνα με τη γλωσσική τυπολογία παρατηρούμε ότι η Ελληνική ανήκει στην ινδοευρωπαϊκή οικογένεια γλωσσών και ταξινομείται ως διαχυτική γλώσσα (fusional) ενώ, η Αραβική ανήκει στις σημητικές γλώσσες και κατηγοριοποιείται ως σχεδιοτυπική γλώσσα (templatic) (βλ. Ράλλη 2005: 102. Γούτσος 2012: 144- 145).

Το γένος ως φαινόμενο

1.Ορισμός του γένους

Το γένος είναι από τα θέματα που ενδιαφέρουν τους γλωσσολόγους ακόμα και ερευνητές που δεν ασχολούνται με τη γλωσσολογία, καθώς έχει κεντρικό ρόλο σε ορισμένες γλώσσες και απουσιάζει εντελώς από άλλες. Η σημασία των μελετών περί γένους στη γλώσσα και τα κριτήρια που το ορίζουν έγκειται στο ότι μπορεί να παρέχουν λύσεις για τις δυσκολίες που υφίστανται κατά τη διαδικασία της εκμάθησης της Γ2 από μαθητές που έχουν μητρικές γλώσσες οι οποίες διαφέρουν τυπολογικά.

Ο Hockett ορίζει το γένος «ως κατηγορίες ουσιαστικών που αντικατοπτρίζονται στη συμπεριφορά των συσχετισμένων λέξεων» (1958: 231). Για παράδειγμα, μια γλώσσα μπορεί να έχει δύο ή περισσότερες κατηγορίες ή γένη. Οι κατηγορίες αυτές δεν ταυτίζονται συχνά με την παραδοσιακή διάκριση του βιολογικού φύλου/ γένους "άρρεν/θήλυ".

Η λέξη γένος προέρχεται από τη λατινική λέξη "genus" μέσω της παλιάς γαλλικής λέξης "gendre" που σημαίνει "είδος". Η συγκεκριμένη λέξη δεν χρησιμοποιείται μόνο για μια ομάδα ουσιαστικών αλλά για ολόκληρη την κατηγορία.Ο ελάχιστος αριθμός τιμών γένους είναι δύο και μπορεί να φτάσει σε μια γλώσσα μέχρι είκοσι αλλά οι γλώσσες με τέσσερα γένη θεωρούνται πιο συνηθισμένες παγκοσμίως (Corbett 1991: 1-5, Velupillai 2012: 167) και για περισσότερες πληροφορίες σε σχέση με τους αριθμούς γένους στις γλώσσες (βλ. Haspelmath et al. 2005: 128) .

2.Κριτήρια ορισμού (απόδοσης) του γένους

Τα κριτήρια με τα οποία μπορούμε να γνωρίσουμε αν ένα ουσιαστικό ανήκει σε ένα συγκεκριμένο γένος βασίζονται σε δύο κύρια είδη πληροφοριών,πρώτον στη σημασία (σημασιολογία) και δεύτερον στη μορφή που περιλαμβάνει δύο τύπους οι οποίοι είναι:

(α) μορφολογική δομή "word-structure" και
(β) Φωνολογική δομή "sound-structure" (Corbett 1991: 8)

2.1 Γένη βάσει του σημασιολογικού κριτηρίου

Το κριτήριο της σημασιολογίας θεωρείται το πιο περίπλοκο λόγω της διακύμανσης της παρεμβολής του σε κάθε γλώσσα. Για παράδειγμα σε γλώσσες που χαρακτηρίζονται με αυστηρό σημασιολογικό κριτήριο όπως η Tamil, παρατηρούμε ότι το βιολογικό φύλο είναι ο πυρήνας αντίληψης του γραμματικού φύλου, ενώ άλλες γλώσσες δεν περιέχουν το συγκεκριμένο κριτήριο, (μόνο αν η διάκριση είναι απαραίτητη σε αυτές τις γλώσσες μπορούμε να χρησιμοποιούμε λεξιλογικά στοιχεία - είτε από διαφορετικές ρίζες είτε συνθετικά παράγωγα για να δηλώσουμε την πληροφορία "αρσενικό/θηλυκό").

Αυτό σημαίνει ότι στις γλώσσες Dravidian (ειδικά στην Tamil) μπορούμε να πούμε ότι «όλα τα ουσιαστικά που υποδηλώνουν άρρενα όντα είναι αρσενικά» και «όλα τα αρσενικά ουσιαστικά δηλώνουν άρρενα όντα» ενώ στις ινδοευρωπαϊκές γλώσσες όπως στη Γαλλική ή Ρωσική μπορούμε να πούμε «τα ουσιαστικά που δηλώνουν άρρενα

όντα είναι "τυπικά" αρσενικά όμως επίσης υπάρχουν πολλά αρσενικά ουσιαστικά που δεν δηλώνουν άρρενα όντα». (Haspelmath et al. 2005:130)

Τα κριτήρια στα οποία βασίζονται τα σημασιολογικά συστήματα σύμφωνα με τον de La Grasserie (1898: 614-15) παρουσιάζονται παρακάτω (Corbett. 1991:30-32):

(α) Έμψυχο/άψυχο
(β) Λογικό "rational"/μη λογικό "non-rational"
(γ) Ανθρώπινο/μη ανθρώπινο
(δ) Άρρεν/άλλο (υπόλοιπα)
(ε) Ισχυρό "strong"/ αδύναμο"weak"
(στ) Αυξητικό "augmentative"/ υποκοριστικό "diminutive"
(ζ) Αρσενικό/ άλλο (υπόλοιπα)
(η) Αρσενικό/θηλυκό/χωρίς φύλο.

2.2 Γένη βάσει μορφολογικής /φωνολογικής δομής

Σε κάποια από τα συστήματα που έχουμε προαναφέρει, η απόδοση του γένους γίνεται μόνο με αναφορά στη σημασία του ουσιαστικού (π.χ. στη γλώσσα Tamil, τα ουσιαστικά που δηλώνουν θεό είναι αρσενικά, και αυτά που δηλώνουν θεά είναι θηλυκά και τα υπόλοιπα ουδέτερα), τα παραπάνω αφορούν σημασιολογικά συστήματα. Σε κάποια άλλα όμως δεν είναι αρκετή η σημασιολογική πληροφορία για την απόδοση του γένους αλλά απαιτείται και η μορφολογική, δηλαδή, ενώ υπάρχουν καθαρά σημασιολογικά συστήματα, δεν υπάρχουν γνήσια μορφολογικά. Τα μορφικά χαρακτηριστικά διαθέτουν γενικά επαρκείς πληροφορίες για την απόδοση του γένους. Ο φυσικός ομιλητής πρέπει να έχει αποθηκεύσει στο νοητικό λεξικό πληροφορίες για τη μορφή του ουσιαστικού και να αποδίδεται το γένος με σχετικά απλό αλγόριθμο. Έτσι θα μπορούσε να σκεφτεί κανείς ότι σε τέτοια συστήματα θα είναι περιττή η σημασιολογική πληροφορία. Όμως δεν συμβαίνει αυτό γιατί στις περιπτώσεις όπου υπάρχει ασυνέπεια μορφής και γένους προκύπτει ότι οι σημασιολογικοί κανόνες υπερισχύουν έναντι των μορφολογικών (Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Χείλα-Μαρκοπούλου 2002: 20).

Η μορφολογία με αυτή τη λογική έχει συμπληρωματικό ρόλο και βρίσκεται σε επικάλυψη "overlapping" με το σημασιολογικό κριτήριο που δημιουργεί δύο είδη ουσιαστικών: Ουσιαστικά με εκπεφρασμένα γένη (π.χ. όλα τα αρσενικά τελειώνουν με "ο" και όλα τα θηλυκά με "α") και άλλα με καλυμμένα γένη (π.χ. η ρωσική λέξη *djadja* "*θείος*"). (Corbett 1991: 62). Σύμφωνα με τους παραπάνω τύπους κριτηρίων απόδοσης του γένους, υπάρχει περίπτωση κάποιοι να επικαλύπτονται με τέτοιο τρόπο που να μην είναι διαυγής ο καθορισμός του ειδικού βάρους του κάθε τύπου σε κάθε γλώσσα.

2.3 Η συμφωνία του γένους

Ο Steele (1978: 610) ορίζει τη *συμφωνία* « ότι αναφέρεται γενικά στη συστηματική συνδιακύμανση μεταξύ σημασίας ή μορφής ενός στοιχείου και μορφής άλλου στοιχείου. Για παράδειγμα το επίθετο παίρνει κάποια μορφή που δηλώνει τον αριθμό και το γένος του ουσιαστικού που προσδιορίζει» (Corbett 1991: 105)

Ο τρόπος με τον οποίο μπορούμε να αντιληφθούμε το γένος στη γλώσσα είναι μέσω της συμφωνίας. Η συμφωνία μπορεί επίσης να μας προσφέρει πληροφορίες για μια γλώσσα όπως: Ποιες κατηγορίες γένους έχει αυτή η γλώσσα; και πόσες κατηγορίες έχει;.

Τα στοιχεία που δηλώνουν συμφωνία του γένους στις γλώσσες είναι συνήθως:

(α) Τα επίθετα
(β) Δεικτικές αντωνυμίες
(γ) Τα άρθρα
(δ) Οι αριθμοί
(ε) Κτητικές αντωνυμίες
(στ) Αναφορικές αντωνυμίες
(ζ) Προσωπικές αντωνυμίες
(η) Τα επιρρήματα
(θ) Οι προθέσεις
(ι) Οι συμπληρωματικοί δείκτες (Corbett 1991: 106-113)

3. Διάκριση γλωσσών με βάση το φύλο (sex-based & non-sex-based)

Οι γλώσσες του κόσμου ξεχωρίζονται σε τρεις ομάδες ανάλογα με το φύλο για προσδιορισμό του γένους: (α) γλώσσες που βασίζονται στο φύλο (sex-based), (β) γλώσσες που δεν βασίζονται στο φύλο (non-sex-based) και (γ) γλώσσες που δεν έχουν γένος (βλ. τον παρακάτω πίνακα):

Πίνακας 1. Συστήματα γένους με βάση το φύλο (βλ. Haspelmath et al. 2005: 132)

Ομάδα	Αριθμός
Sex-based	84
Non-sex-based	28
No gender systems	144
Total	256

Είναι δεδομένο ότι το γένος σε κάποια συστήματα μπορεί να βασίζεται στο φύλο (sex) όπου τα άρρενα όντα ανήκουν στο αρσενικό γένος και τα θήλεα όντα στο θηλυκό γένος, όμως σε περίπτωση ύπαρξης αντικειμένων που δεν δηλώνουν φύλο, τότε ανήκουν στο ουδέτερο γένος. Ωστόσο το γένος με βάση το φύλο είναι πιο συνηθισμένο αλλά δεν είναι καθολικό, λ.χ. στο δείγμα του Corbett (2011b) οι γλώσσες οι οποίες είναι sex-based ανήκουν στο 75% ενώ το 25% του δείγματος δεν ήταν sex-based. Το γένος της τελευταίας ομάδας των γλωσσών βασίζεται στο κριτήριο (+/- έμψυχο).

Ένα παράδειγμα αυτών που δεν βασίζονται στο φύλο (non-sex-based) είναι η Plains Cree (Algic (Algonquian): Καναδάς), η οποία έχει δύο γένη, το ένα είναι για τα έμψυχα και το άλλο για τα άψυχα. Δηλαδή και τα άρρενα, τα θήλεα άτομα και τα ζώα ανήκουν στο ίδιο γένος το οποίο είναι το έμψυχο. Άλλο παράδειγμα η γλώσσα Kisi η οποία επίσης δεν βασίζεται στο φύλο και έχει τέσσερα γένη που δηλώνουν (α) έμψυχα (β) άψυχα (γ) "collective plants" και σπόροι (δ) υγρά (βλ. Velupillai 2012: 167).

4. Η Ελληνική και η Αραβική σε σχέση με το γένος

Αρχικά πρέπει να αναφέρουμε ότι και η Ελληνική και η Αραβική ανήκουν στην ομάδα γλωσσών που διαθέτουν φυσικό και γραμματικό γένος. Επομένως μπορούμε να συμπεράνουμε πως και οι δύο γλώσσες θεωρούνται sex-based (Haspelmath et al. 2005: 132). Καθώς επίσης, σε σχέση με τα κριτήρια απόδοσης του γένους επισημάνεται ότι οι δύο γλώσσες δεν ανήκουν στα αμιγώς σημασιολογικά συστήματα αλλά σε αυτά που συνδυάζουν τη μορφολογία και τη σημασιολογία όπως θα φανεί και από την έρευνα.

Παρατηρούμε επίσης πως η Αραβική ομαδοποιείται στα συστήματα που έχουν δύο γένη (αρσενικό και θηλυκό) ενώ, η Ελληνική έχει τριμερή διάκριση γένους (αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο) (Haspelmath et al. 2005: 128. Holton et al. 2012: 317. Ahammad 2017: 66). Τελικά είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η συμφωνία του γένους παίζει σημαντικό ρόλο σε πολλές κατηγορίες των δύο γλωσσών.

Μέρος Β'

Περιγραφή των δύο γλωσσών ως προς το γένος

Περιγραφή του γένους στην Ελληνική γλώσσα

Κεφάλαιο 1: Τα ουσιαστικά

1. Οι τιμές του γένους

Το γένος είναι ένα εγγενές χαρακτηριστικό στα ονόματα της Ελληνικής γλώσσας τα οποία διακρίνονται σε τρία γένη (βλ. ΥΠ.Π.Ε.Θ., Π.Ι. Τριανταφυλλίδης 2006: 76. Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 2014: 55-56. Holton et al. 2012: 317).

(α) Ονόματα αρσενικού γένους π.χ.: *ο δρόμος, ο ήχος, ο φύλακας, ο μάστορας, ο φοιτητής , ο διευθυντής*.

β) Ονόματα θηλυκού γένους, όπως: *η πόρτα, η καρέκλα, η λέξη, η μάχη, η οδός , η αλεπού.*

(γ) Ονόματα ουδέτερου γένους π.χ.: *το παράθυρο, το αυγό, το κουτί, το σκαμνί, το φόρεμα, το τέρας, το λάθος , το καθήκον.*

2.Ανάλυση

Προτού προχωρήσουμε στην ανάλυσή μας για τις τρεις τιμές του γένους στα Ελληνικά, πρέπει να σημειωθεί ότι το φυσικό γένος εκφράζεται από ουσιαστικά που δηλώνουν έμψυχα όντα, ενώ το γραμματικό γένος από μια μορφολογική πλευρά χαρακτηρίζει όλα τα ουσιαστικά της Ελληνικής γλώσσας. Με αυτή τη λογική, το γραμματικό γένος δεν πρέπει να συγχέεται με το φύλο.

Παραπάνω έχει αναφερθεί ότι κάθε ουσιαστικό της Ελληνικής ανήκει σε ένα από τα τρία γένη: Το αρσενικό, το θηλυκό ή το ουδέτερο, κάποιοι όμως στην κατηγοριοποίηση προσθέτουν τη μικρή ομάδα ουσιαστικών κοινού γένους η οποία θα αναφερθεί αναλυτικά σε μια ξεχωριστή ενότητα. Οι τρεις αυτές ομάδες όμως χαρακτηρίζονται κατά μεγάλο βαθμό από συμβατικότητα και δεν ανταποκρίνονται απαραιτήτως σε ανδρικό και σε γυναικείο φύλο και άψυχο. Παρ' όλο αυτό, η κατανομή του γένους με αυτό τον τρόπο εμφανίζει κάποιες σημασιολογικές κανονικότητες και γενικές τάσεις (βλ. Holton et al. 2012: 54 -317) οι οποίες είναι ως εξής:

(α) Στα ουσιαστικά προσώπων, το γραμματικό γένος συμφωνεί - όχι πάντα – με το φύλο, και επομένως τα ουσιαστικά: *Κώστας, φοιτητής* και *γιατρός* είναι αρσενικού γένους. Παράλληλα τα ονόματα: *μητέρα, φίλη* και *Σοφία* είναι θηλυκού γένους, ενώ *τα παιδιά, αγόρι* και *κορίτσι* είναι ουδέτερου γένους (Τριανταφυλλίδης 1988: 215-216).

(β) Τα ουσιαστικά που αναφέρονται σε ζώα συνήθως δηλώνουν το είδος του χωρίς να προσδιορίζουν το φύλο του. Υπάρχει όμως μια διάκριση φύλου μερικών ζώων που ζουν στο ανθρώπινο περιβάλλον. Κάποια ζώα έχουν τρεις όρους, ένα αρσενικό, ένα θηλυκό και ένα ουδέτερο, π.χ.: *κούνελος, κουνέλα* και *κουνέλι, σκύλος, σκύλα* και *σκυλί*.

Άλλα κατοικίδια έχουν δύο όρους που ο ένας δηλώνει το ένα φύλο και χρησιμοποιείται ως γενική αναφορά, ενώ ο άλλος δηλώνει το άλλο φύλο π.χ.: *γάτα,*

γάτος και παράλληλα με τους δύο προηγούμενος όρους υπάρχει και το *γατί* που είναι ουδέτερο και μπορεί να λειτουργήσει ως υποκοριστικό.

Μερικά ζώα όμως έχουν μόνο έναν όρο όπως προαναφέραμε και σε αυτή την περίπτωση όταν χρειάζεται να καθοριστεί το φύλο του ζώου, πρέπει να προσθέσουμε τα επίθετα: *αρσενικός* και *θηλυκός*, τα οποία συμφωνούν με το γένος του ουσιαστικού μαζί με τα άλλα προσδιοριστικά στοιχεία παρά με το φύλο του (βλ. Ράλλη 2003: 75. Τριανταφυλλίδης 1988: 218-219. Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 2014: 60-61) π.χ.:

(1) α. Η καμήλα – η θηλυκή καμήλα
β. Ο ελέφαντας- ο αρσενικός ελέφαντας

(γ) Τα περισσότερα ουσιαστικά που δηλώνουν επαγγέλματα και είναι κοινού γένους, μπορούν να είναι είτε αρσενικά είτε θηλυκά, ανάλογα με το φύλο το προσώπου που δηλώνεται, παρ' όλο που καταλήγουν σύμφωνα με το αρσενικό πρότυπο κλίσης, παραδείγματος χάριν: *ο/η δικηγόρος, ο/η γιατρός, ο/η συγγραφέας, ο/η ταμίας* κ.α. (βλ. Holton et al. 2012: 317).

(δ) Τα αφηρημένα ουσιαστικά ποικίλλουν ως προς το γένος, τα περισσότερα είναι θηλυκά, ειδικά αυτά που δηλώνουν έννοιες, ενέργειες, ιδιότητες και καταστάσεις π.χ:

(2) α. Γαλήνη, ειρήνη, ελευθερία, ησυχία.
β. Δικαιοσύνη, αθωότητα ενοχή
γ. Όρεξη, πίστη, δράση
δ. Επιθυμία, κούραση, μνήμη κ.α

Άλλα όμως είναι αρσενικά και ουδέτερα π.χ.: *Περιορισμός και κέφι*.

(ε) Τα ονόματα μετάλλων είναι αρσενικά π.χ.: *ο χρυσός, ο σίδηρος, ο χαλκός, ο μπρούντζος, ο άργυρος, ο κασσίτερος* κ.α.

(στ) Τα ουσιαστικά που δηλώνουν στοιχεία της φύσης είναι ουδέτερα στην πλειοψηφία π.χ.: *το άζωτο, το μαγγάνιο, το βρώμιο, το νάτριο, το μαγνήσιο, το κάλιο, το ιώδιο, το φθόριο* κ.α.

(ζ) Τα περισσότερα ουσιαστικά φυτών και δέντρων που παράγονται από το καρπό, το άνθος ή τον βολβό τους είναι θηλυκά π.χ.:

(3) α. Η ντοματιά, η πατατιά, η τριανταφυλλιά, η φασολιά
β. Η λεμονιά, η χουρμαδιά, η πορτοκαλιά, η φιστικιά, η νερατζιά κ.α.

(η) Πολλά ουσιαστικά που δηλώνουν καρπούς είναι ουδέτερα (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 2014: 64-65), π.χ.: *το φιστίκι, το μανταρίνι, το πορτοκάλι, το μήλο, το αγγούρι, το λεμόνι, το σταφύλι, το κολοκύθι, το κάστανο κ.α.*

Γενικά στα ουσιαστικά που δηλώνουν άψυχα αντικείμενα, φυσικά φαινόμενα και ουσίες ποικίλλει το γένος τους, μπορεί δηλαδή να είναι αρσενικά, θηλυκά ή ουδέτερα (βλ. Holton et al. 2012: 317), π.χ.:

(4) α. Ποταμός, καρέκλα, τραπέζι.
β. Ανεμοστρόβιλος, σεισμός, αστραπή, βροχή, χιόνι, κύμα, ουράνιο τόξο κ.α.

2.1.Κύρια ονόματα

Στις περισσότερες περιπτώσεις, τα κύρια ονόματα στην Ελληνική γλώσσα παίρνουν το γένος του κοινού ονόματος που δηλώνει το αντικείμενο στο οποίο αναφέρονται. Δηλαδή όταν λέμε *η Κύπρος*, εννοούμε *η νήσος*, με τον ίδιο τρόπο όταν λέμε: *Οδηγώ ένα Φορντ*, εννοούμε *το αυτοκίνητο*. Παρ' όλα αυτά, υπάρχουν κάποιες εξαιρέσεις από

τις οποίες μπορούμε να αναφέρουμε μερικά δάνεια ονόματα όπως: *το Λονδίνο*, που προέρχεται από τον αγγλικό όρο *London*, και *το Σάββατο* από την εβραϊκή λέξη *Shabbath*. Επίσης κάποια ονόματα που προέρχονται από άλλα κύρια ή κοινά και μένουν στο αρχικό τους γένος, για παράδειγμα: *ο Πόρος (το νησί).*

Στη συνέχεια θα κάνουμε μια κατηγοριοποίηση για τα κύρια ονόματα της Ελληνικής με περισσότερη ανάλυση:

(α) Τα κύρια ονόματα προσώπων και ζώων παίρνουν γένος αντίστοιχα με το φύλο το προσώπου ή του ζώου στο οποίο αναφέρονται.

(β) Οι εμπορικές επωνυμίες διατηρούν συνήθως το γένος του ονόματος του προϊόντος στο οποίο αναφέρονται, για παράδειγμα όταν λέμε: *Έτρεξα με τα Adidas,* εννοούμε *(τα παπούτσια).*

(γ) Επίσης τα κύρια ονόματα πραγμάτων παίρνουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος π.χ.:

(5) α. Η ΑΕΚ (η ομάδα) θα παίξει σήμερα το μεσημέρι.
β. Το έρωτας στα χρόνια της χολέρας είναι ωραίο (βιβλίο)
γ. Αγόρασα ένα γρήγορο Πεζό (αυτοκίνητο)
δ. Πάω Κρήτη με το Νίκος Καζαντζάκης (το καράβι)

(δ) Τα ονόματα μηνών και ημερών, καθώς και τα τοπωνύμια έχουν συνήθως το γένος του κοινού τους ονόματος (Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 2014: 65-68). Παρακάτω θα δώσουμε κάποια παραδείγματα για τις κατηγορίες αυτές:

(6) α. Ο Ιανουάριος, ο Φεβρουάριος, ο Μάρτιος, ο Απρίλιος, ο Μάιος, ο Ιούνιος, ο Ιούλιος κ.α. (ο μήνας).
β. Η Δευτέρα, η Τρίτη, η Τετάρτη, η Πέμπτη, η Παρασκευή, η Κυριακή, και εδώ εξαιρείται το Σάββατο όπως έχουμε προαναφέρει (η ημέρα).
γ. Η Αφρική, η Ασία, η Ευρώπη (η ήπειρος)
δ. Η Δανία, η Αίγυπτος, η Ελλάδα, η Βραζιλία ([2]η χώρα).
ε. Η Βενετία, η Νέα Υόρκη, η Πράγα, η Μόσχα, Η Αθήνα, η Πάτρα, και άλλες όμως: το Ναύπλιο, το Κάιρο, το Λονδίνο, το Παρίσι, το Βουκουρέστι, τα Τρίκαλα, ο Πύργος (η πόλη).
στ. Ο Ινδικός, ο Ατλαντικός, (ο ωκεανός).
ζ. Η Μεσόγειος, η Ερυθρά (η θάλασσα).
η. Το Λιβυκό, το Ιόνιο (το πέλαγος).
θ. Ο Αχελώος, ο Αμαζόνιος, ο Δούναβης, ο Νείλος, ο Ευρώτας αλλά και η Αλαμάνα (ο ποταμός).
ι. Η Πρέσπα, η Τριχωνίδα (η λίμνη).
ια. Η Ρόδος, η Σάμος, η Κέρκυρα, η Αίγινα, από την άλλη: ο Σκορπιός, το Αγκίστρι (η νήσος).

[2] Εδώ λοιπόν εξαιρούνται κάποιες χώρες όπως: το Μεξικό, το Ιράν, το Πακιστάν, το Βέλγιο, ο Καναδάς, ο Άγιος Μαρίνος.

2.2.Μορφολογικές κανονικότητες

Στην Ελληνική γλώσσα γενικά, το γένος του ουσιαστικού αντανακλάται κατά κανόνα στις καταλήξεις του και στον τύπο οποιουδήποτε προσδιοριστικού στοιχείου (άρθρου, επιθέτου κλπ.) που το συνοδεύει. Από την άλλη όμως παρατηρούμε ότι δεν υπήρχαν σταθεροί σημασιολογικοί κανόνες, αλλά γενικές τάσεις. Επίσης δεν υφίστανται ξεκάθαρες μορφολογικές κανονικότητες για τα ουσιαστικά και αυτό το εξηγούμε ως εξής:

(α) Τα αρσενικά ουσιαστικά στην ονομαστική του ενικού συνήθως λήγουν σε **–ς**, για παράδειγμα: *φύλακα-ς, μαθητή-ς, κήπο-ς, καφέ-ς, παππού-ς***.** Ταυτόχρονα όμως υπάρχουν θηλυκά και ουδέτερα ουσιαστικά που έχουν το –ς ως κατάληξη π.χ.: *ήπειρο-ς, είσοδο-ς, μέγεθο-ς, δάσο-ς, έθνο-ς, κρέα-ς*.

(β) Τα περισσότερα θηλυκά ουσιαστικά καταλήγουν σε φωνήεν και κυρίως **–α** και **–η** όπως οι λέξεις: *πατρίδ-**α**, ελπίδ-**α**, ταυτότητ-**α**, μηχαν-**ή**, κόρ-**η**, επιστήμ-**η*** κ.α. Υπάρχουν όμως και άλλα θηλυκά ονόματα που διαθέτουν άλλες καταλήξεις εκτός από το –α και –η όπως έχει προηγηθεί, π.χ.: *οδός, πρόοδος, αλεπ**ού**, γλωσσ**ού**, Αργυρ**ώ**, Ηρ**ώ*** κ.α.

(γ) Η πλειοψηφία των ουδετέρων ουσιαστικών έχουν τύπου λεξικού που τελειώνει σε **–ο, -ι, -μα** π.χ.: *αυτοκίνητ-**ο**, άτομ-**ο**, παιδ-**ί**, σπίτ-**ι**, αί-**μα**, γράμ-**μα*** κ.α.
Κάποια άλλα όμως λήγουν σε –ς π.χ.: *μέρος, λάθος, τέρας, φως* κ.α.
Επίσης τελειώνουν σε –ν π.χ.: *καθήκο**ν**, περιβάλλο**ν**, μέλλο**ν***. Άλλα ουδέτερα που τελειώνουν σε σύμφωνο εκτός από το –ν και το –ς π.χ.: *ήπαρ και πυρ* (Holton et al. 2012: 54-82, 318).
Με βάσει την παραπάνω ανάλυση επισημαίνουμε πως η κατάληξη **–ος**[3] είναι κοινή στα τρία γένη και ότι κάθε τιμή γένους έχει κάποιες μορφολογικές κανονικότητες αλλά και εξαιρέσεις συνάμα.

2.3.Δάνεια ουσιαστικά

Κάθε δάνειο ουσιαστικό που χρησιμοποιείται στην Ελληνική πρέπει να εμφανίζεται σε ένα από τα τρία γένη (αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο). Σημειώνεται ότι η συντριπτική πλειοψηφία των δανείων ονομάτων κλίνονται σύμφωνα με τα πρότυπα της Ελληνικής. Γενικά το γένος των συγκεκριμένων ουσιαστικών καθορίζεται με ποικίλους παράγοντες από τους οποίους αναφέρουμε τους εξής:

(α) Κάποια δάνεια ονόματα έχουν το γένος των ελληνικών ονομάτων με τα οποία συνδέονται σημασιολογικά π.χ.: *η Τζαζ (η μουσική), το γκαρσόνι (το παιδί)* κ.α.

[3] Σύμφωνα με τη Ράλλη (2003: 68-69, 71-76) επισημάνεται επίσης ότι παρ' όλο που η μορφολογία παρουσιάζει ισχυρά ερείσματα στον καθορισμό του γραμματικού γένους των ουσιαστικών της Ελληνικής, αποτυγχάνει σε ό'τι αφορά τα ουσιαστικά σε –ος, που ανήκουν στην πιο κοινή πρώτη κλιτική τάξη π.χ. *: έξοδος (θηλ.), δρόμος (αρσ.) και υπουργός (αρσ. θηλ.)* και ακόμα σε ουδέτερα ουσιαστικά που έχουν το ίδιο επίθημα π.χ.: *νέφος* κ.α. Για περισσότερη εξήγηση επίσης βλ. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Χειλά-Μαρκοπούλου 2003: 19-34) όσον αφορά την πρωτοτυπικότητα και το γένος με βάση μορφολογικά και σημασιολογικά κριτήρια.

(β) Άλλα δάνεια ουσιαστικά παίρνουν το γένος αναλογικά όταν εντάσσονται σε κάποιο κλιτικό παράδειγμα της Ελληνικής π.χ.:

(7) α. Ο καφές, ο κιμάς, ο ντολμάς
β. Η χούντα, η μαφία, η φούγκα
γ. Το τσάι, το στυλό, το καζίνο κ.α.

(γ) Μερικά δάνεια ονόματα διατηρούν το γένος που τα χαρακτηρίζει στη γλώσσα καταγωγής π.χ.: *Η μπουτίκ* από τη γαλλική λέξη *la boutique, η πλαζ – la plage*.
(δ) Η πλειοψηφία των δανείων ουσιαστικών που δηλώνουν ανθρώπινο ον, εμφανίζονται στο αρσενικό ή στο θηλυκό γένος π.χ.: *Ο/η σταρ, ο/η μετρ, ο/η μάνατζερ.*
(ε) Τα δάνεια ουσιαστικά που δεν προσαρμόστηκαν στο μορφολογικό σύστημα της Ελληνικής συνήθως είναι ουδέτερα π.χ.: *Το μπάσκετ, το μενού, το μπαρ, το μανεκέν, το σάντουιτς* κ.α.

Σύμφωνα με την παραπάνω ανάλυση συμπεραίνουμε πως δεν υφίσταται ένα συγκεκριμένο κριτήριο για την απόδοση γένους στα δάνεια ουσιαστικά της Ελληνικής (βλ. Κλαίρης & Μπαμπινιώτης 2014: 68-69. Holton et al. 2012: 323-325).

3.Ιδιαίτερες περιπτώσεις και εξαιρέσεις

3.1.Άκλιτα ουσιαστικά

Τα άκλιτα ουσιαστικά ανήκουν σε ένα από τα τρία γένη και διαθέτουν μόνο έναν τύπο, ο οποίος χρησιμοποιείται στον ενικό, στον πληθυντικό και σε όλες τις πτώσεις. Συνήθως τα άκλιτα είναι τα δάνεια ουσιαστικά που δεν έχουν αφομοιωθεί στο μορφολογικό κλιτικό σύστημα της Ελληνικής και συμπεριλαμβάνουν ανθρωπωνύμια, τοπωνύμια, επίσης άκλιτα θεωρούνται και όλα τα ονόματα των γραμμάτων του ελληνικού αλφαβήτου, τα οποία ανήκουν στο ουδέτερο γένος. Παρακάτω θα αναφέρουμε κάποια παραδείγματα για το κάθε γένος των συγκεκριμένων ουσιαστικών.

(8) α. Αρσενικά: Ρεπόρτερ, ντεντέκτιβ.

β. Θηλυκά: Σεζόν, πλαζ και τα ονόματα ποδοσφαιρικών ομάδων.
γ. Ουδέτερα: Ματς, μετρό, γκαράζ, ρεπό.

Στα άκλιτα επίσης υπάρχουν κάποια ουσιαστικά κοινού γένους όπως : *Ο/η σταρ*.

3.2.Ουσιαστικά με αλλαγή γένους στον πληθυντικό

Υπάρχει μια κατηγορία ουσιαστικών η οποία είναι αρσενικού γένους στον ενικό αλλά έχει ουδέτερο γένος στον πληθυντικό και μερικές φορές κάποια από αυτά τα ουσιαστικά διαθέτουν μαζί με το ουδέτερο γένος στον πληθυντικό και το αρσενικό, αλλά με διαφορετική σημασία. Τα παρακάτω παραδείγματα παρουσιάζουν αυτό το φαινόμενο:

(9) Ο πλούτος – τα πλούτη
Ο σανός – τα σανά
Ο λαιμός- οι λαιμοί – τα λαιμά
Ο σκελετός- οι σκελετοί – τα σκελετά
Ο σταθμός – οι σταθμοί – τα σταθμά
Ο χρόνος – οι χρόνοι – τα χρόνια κ.α.

3.3.Ουσιαστικά κοινού γένους

Τα ουσιαστικά κοινού γένους στα Ελληνικά είναι αυτά που δηλώνουν πρόσωπα τα οποία ασκούν συγκεκριμένα επαγγέλματα ή άλλες δραστηριότητες. Τα συγκεκριμένα ουσιαστικά ακολουθούν τα πρότυπα κλίσης των αρσενικών ουσιαστικών. Με αυτή την λογική ο ίδιος αρσενικός τύπος χρησιμοποιείται για να δηλώσει είτε το αρσενικό είτε το θηλυκό γένος, μόνο το άρθρο μαζί με τους άλλους προσδιοριστές μπορούν να φανερώνουν την τιμή φύλου που χρειάζεται ανάλογα με την περίπτωση (βλ. Holton et al. 2012: 72- 73).

Παρακάτω θα δώσουμε κάποια παραδείγματα σύμφωνα με τα αρσενικά πρότυπα κλίσης:

(α) Ουσιαστικά κοινού γένους όπως τα αρσενικά σε –ος, καθώς είναι και η πλειοψηφία π.χ.: *Ο/η γιατρός, ο/η δικηγόρος, ο/η σύζυγος κ.α.*
(β) Ουσιαστικά κοινού γένους όπως τα αρσενικά σε –ας π.χ.: *Ο/η ταμίας, ο/η επαγγελματίας κ.α.*
(γ) Ουσιαστικά κοινού γένους όπως τα αρσενικά σε –ης π.χ.: *Ο/η πολίτης, ο/η ληστής κ.α.*
(δ) Ουσιαστικά κοινού γένους όπως τα αρσενικά σε –έας π.χ.: *Ο/η συγγραφέας, ο/η διερμηνέας κ.α.*

Κεφάλαιο 2: Γένος και προσωπικές αντωνυμίες

Στην Ελληνική γλώσσα, οι προσωπικές αντωνυμίες κατηγοριοποιούνται σε ισχυρούς και ασθενείς τύπους, με διαφορετικές συντακτικές λειτουργίες. Οι δύο τύποι ομαδοποιούνται ως προς το γένος (σε αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο στο τρίτο πρόσωπο), τον αριθμό (σε ενικό και πληθυντικό) και το πρόσωπο (σε Α', Β' και Γ'). Οι προσωπικές αντωνυμίες εμφανίζονται ως ανεξάρτητες λέξεις μέσα στην πρόταση, με άλλα λόγια καμία από τις δύο ομάδες συγκεκριμένων αντωνυμιών δεν λειτουργεί ως κατάληξη. Παρατηρούμε επίσης ότι οι ασθενείς τύποι χρησιμοποιούνται μόνο σε εξάρτηση από ρήματα, ουσιαστικά, επιρρήματα και άλλες ορισμένες λέξεις. Εδώ μας ενδιαφέρει να εστιάσουμε με περισσότερη ανάλυση στους ισχυρούς τύπους.

Οι ισχυροί τύποι λοιπόν λειτουργούν ως υποκείμενο, αντικείμενο του ρήματος ή ως αντικείμενο μιας πρόθεσης ή απλώς μόνοι τους και κλίνονται κατά πτώση (βλ. Τριανταφυλλίδης 1988: 286-291. Holton et al. 2012: 112-115).

Παρακάτω θα κάνουμε μια παρουσίαση των ισχυρών τύπων στην ονομαστική πτώση.

Ενικός
Α' πρόσωπο: εγώ
Β' πρόσωπο: εσύ
Γ' πρόσωπο: αυτός/ αυτή/ αυτό

Πληθυντικός
Α' πρόσωπο: εμείς
Β' πρόσωπο: εσείς
Γ' πρόσωπο: αυτοί/ αυτές/ αυτά

Κεφάλαιο 3: Γένος και συμφωνία

Γενικά το γένος ως γραμματική κατηγορία συνδέεται άμεσα με την έννοια της συμφωνίας, η οποία έχει απασχολήσει την σύγχρονη θεωρία τα τελευταία χρόνια. Στο συγκεκριμένο κεφάλαιο θα αναλύσουμε τη συμφωνία του γένους από μια μορφολογική πλευρά στα Ελληνικά δίνοντας έμφαση πρώτα στο γένος και τη μορφολογία του άρθρου για να τονίσουμε κάποιες σημαντικές διαφορές σε σχέση με την Αραβική γλώσσα σε μια αντίστοιχη ενότητα. Μετέπειτα θα προχωρήσουμε στην ανάλυση της συμφωνίας ουσιαστικού – επιθέτου και στο τέλος θα εξετάσουμε τη συμφωνία ρήματος – υποκειμένου.

1.Το άρθρο

Η δήλωση της οριστικότητας και της μη οριστικότητας στα Ελληνικά γίνεται μέσω του άρθρου. Στην Ελληνική υπάρχουν δύο είδη άρθρων, ένα οριστικό (ο, η, το) και ένα αόριστο (ένας, μια, ένα), και τα δύο κλίνονται ως προς το γένος (αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο) και την πτώση. Στον αριθμό όμως παρατηρούμε ότι το οριστικό άρθρο προσδιορίζει ουσιαστικά στον ενικό και στον πληθυντικό, ενώ το αόριστο είναι μόνο στον ενικό. Καταλαβαίνουμε λοιπόν ότι και τα δύο άρθρα συμφωνούν στο γένος, την πτώση και τον αριθμό των ονομάτων που προσδιορίζουν.

Πίνακας 2. Η κλίση του οριστικού και αόριστου άρθρου:

Πτώση	Οριστικό άρθρο			Αόριστο άρθρο		
Ενικός	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο	αρσενικό	θηλυκό	ουδέτερο
Ονομαστική	ο	η	το	ένας	μία/μια	ένα
Αιτιατική	τον	την	το	ένα(ν)	μία/μια	ένα
Γενική	του	της	του	ενός	μίας/μιας	ενός
Πληθυντικός						
Ονομαστική	οι	οι	τα			
Αιτιατική	τους	τις	τα			
Γενική	των	των	των			

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε πως δεν υπάρχουν τύποι για την κλιτική πτώση. Είναι σημαντικό επίσης να τονίσουμε πως η παρουσία του οριστικού άρθρου είναι υποχρεωτική στα κύρια ονόματα ανθρώπων π.χ.:

(10) α. Αυτή είναι **η** Μαρία
β. **Ο** Κώστας και **η** Ελένη βλέπουν τηλεόραση

Ενώ στα άλλα κύρια ονόματα όπως τα τοπωνύμια μπορεί να παραλειφθεί το άρθρο στον προφορικό λόγο όταν πρόκειται για τόπους προορισμού ή προέλευσης (βλ. ΥΠ.Π.Ε.Θ., Π.Ι. Τριανταφυλλίδης 2006: 72-73. Κλαίρης & Μπαμπινιώτης. 2014: 197-202) π.χ.:

(11) α. Το αεροπλάνο θα απογειωθεί από (το) Παρίσι σε λίγο.
β. Το πλοίο αναχωρεί για (την) Κρήτη σε μισή ώρα.

Η προφορά του τελικού –ν των τύπων της αιτιατικής αρσενικού και θηλυκού στο οριστικό και στο αόριστο άρθρο εμπίπτει σε κάποιους φωνολογικούς κανόνες και για περισσότερες πληροφορίες (βλ. Holton et al. 2012: 52-53).

2.Η συμφωνία του ουσιαστικού και του επιθέτου

Τα ουσιαστικά στην Ελληνική γλώσσα χαρακτηρίζονται από τρεις μορφολογικές κατηγορίες: (α) Γένος (β) Αριθμός (γ) Πτώση. Το άρθρο οριστικό και αόριστο θεωρείται προσδιοριστής για τη δήλωση της οριστικότητας και της μη οριστικότητας όπως αναφέρθηκε στην προηγούμενη ενότητα.

Γενικά μπορούμε να πούμε πως όλες οι λέξεις που προσδιορίζουν το ουσιαστικό μέσα στην ονοματική φράση συμφωνούν μεταξύ τους ως προς τις συγκεκριμένες τρεις κατηγορίες. Επομένως το επίθετο ως προσδιοριστικό στοιχείο δηλώνει στην κατάληξή του τη συμφωνία του κατά το γένος (αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο), τον αριθμό (ενικός, πληθυντικός) και την πτώση με το ουσιαστικό που προσδιορίζει (βλ. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη & Χειλά-Μαρκοπούλου 2003: 132-134. Holton et al. 2012: 54, 603-604)[4].

Παρακάτω αναφέρουμε κάποια παραδείγματα για τη συμφωνία ουσιαστικού και επιθέτου:

(12) α. **Αρσενικό γένος**

Ενικός	**πληθυντικός**
ο/ ένας καλ**ός** άνθρωπ**ος**	οι καλ**οί** άνθρωπ**οι**
τον/ ένα(ν) καλ**ό** άνθρωπ**ο**	τους καλ**ούς** ανθρώπ**ους**
του/ ενός καλ**ού** ανθρώπ**ου**	των καλ**ών** ανθρώπ**ων**

β. **Θηλυκό γένος**

η/ μια καλ**ή** κοπέλ**α**	οι καλ**ές** κοπέλ**ες**
την/ μια καλ**ή** κοπέλ**α**	τις καλ**ές** κοπέλ**ες**
της/ μιας καλ**ής** κοπέλ**ας**	των καλ**ών** κοπελ**ών**

[4] Σύμφωνα με τον Μπαμπινιώτη, Κλαίρη κ.α. (2014: 72-74), η συμφωνία του γένους διακρίνεται σε πλήρη, μερική και μηδενική. Η πλήρης υφίσταται στους ομοιόπτωτους προσδιορισμούς του ουσιαστικού και και του κατηγορουμένου, η μερική στη σχέση πολλαπλών ετερογενών ουσιαστικών με έναν ομοιόπτωτο προσδιορισμό και η μηδενική βρίσκεται στις περιπτώσεις έμψυχων ονομάτων με διαφορά γραμματικού και φυσικού γένους.

γ. **Ουδέτερο γένος**

το/ ένα μεγάλ**ο** σπίτ**ι**	τα μεγάλ**α** σπίτι**α**
το/ ένα μεγάλ**ο** σπίτ**ι**	τα μεγάλ**α** σπίτι**α**
του/ ενός μεγάλ**ου** σπιτι**ού**	των μεγάλ**ων** σπιτι**ών**

Από τα παραπάνω παραδείγματα είναι εμφανές ότι τα ουσιαστικά και τα επίθετα συμφωνούν πλήρως ως προς τις τρεις κατηγορίες (γένος, αριθμός και πτώση). Σημειώνεται επίσης ότι η θέση του επιθέτου στο λόγο ποικίλλει αλλά συνήθως τοποθετείται πριν από το ουσιαστικό όπως βλέπουμε και στα παραδείγματα. Όταν πρόκειται για δήλωση οριστικότητας ή μη οριστικότητας, παρατηρούμε πως υφίσταται μόνο ένα άρθρο που προσδιορίζει το ουσιαστικό και συνήθως προηγείται του επιθέτου.

2.1.Η συμφωνία μεταξύ του υποκειμένου και του κατηγορουμένου του

(α) Το κατηγορούμενο του υποκειμένου όταν είναι επίθετο συμφωνεί με το υποκείμενό του ως προς το γένος, τον αριθμό και την πτώση π.χ.:

(13) α. Ο δάσκαλ**ος** είναι ευγενικ**ός** (αρσ. εν. ον.)
β. Η δασκάλ**α** είναι ευγενικ**ή** (θηλ. εν.ον)
γ. Το παιδ**ί** είναι ευγενικ**ό** (ουδ. εν.ον)

Το κατηγορούμενο λοιπόν *ευγενικός- ή –ό* συμφωνεί όπως βλέπουμε με το υποκείμενό του *δάσκαλος, δασκάλα, παιδί* στις τρεις κατηγορίες της συμφωνίας.

(β) Στην περίπτωση που υπάρχουν δύο ή περισσότερα ονόματα που δηλώνουν ανθρώπινες οντότητες, όταν είναι διαφορετικού γένους και έχουν ένα επίθετο ως κατηγορούμενο, τότε αυτό εμφανίζεται στον πληθυντικό αρσενικού. Όταν δεν δηλώνουν ανθρώπινες οντότητες, τότε το κατηγορούμενο εμφανίζεται στον πληθυντικό ουδέτερου γένους. Όταν είναι στον πληθυντικό και δεν δηλώνουν ανθρώπινες οντότητες, το κατηγορούμενο εμφανίζεται είτε στο γένος του πλησιέστερου ουσιαστικού είτε στον πληθυντικό ουδέτερου π.χ.:

(14) α. Ο Πέτρ**ος** (αρσ. εν) και η Σοφί**α** (θηλ. εν) είναι έξυπν**οι** (αρσ. πλ.)
β. Η πόρτ**α** (θηλ. εν) και το γραφεί**ο** (ουδ.εν) είναι παλι**ά** (ουδ.πλ.)
γ. Οι τοίχ**οι** (αρσ. πλ.) και οι πόρτ**ες** (θηλ. πλ.) είναι βαμμέν**ες**/ βαμμέν**α** (ή θηλ. πλ. ή ουδ. πλ.).

(γ) Σημειώνεται επίσης πως όταν μόνο ένα επίθετο συνοδεύει με προσδιοριστική λειτουργία δύο ή περισσότερα ουσιαστικά που δηλώνουν άψυχα αντικείμενα εμφανίζεται συχνά στο γένος και στον αριθμό του ονόματος που βρίσκεται πιο κοντά σε αυτό π.χ:

(15) Ο αιγυπτιακ**ός** (αρσ. εν.) χορ**ός** (αρσ.εν.) και μουσικ**ή** (θηλ. εν.).

Γενικά στην περίπτωση που υπάρχουν δύο ή περισσότερα ουσιαστικά σε διάφορα γένη και δηλώνουν έμψυχα όντα, αποφεύγεται η χρήση ενός μόνο προσδιοριστικού

στοιχείου (επιθέτου) (βλ. Holton et al. 2012: 604-607. Κλαίρης & Μπαμπινιώτης. 2014: 73)[5].

(δ) Έτσι παρατηρούμε πως τα περιληπτικά ουσιαστικά στην Ελληνική συμφωνούν με τα επίθετα που τους προσδιορίζουν ως προς το γένος, τον αριθμό και την πτώση π.χ.:

(16) α. Ο διαφορετικ**ός** κόσμ**ος** (αρσ. εν. ον.)
β. Η καλ**ή** οικογένει**α** (θηλ. εν. ον.)
γ. Το όμορφ**ο** κοπάδ**ι** (ουδ. εν. ον.).

2.2.Άκλιτα επίθετα

Υπάρχει ένας αριθμός επιθέτων τα οποία είναι άκλιτα, διαθέτουν δηλαδή έναν τύπο για τα τρία γένη, όλες τις πτώσεις ενικού ή πληθυντικού. Σημειώνεται ότι αυτά τα επίθετα είναι δάνεια από άλλες γλώσσες όπως: Γκρι, μοβ, μπλε, σικ, αγκαζέ, κ.α (βλ. Holton et al. 2012: 102) π.χ.:

(17) α. Το μπλε πουκάμισο (αρσ. εν. ον.)
β. Η γκρι μπλούζα (θηλ. εν. ον.)
γ. Ο μοβ τοίχος (αρσ. εν. ον.)

Περιγραφή του γένους στην Αραβική γλώσσα

Κεφάλαιο 1: Τα ουσιαστικά

1. Οι τιμές του γένους

Με βάση ότι το γένος είναι επίσης εγγενές χαρακτηριστικό στα Αραβικά ονόματα, κάθε ουσιαστικό της Αραβικής ανήκει σε ένα από αυτά τα δύο γένη:[6]

(α) Αρσενικό π.χ.: *nahr* <نهر> *'ποταμός'*, *salaam* <سلام> *'ειρήνη'*, *waziir* <وزير> *'υπουργός'*, *kalb* <كلب> *'σκύλος'*, *kitaab* <كتاب> *'βιβλίο'* κ.α.

(β) Θηλυκό: π.χ: Suura <صورة> *'φωτογραφία'*, *HaDaara* <حضارة> *'πολιτισμός'*, *Najwa* <نجوى> (γυναικείο όνομα) , *dunyaa* <دنيا> *'ντουνιάς'* κ.α. (βλ. Ahammad 2017: 66).

2.Ανάλυση

Τα ουσιαστικά της Αραβικής όπως έχουμε προαναφέρει, κατηγοριοποιούνται είτε σε αρσενικά είτε σε θηλυκά. Η κατηγορία του γένους είναι σημασιολογικά αυθαίρετη, στην περίπτωση όμως που το ουσιαστικό αναφέρεται σε έμψυχο ον, τότε το γραμματικό γένος συμμορφώνεται με το φυσικό. Από μια μορφολογική πλευρά ο αρσενικός τύπος θεωρείται η πιο απλή και βασική μορφή, ενώ τα θηλυκά ουσιαστικά

[5] Για πιο αναλυτικές πληροφορίες σε σχέση με τη συμφωνία υποκειμένου και κατηγορουμένου στην Ελληνική (βλ. Kazana 2011: 70-88).

[6] Σύμφωνα με τον Wright (1967,II, 177) τα αραβικά ουσιαστικά ανήκουν σε μια από τρεις κατηγορίες (αρσενικά, θηλυκά και ουσιαστικά κοινού γένους). Θα δώσουμε έμφαση στην Τρίτη ομάδα στην ενότητα με τις ιδιαίτερες περιπτώσεις και εξαιρέσεις.

συνήθως έχουν μορφολογική κατάληξη που δηλώνει το γένος τους. Γενικά το γένος είναι εκπεφρασμένο (overt) αλλά σε μερικά ουσιαστικά είναι καλυμμένο (covert) και εμφανίζεται στη συμφωνία (βλ. Ryding 2005: 119).

2.1.Τα αρσενικά ονόματα

Όπως έχουμε αναφέρει παραπάνω θεωρείται η βασική κατηγορία που συμπεριλαμβάνει πολλά ουσιαστικά όπως αρσενικά ανθρώπινα όντα και άλλα ζωντανά πλάσματα, κύρια ονόματα, αφηρημένα και απτά ουσιαστικά. Ως γενικό κανόνα, μπορούμε να πούμε πως εφόσον ένα ουσιαστικό δεν έχει θηλυκό επίθημα, δηλώνει το αρσενικό γένος π.χ.: *modiir* <مدير> 'διευθυντής', *taqaddum* <تقدم> 'πρόοδος', *maktab* <مكتب> 'γραφείο' κ.α. (βλ. Alshamsan 2007: 9-11. Ryding 2005: 120).

2.2.Τα θηλυκά ονόματα

Η πλειοψηφία των θηλυκών ουσιαστικών - σε αντίθεση με τα αρσενικά ονόματα – έχουν ένα από τέσσερα επιθήματα τα οποία είναι ως εξής:

(α) Taa' marbuuta[7] που γράφεται στα Αραβικά ως (ة) και προφέρεται ως –ah ή –a όταν κάνουμε παύση, ενώ όταν συνεχίζουμε το διάβασμα προφέρεται ως –t. Πρέπει να σημειωθεί επίσης πως είναι η πιο συχνή κατάληξη για το θηλυκό γένος π.χ.: *Hurriyy-a* <حري-ة> 'ελευθερία' .

(β) Alif+ Hamza (-aa' اء) π.χ.: *SaHr-aa'* <صحر-اء> 'έρημος'.

(γ) Alif tawiila (-aaا) π.χ.: *duny-aa* <دني-ا> 'ντουνιάς'.

(δ) Alif maqsuura (-aa ى) π.χ.: *dhikr-aa* <ذكر-ى> 'ανάμνηση' (βλ. Ryding 2005: 123).

Στο (γ) και (δ), παρατηρούμε πως η προφορά των δύο επιθημάτων είναι ίδια, αυτό που διαφέρει όμως είναι η μορφή του γράμματος στα Αραβικά, στο (γ) είναι (ا), ενώ στο (δ) είναι (ى) όπως φαίνεται και από τα παραδείγματα.

Τα θηλυκά ουσιαστικά περιλαμβάνουν πολλές κατηγορίες από τις οποίες συνοψίζουμε: Θηλυκά ανθρώπινα όντα και άλλα θηλυκά πλάσματα, μέρη του σώματος που έρχονται σε ζεύγη, αφηρημένες έννοιες και ιδέες, μεμονωμένες μεγαλύτερων συλλογικών οντοτήτων (βλ. Alhawary 2009: 5. Ryding 2005: 121). Παρακάτω θα δώσουμε κάποια παραδείγματα για την κάθε κατηγορία με λίγες λεπτομέρειες εάν χρειάζεται.

(α) Θηλυκά ανθρώπινα όντα και άλλα θηλυκά πλάσματα π.χ.:

(18) α. *Tabib-ah* <طبيبة> 'γιατρός', *Sadiiq-ah* <صديقة> 'φίλη'.
β. *naaq-a* <ناقة> 'θηλυκή καμήλα', labw-a <لبوة> 'θηλυκό λιοντάρι'.

(β) Μέρη του σώματος: κάποια συγκεκριμένα μέρη του σώματος είναι θηλυκά, ειδικά αυτά που έρχονται σε ζεύγη είτε έχουν θηλυκή κατάληξη είτε δεν τη διαθέτουν (βλ. Badawi et al. 2004: 93) π.χ.: *'ayn* <عين> 'μάτι', *'udhun* <أذن> 'αυτί', *yad* <يد> 'χέρι', *qadam* <قدم> 'πόδι'.

[7] Το όνομα του γράμματος στα Αραβικά.

(γ) Αφηρημένες έννοιες και ιδέες π.χ.:

(19) α. *thiqa* <ثقة> 'εμπιστοσύνη', *HaDaara* <حضارة> 'πολιτισμός'
β. *Hurriyya* <حرية> 'ελευθερία', *ahammiyya* <أهمية> 'σημασία' κ.α.

(δ) Μεμονωμένες μονάδες μεγαλύτερων συλλογικών οντοτήτων π.χ.: *shajara* <شجرة> 'δέντρο', *samaka* <سمكة> 'ψάρι' κ.α.

2.3.Κύρια ονόματα

Το γένος των κύριων ονομάτων εμφανίζει τις ακόλουθες τάσεις στα Αραβικά:

(α) Τα κύρια ονόματα προσώπων παίρνουν το αντίστοιχο γένος με το φύλο του προσώπου στο οποίο αναφέρονται. Με άλλα λόγια, τα ουσιαστικά που δηλώνουν προσωπικά ονόματα είναι αρσενικά εάν ο άνθρωπος δηλώνει άντρας[8]π.χ.: *Hassan/حسن/Χασάν, MoHammad/محمد/Μοχάμεντ, Adel/عادل/Άντελ, Thomas/توماس/Θωμάς κ.α.*

Ενώ όλα τα ονόματα που αναφέρονται σε γυναικείο φύλο είναι θηλυκού γένους, είτε με ή χωρίς θηλυκό επίθημα (βλ. Ryding 2005: 122) π.χ.: *Fatim-a /فاطم-ة/ Φατιμά, Salw-a /سلو-ى/ Σάλουα, Hanan/ حنان/ Χανάν, Faten/ فاتن/ Φάτιν, Samar/سمر/Σαμάρ κ.α.*

(β) Τα τοπωνύμια και τα ονόματα μηνών και ημερών έχουν συνήθως το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος:

2.3.1. Ονόματα των χωρών

Η πλειοψηφία των συγκεκριμένων ονομάτων είναι θηλυκή, με τη λογική πως αναφέρεται στη λέξη (*bald-ah* < بلد-ة> 'χώρα'), η οποία ανήκει στο θηλυκό γένος[9], ειδικά αν καταλήγουν με το θηλυκό επίθημα –aa[10],π.χ.: *almani-aa <المانـي-ا> 'η Γερμανία', burtughali-aa <برتغالي-ا> 'η Πορτογαλία', al-yunan <اليونان> 'η Ελλάδα', al-Siin <الصين> 'η Κίνα', al-hind <الهند> 'η Ινδία', misr <مصر> 'η Αίγυπτος' κ.α.*

2.3.2.Ονόματα των πόλεων

Όλα τα ονόματα των πόλεων θεωρούνται θηλυκά είτε με θηλυκό επίθημα είτε χωρίς, και αυτό διότι η λέξη (πόλη/مدينة) είναι επίσης θηλυκή στα Αραβικά (βλ. Badawi et al. 2004: 93. Ryding 2005: 122), π.χ.: *Landan <لندن> 'το Λονδίνο', bariis <باريس> 'το Παρίσι', athin-a < أثين-ا> 'η Αθήνα', al-qaahir-a <القاهر-ة> 'το Κάιρο' κ.α.*

---

[8] Ακόμα και αν κάποια από αυτά έχουν την θηλυκή κατάληξη –aa, παραμένουν αρσενικά π.χ: Muus-/Μωυσής, Mustaf-aa/Μοσταφά κ.α.موس-ىaa/

[9] Με βάσει ότι υπάρχουν δύο τύποι στα Αραβικά για τη λέξη *χώρα*, οι οποίοι είναι *bald-ah* (θηλυκού γένους) και *balad* (αρσενικού γένους), κάποιοι άραβες ερευνητές θεωρούν πως τα ονόματα των χωρών μπορούν να είναι είτε στο αρσενικό γένος είτε στο θηλυκό ανάλογα με το γένος του κοινού ονόματος (βλ. Yacoub 1994: 134).

[10] Μερικά όμως ανήκουν στο αρσενικό γένος π.χ.: *Al-suudaan*/το Σουδάν, *Lubnan*/ο Λίβανος, *Al-maghrib*/το Μαρόκο (βλ. Ryding 2005: 120).

2.3.3.Τα ονόματα μηνών

Στον αραβικό κόσμο γενικά και σχεδόν σε όλες τις αραβικές χώρες, υπάρχουν δύο είδη ημερολογίου, το ένα είναι το Ισλαμικό και το άλλο το Γρηγοριανό και χρησιμοποιούνται σε κάθε χώρα ανάλογα, σε κάποιες χώρες παράλληλα και σε άλλες δίνουν προτεραιότητα σε ένα από τα δύο. Όλοι οι μήνες στο Γρηγοριανό ημερολόγιο είναι στο αρσενικό γένος επειδή η λέξη (*shahr* <شهر> 'μήνας') στα Αραβικά επίσης είναι αρσενική. Από την άλλη οι μήνες στο Ισλαμικό ημερολόγιο είναι στο αρσενικό γένος εκτός από τον πέμπτο και τον έκτο μήνα που μπορούν να είναι και στα δύο γένη (Ibn Al Tastori, επιμ. Haridi 1983: 51).

2.3.4.Τα ονόματα ημερών

Όλες οι ημέρες της εβδομάδας είναι αρσενικές διότι η λέξη (*iaoum* <يوم> 'μέρα') στα Αραβικά είναι αρσενικού γένους εκτός από *την Τρίτη, την Τετάρτη και την Παρασκευή* που μπορούν να είναι και τα δύο γένη ταυτόχρονα. Ο λόγος για τον οποίο ανήκουν αυτές οι ημέρες και στα δύο γένη είναι πως έχουν θηλυκές καταλήξεις (βλ.Ibn Al Tastori, επιμ. Haridi 1982: 51), όπως βλέπουμε παρακάτω:

(20)	*Ithnayn*	<اثنين>	'Δευτέρα'
	thulaath-aa'	<ثلاث-اء>	'Τρίτη'
	'arbi-'aa'	<أربع-اء>	'Τετάρτη'
	Xamiis	<خميس>	'Πέμπτη'
	jum-'a	<جمع-ة>	'Παρασκευή'
	Sabt	<سبت>	'Σάββατο'
	'aHad	<أحد>	'Κυριακή'

2.3.5. Τα ονόματα των ωκεανών, θαλασσών και ποταμών είναι αρσενικά και αυτό επειδή οι τρεις προηγούμενες λέξεις στα Αραβικά είναι αρσενικές ως κοινά ονόματα, π.χ.:

(21) α. *al- muHiT al- hindi* <المحيط الهندي> 'ο Ινδικός Ωκεανός'
β. *al-baHr al-'aHmar* <البحر الأحمر> 'η Ερυθρά θάλασσα'
γ. *al-niil* <النيل> 'ο Νείλος' κ.α.

2.3.6. Από την άλλη, τα ουσιαστικά των **ηπείρων και των νησιών** είναι θηλυκά διότι οι λέξεις *karr-ah* < قار-ة> 'ήπειρος' και *jaz;iir-ah* <جزيرة> 'νήσος', στα Αραβικά είναι θηλυκές καθώς και κάποια από τα συγκεκριμένα ουσιαστικά διαθέτουν θηλυκά επιθήματα. Ως παραδείγματα θα αναφέρουμε:

(22) α. *Afrikia* < افريقيا> 'η Αφρική', *aasia* < آسيا> 'η Ασία', *amriika* < أمريكا> 'η Αμερική'
β. *Kriit* <كريت> 'η Κρήτη', *rudus* <رودوس> 'η Ρόδος' κ.α.

2.4.Δάνεια ουσιαστικά

Η Αραβική γλώσσα έχει δανείσει και δανειστεί από πολλές γλώσσες, ειδικά από τις γλώσσες της Μεσογείου. Πριν από πολλούς αιώνες πήρε δάνεια από τα Ελληνικά και τα Λατινικά και πρόσφατα από τα Αγγλικά και τα Γαλλικά. Πολλές από αυτές τις

δάνειες λέξεις έχουν μεταφραστεί στα Αραβικά από ακαδημαϊκούς γλωσσολόγους που δίνουν ακρίβεια στους όρους και έχουν ως κοινό σκοπό να εμπλουτίζουν τα Αραβικά με τη δημιουργία καινούργιων όρων. Η χρήση όμως των δάνειων και των μεταφρασμένων όρων ποικίλλει από μια αραβική χώρα στην άλλη, από έναν συγγραφέα στον άλλον και γενικά μπορούμε να ισχυριστούμε πως η μεγαλύτερη κατηγορία των δάνειων λέξεων αφορούν τους χώρους της τεχνολογίας όπως η επιστήμη της ιατρικής, των υπολογιστών και της βιολογίας(βλ.Yacoub 2016. Ryding 2005: 95-96). Σε σχέση με το γένος τέτοιου είδους ουσιαστικών, υπάρχει ένας γενικός κανόνας ο οποίος είναι ως εξής:

(α) Εάν τα δάνεια ουσιαστικά καταλήγουν σε ένα από αυτά τα επιθήματα (-a, -aa, -ah), τότε αντιμετωπίζονται ως θηλυκά με τη λογική ότι προσαρμόζονται στο αραβικό μορφολογικό σύστημα των θηλυκών ουσιαστικών (βλ. Badawi et al. 2004: 93), π.χ.: *banuram-a* <بانورام-ا> *'πανόραμα', teknolojiyy-a* <تكنولوجي-ا> *'τεχνολογία', muusiiq-aa* <موسيق-ى> *'μουσική', delt-aa* <دلت-ا> *'δέλτα', duktura-ah* <دكتورا-ه> *'διδακτορικό'.*

(β) Από την άλλη εάν δεν έχουν τη συγκεκριμένη θηλυκή κατάληξη, συνήθως είναι αρσενικά με τη λογική ότι τα αρσενικά ουσιαστικά δεν διαθέτουν μορφολογικά επιθήματα π.χ.: *Kumbiyuutir* <كومبيوتر> *'υπολογιστής', talifuun* <تليفون> *'τηλέφωνο', talifizyuun* <تليفزيون> *'τηλεόραση', bitruul* <بترول> *'πετρέλαιο', film* <فيلم> *'φίλμ', bank* <بنك> *'τράπεζα', fiiduu* <فيديو> *'βίντεο', raadaar* <رادار> *'ραντάρ' κ.α.*

3.Ιδιαίτερες περιπτώσεις και εξαιρέσεις

3.1.Κρυπτο-αρσενικά ουσιαστικά

Κάποια ουσιαστικά δηλώνουν θηλυκό γένος μορφολογικά επειδή καταλήγουν στο γνωστό θηλυκό επίθημα –a, ενώ στην πραγματικότητα είναι αρσενικά. Μερικά από αυτά είναι στον ενικό (βλ. Alhawary 2009: 6. Badawi et al. 2004: 91), π.χ.: *'allaam-a* <علام-ة> *'σπουδαίος μελετητής', khaliif-a* <خليف-ة> *'χαλίφης', rahhaal-a* <رحال-ة> *'μεγάλος ταξιδιώτης'.* Άλλα είναι στον πληθυντικό π.χ.: *Talab-a* <طلب-ة> *'φοιτητές'* , *'ixw-a* <اخو-ة> *'αδέλφοι', dakaatir-a* <دكاتر-ة> *'γιατροί' κ.α.*

Πρέπει να σημειωθεί επίσης πως κάποια αρσενικά ουσιαστικά καταλήγουν στο (alif+Hamza -aa') ή (alif tawiila -aa) ή (alif maqsuura -aa),όμως αυτές οι καταλήξεις εδώ δεν παριστάνουν τα θηλυκά επιθήματα, αλλά το τελευταίο γράμμα της ίδιας της λέξης (Ryding 2005: 123) π.χ.: *ma'n-aa* <معن-ى> *'σημασία', ghin-aa'* <غن-اء> *'τραγούδημα'.*

3.2.Κρυπτο-θηλυκά ουσιαστικά

Παράλληλα θα παρατηρήσουμε πως σε μια ομάδα από τα θηλυκά ουσιαστικά λείπουν οι μορφολογικές καταλήξεις και παρ' όλο αυτό διατηρούν το θηλυκό γένος (βλ. Alhawary 2009: 5-6. Ryding 2005: 124) π.χ.: *Naar* <نار> *'φωτιά', daar* <دار> *'σπίτι', shams* <شمس> *'ήλιος', 'arD* <أرض> *'γή', Harb* <حرب> *'πόλεμος' κ.α.*

3.3.Ουσιαστικά κοινού γένους

Υπάρχει μια μικρή ομάδα ουσιαστικών που είναι σημασιολογικά ουδέτερη ως προς το γένος, με τη λογική ότι ένα ουσιαστικό μπορεί να είναι αρσενικό ή θηλυκό ταυτόχρονα. Παρακάτω θα αναφέρουμε κάποιες λέξεις που έχουν μεγάλη συχνότητα ως παραδείγματα (Ryding 2005: 125). Για περισσότερη ανάλυση σε σχέση με τα συγκεκριμένα ουσιαστικά (βλ.Wright 1896: 181-183), π.χ.: *ruuH* <روح> *'πνεύμα'*, *Haal* <حال> *'κατάσταση'*, *suuq* <سوق> *'αγορά'*, *lisaan* <لسان> *'γλώσσα'*, *tariiq* <طريق> *'δρόμος'* κ.α.

Κεφάλαιο 2: Γένος και προσωπικές αντωνυμίες

Οι προσωπικές αντωνυμίες στην Αραβική γλώσσα αποτελούνται από τρεις ομάδες οι οποίες είναι ως εξής:

α) Αντωνυμίες υποκειμένου (Subject pronouns), β) Αντωνυμίες αντικειμένου (Object pronouns) και γ) Κτητικές αντωνυμίες (Possessive pronouns).

Στην πρώτη ομάδα είναι ανεξάρτητες και εμφανίζονται ως ξεχωριστές λέξεις, ενώ στη δεύτερη και στην τρίτη παίρνουν τη μορφή κατάληξης. Οι προσωπικές αντωνυμίες επίσης διαφέρουν ως προς το γένος σε (αρσενικό και θηλυκό), τον αριθμό σε (ενικό δυϊκό και πληθυντικό) και το πρόσωπο σε (Α', Β' και Γ').

Από τις τρεις κατηγορίες θα δώσουμε έμφαση στην πρώτη που εμφανίζει περισσότερες διαφορές με την Ελληνική γλώσσα σε σχέση με το γένος. Οι ανεξάρτητες προσωπικές αντωνυμίες λοιπόν αναφέρονται ως αντωνυμίες υποκειμένου όπως έχει προηγηθεί ήδη και λειτουργούν ως το υποκείμενο του ρήματος ή της ονοματικής φράσης και δεν κλίνονται κατά πτώση.

Πίνακας 4. Παρουσίαση των ανεξάρτητων προσωπικών αντωνυμιών στα Αραβικά

Η αντωνυμία στα Αραβικά	**Η προφορά με λατινικούς χαρακτήρες**	**Η αντίστοιχη αντωνυμία στα Ελληνικά**
أنا	*'anaa*	Εγώ
أنتَ	*'anta*	Εσύ/ για τα αρσενικά
أنتِ	*'anti*	Εσύ/ για τα θηλυκά
هو	*huwa*	Αυτός
هي	*hiya*	Αυτή
أنتما	*'antumaa*	Εσείς οι 2/ για τα αρσεν. και τα θηλ.
هما	*humaa*	Αυτοί/ές οι 2

نحن	*naHn-u*	Εμείς
أنتم	*'antum*	Εσείς/ για τα αρσενικά
أنتنّ	*'antunna*	Εσείς/ για τα θηλυκά
هم	*hum*	Αυτοί
هنّ	*hunna*	Αυτές

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε ότι στον ενικό και στον πληθυντικό αριθμό υπάρχει διαφοροποίηση στις αντωνυμίες Β' και Γ' προσώπου αναλόγως του γένους τους (βλ. Wright 1896: 54. Ryding 2005: 298-299).

Κεφάλαιο 3: Γένος και συμφωνία

Με βάσει αυτό που έχουμε αναλύσει στο πρώτο κεφάλαιο για τη μορφολογία του γένους θα δούμε πως η δήλωσή του είναι πιο ορατή μέσω συμφωνίας (agreement) στα Αραβικά. Είναι δεδομένο στην Ελληνική γλώσσα πως το γένος των ονομάτων καθορίζει το γένος των προσδιοριστικών τους στοιχείων (άρθρα, επίθετα ... κλπ.). Παράλληλα σε αυτό το κεφάλαιο θα εξετάσουμε αρχικά τη συμπεριφορά και τον ρόλο του άρθρου στα Αραβικά ουσιαστικά, αργότερα τη συμφωνία του ουσιαστικού – επιθέτου και στο τέλος τη συμφωνία του υποκειμένου και ρήματος.

1.Το άρθρο

Αρχικά πρέπει να τονίσουμε πως η δήλωση της οριστικότητας στα Αραβικά γίνεται με περισσότερους από έναν τρόπους, σε αντίθεση με την αοριστία που δηλώνεται με έναν μόνο τρόπο. Τα αραβικά ουσιαστικά γίνονται οριστικά με τρεις τρόπους οι οποίοι είναι ως εξής: (1) Μέσω του οριστικού άρθρου *al-* <ال> ‘ο, η, το’, (2) Μέσω χρήσης του ουσιαστικού ως πρώτο σκέλος της γενικής κτητικής (إضافة). (3) Μέσω πρόσθεσης κτητικής αντωνυμίας στο ουσιαστικό.
Τώρα θα εξηγήσουμε με παραδείγματα και εν συντομία το *(2)* και το *(3)* και στη συνέχεια θα αναλύσουμε λεπτομερώς το (*1)* που μας ενδιαφέρει περισσότερο.

Ένα αραβικό ουσιαστικό μπορεί να γίνει οριστικό όταν χρησιμοποιείται ως πρώτο σκέλος της γενικής κτητικής π.χ.:

(23) Hall-u l-mashakil-i <حل المشاكل>
λύση- ON. ΑΡΘΡ-πρόβληματα-ΓΕΝ
‘η λύση των προβλημάτων’.

Στο παραπάνω παράδειγμα, το πρώτο συστατικό της γενικής κτητικής (Hall-u/حل/λύση) δηλώνει οριστικότητα χωρίς να έχει το οριστικό άρθρο al- διότι προστέθηκε στο δεύτερο συστατικό (l-mashakil-i/المشاكل/των προβλημάτων) το οποίο είναι στη γενική πτώση.

Ένα ουσιαστικό μπορεί να γίνει οριστικό όταν του προσθέσουμε μια κτητική αντωνυμία π.χ.:

(24) maktab-u-haa l-morattab-u <مكتبها المرتب>
γραφείο- ON- KT. ANT ΑΡΘΡ-οργανωμένο-ON
'το οργανωμένο γραφείο της'.

Όπως βλέπουμε, το ουσιαστικό (maktab-u/مكتب/ γραφείο), έγινε οριστικό αφού του προστέθηκε η κτητική αντωνυμία (–haa/ها/της) χωρίς την παρουσία του οριστικού άρθρου al-.

Είναι κατανοητό λοιπόν πως ένα ουσιαστικό στα Αραβικά δεν μπορεί να χρησιμοποιείται ως πρώτο σκέλος της γενικής κτητικής ή να του προσθέσουμε μια κτητική αντωνυμία και να διαθέτει ταυτόχρονα το οριστικό άρθρο σε αντίθεση με τα Ελληνικά. Πρέπει να σημειωθεί επίσης πως τα αραβικά κύρια ονόματα ανθρώπων δεν παίρνουν ποτέ οριστικό άρθρο ενώ στα κύρια ονόματα κρατών, πόλεων, ποταμών κλπ, παρατηρούμε ότι κάποια παίρνουν οριστικό άρθρο ενώ άλλα δεν παίρνουν π.χ.:

(25) α. *AHmad* <أحمد> 'ο Αχμέτ', *Kostas* <كوستاس> 'Ο Κώστας'
β. *al-Siin* <الصين> 'η Κίνα', *al-qaahirah* <القاهرة> 'το Κάιρο'
γ. *lubnan* <لبنان> 'ο Λίβανος', *batra* <باترا> 'η Πάτρα'.

Το οριστικό άρθρο *al-* <ال> 'ο, η, το' .

Όπως έχει προαναφερθεί ότι στα Αραβικά υπάρχει ένα οριστικό άρθρο, παρατηρείται πως δεν παριστάνει μια ανεξάρτητη λέξη στην ονοματική φράση αλλά εμφανίζεται με μορφή προθήματος (prefix) και ενώνεται με το ουσιαστικό ως ένα μέρος του. Είναι σημαντικό επίσης να σημειωθεί ότι αυτό το άρθρο δεν κλίνεται ως προς το γένος, την πτώση και τον αριθμό, με άλλα λόγια έχει μόνο μια μορφή η οποία δεν συμφωνεί με το γένος, τον αριθμό και την πτώση του ονόματος που προσδιορίζει (βλ. Price 1997: 2-3. Wright 1896: 247-253) π.χ.:

(26) α. Αρσενικό γένος

al-muhandis-u <**ال**مهندسُ>
ΑΡΘΡ-μηχανικός- ON. EN
'**ο** μηχανικός'

al-muhandis-aani <**ال**مهندسانِ>
ΑΡΘΡ-μηχανικοί- ON. ΔΥ
'**οι** 2 μηχανικοί'

al-muhandis-uuna <**ال**مهندسونَ>
ΑΡΘΡ-μηχανικοί- ON. ΠΛ
'**οι** μηχανικοί'

β. Θηλυκό γένος
al-Hukuumat-u <**ال**حكومةُ>
ΑΡΘΡ- κυβέρνηση - ON. EN
'**η** κυβέρνηση'

al-Hukuumat-aani <الحكومتانِ>
ΑΡΘΡ- κυβερνήσεις - ΟΝ. ΔΥ
‘**οι** 2 κυβερνήσεις’

al-Hukuumat-u <الحكوماتُ>
ΑΡΘΡ- κυβερνήσεις - ΟΝ. ΠΛ
‘**οι** κυβερνήσεις’

Το οριστικό άρθρο *al*-επίσης έχει κάποιες ιδιαιτερότητες σε σχέση με την προφορά του, αναλόγως εάν βρίσκεται σε μια λέξη με την οποία ξεκινάει η πρόταση ή όχι, και εάν εμφανίζεται πριν από συγκεκριμένα γράμματα με τα οποία αρχίζει η λέξη. Για περισσότερες λεπτομέρειες (βλ. Haywood & Nahmad 1965: 22-23).

Στην Αραβική δεν υφίσταται αόριστο άρθρο, η δήλωση όμως της μη οριστικότητας στα ουσιαστικά εμφανίζεται ως επίθημα στο τέλος του ονόματος, το οποίο αποτελείτε από ένα σύμφωνο -*n* και το κατάλληλο βραχύ φωνήεν για την πτώση. Σημειώνουμε ότι στην Αραβική το συγκεκριμένη σύμφωνο του επιθήματος δεν γράφεται, αλλά τα αντίστοιχα φωνήενα δηλώνονται με τα εξής σύμβολα:
(α) (ـُ) που βρίσκεται πάνω από το γράμμα και προφέρεται ως –*u* και δηλώνει ονομαστική πτώση.

(β) (ـَ) που βρίσκεται πάνω από το γράμμα και προφέρεται ως –*a* και δηλώνει αιτιατική πτώση.

(γ) (ـِ) που βρίσκεται κάτω από το γράμμα και προφέρεται ως –*i* και δηλώνει γενική πτώση[11].

Για να δηλώσουμε λοιπόν πως ένα ουσιαστικό είναι αόριστο, εμφανίζεται κάθε συγκεκριμένο βραχύ φωνήεν (ως σύμβολο) δύο φορές στο τέλος της λέξης αναλόγως την πτώση που δηλώνει[12] και αυτό το φαινόμενο λέγεται *nunation/* Eckehard(βλ. [13]*تنوين* Schulz et al. 2004: 45-47).

Παρακάτω θα δώσουμε κάποια παραδείγματα για το συγκεκριμένο φαινόμενο:

(27) α. Αρσενικό γένος

muhandis-un <مهندسُ>
μηχανικός- ON. EN
‘ένας μηχανικός’

muhandis-an < مهندساً>
μηχανικός- ΑΙΤ. ΕΝ
‘έναν μηχανικό’

muhandis-in <مهندسٍ>

[11] Η κλητική δεν εντάσσεται στο πτωτικό σύστημα της Αραβικής ως πτώση.
[12] Μια εξαίρεση αποτελεί η αιτιατική πτώση στην οποία το αόριστο επίθημα –*an* γράφεται κάποιες φορές με την παρουσία του γράμματος *alif* μαζί με τα δύο βραχέα φωνήεντα της πτώσης.
[13] Τα ουσιαστικά στον δυϊκό αριθμό (αρσενικά και θηλυκά) και τα αρσενικά ουσιαστικά ομαλού πληθυντικού δεν εμφανίζουν *nunation* για την δήλωση της αοριστίας με τη λογική ότι η παρουσία του δείκτη αοριστίας στις συγκεκριμένες κατηγορίες είναι μηδενική.

μηχανικός- ΓΕΝ. ΕΝ
'ενός μηχανικού'

β. θηλυκό γένος

Hukuumat-un <حكومةٌ>
κυβέρνηση - ΟΝ. ΕΝ
'μια κυβέρνηση'

Hukuumat-an <حكومةً>
κυβέρνηση – ΑΙΤ. ΕΝ
'μια κυβέρνηση'

Hukuumat-in <حكومةٍ>
κυβέρνηση – ΓΕΝ. ΕΝ
'μιας κυβέρνησης'

Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τη δήλωση της μη οριστικότητας και τη χρήση της (βλ. Ryding 2005: 163-165).

2.Η συμφωνία του ουσιαστικού και του επιθέτου

Τα αραβικά ουσιαστικά χαρακτηρίζονται από πέντε κατηγορίες οι οποίες είναι: γένος, αριθμός, πτώση, οριστικότητα και μη οριστικότητα καθώς και αν παριστάνει ανθρώπινο ή μη ανθρώπινο ον (humanness). Κάθε όνομα δηλώνει αυτά τα πέντε χαρακτηριστικά τα οποία αποτελούν τη βάση της συμφωνίας του με τα άλλα προσδιοριστικά στοιχεία στην πρόταση. Επομένως οι ίδιες πέντε ομάδες αντικατοπτρίζονται στη συμφωνία του ουσιαστικού με το επίθετο.

Εδώ πρέπει να σημειωθεί ότι τα πρώτα τέσσερα χαρακτηριστικά (γένος, αριθμός, πτώση και οριστικότητα/ αοριστία) δηλώνονται μορφολογικά, ενώ το πέμπτο (+/- ανθρώπινο) είναι μορφο-σημασιολογικό (βλ. Ryding 2005: 119-125) και αυτό μπορούμε να το εξηγήσουμε ως εξής: το ουσιαστικό και το επίθετο συμφωνούν μεταξύ τους ως προς το γένος (αρσενικό και θηλυκό), τον αριθμό (ενικός, δυϊκός και πληθυντικός), την πτώση (ονομαστική, αιτιατική και γενική) την οριστικότητα και την μη οριστικότητα. Σε σχέση όμως με το τελευταίο χαρακτηριστικό (+/- ανθρώπινο), απαντά μόνο όταν το ουσιαστικό είναι στον πληθυντικό και τότε η συμφωνία του με το επίθετο ποικίλλει αναλόγως αν:

(α) Αναφέρει σε ανθρώπινο ον, επομένως συμφωνεί με το επίθετο στο γένος, τον αριθμό, την πτώση και την οριστικότητα και την μη οριστικότητα.

(β) Δεν αναφέρει σε ανθρώπινο ον, τότε συμφωνεί με το επίθετο μόνο στην πτώση και την οριστικότητα και την αοριστία, ενώ στο γένος και τον αριθμό εμφανίζεται μονίμως στο θηλυκό ενικό[14](βλ. Eckehard Schulz et al. 2004: 31-32. Ryding 2005: 241-244).

[14] Σύμφωνα με τον (Fouad Nemah 1973: 52), το ουσιαστικό σε αυτή την περίπτωση εμφανίζεται στο θηλυκό γένος ενικού ή πληθυντικού αριθμού παράλληλα, με τη λογική ότι και οι δύο τύποι σε σχέση με τον αριθμό είναι ορθοί.

Παρακάτω θα εξηγήσουμε με κάποια παραδείγματα τη συμφωνία του ουσιαστικού και του επιθέτου σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα:

(28) α. Η συμφωνία στο αρσενικό γένος

al-waqt-u l-munaasib-u < الوقتُ المناسبُ >
ΑΡΘΡ- χρόνος- ΟΝ (ΕΝ) ΑΡΘΡ- κατάλληλος – ΟΝ (ΕΝ)
'ο κατάλληλος χρόνος'

waqt-un munaasib-un <وقتٌ مناسبٌ>
χρόνος- ΟΝ (ΕΝ) κατάλληλος – ΟΝ (ΕΝ)
'ένας κατάλληλος χρόνος'

al-kitab-aani l-kabiir-aani < الكتابانِ الكبيرانِ >
ΑΡΘΡ- βιβλία- ΟΝ. ΔΥ ΑΡΘΡ- μεγάλα-ΟΝ. ΔΥ
'τα δύο μεγάλα βιβλία'

kitab-aani kabiir-aani < كتابانِ كبيرانِ >
βιβλία- ΟΝ. ΔΥ μεγάλα-ΟΝ. ΔΥ
'δύο μεγάλα βιβλία'

al-fannaan-uuna l- yuunaaniyy-uuna < الفنانونَ اليونانيونَ >
ΑΡΘΡ- καλλιτέχνες- ΟΝ.ΠΛ ΑΡΘΡ- έλληνες – ΟΝ.ΠΛ
'οι έλληνες καλλιτέχνες'

fannaan-uuna yuunaaniyy-uuna < فنانونَ يونانيونَ >
καλλιτέχνες- ΟΝ.ΠΛ έλληνες – ΟΝ.ΠΛ
'έλληνες καλλιτέχνες'

al-'amuaal-u l-qaliilat-u < الاموالُ القليلةُ >
ΑΡΘΡ- χρήματα- ΟΝ (ΠΛ) ΑΡΘΡ- λίγα – ΟΝ (ΕΝ)
'τα λίγα χρήματα'

'amuaal-un qaliilat-un < اموالٌ قليلةٌ >
χρήματα- ΟΝ (ΠΛ) λίγα– ΟΝ (ΕΝ)
'λίγα χρήματα'

Τα παραπάνω παραδείγματα δείχνουν τη συμφωνία του αρσενικού γένους στον ενικό, όπως βλέπουμε στο (α), τον δυϊκό στο (β) και τον πληθυντικό στο (γ) και το (δ). Παρατηρούμε επίσης από το (α) μέχρι το (γ) ότι τα ουσιαστικά συμφωνούν με τα επίθετά τους σε όλα τα χαρακτηριστικά (γένος, πτώση, αριθμός, οριστικότητα και αοριστία), ενώ στο (δ) επισημαίνουμε πως το επίθετο (l-qaliilat-u-qaliilat-un/ القليلةُ- قليلةٌ/τα λίγα- λίγα), εμφανίζεται στο θηλυκό γένος ενικού αριθμού παρ'όλο που το ουσιαστικό (al-'amuaal-u 'amuaal-un/الاموالُ- أموالٌ/ τα χρήματα- χρήματα) είναι στο αρσενικό γένος πληθυντικού αριθμού και αυτό διότι δεν θεωρείται ανθρώπινο ον.

β. Η συμφωνία στο θηλυκό γένος

al-Hikaayat-u l-kadiimat-u < الحكايةُ القديمةُ >
ΑΡΘΡ- ιστορία- ΟΝ (ΕΝ) ΑΡΘΡ- παλιά – ΟΝ (ΕΝ)
'η παλιά ιστορία'

Hikaayat-un kadiimat-un < حكايةٌ قديمةٌ >
ιστορία- ΟΝ (ΕΝ) παλιά – ΟΝ (ΕΝ)

‘μια παλιά ιστορία’

al-safiinat-aani l-kabiirat-aani < السفينتانِ الكبيرتانِ >
ΑΡΘΡ- πλοία- ΟΝ.ΔΥ ΑΡΘΡ- μεγάλα – ΟΝ.ΔΥ
‘τα δύο μεγάλα πλοία’

safiinat-aani kabiirat-aani < سفينتانِ كبيرتانِ >
πλοία- ΟΝ.ΔΥ μεγάλα – ΟΝ.ΔΥ
‘δύο μεγάλα πλοία’

al-sayyid-aat-u l-musinn-aat-u < السيداتُ المسناتُ >
ΑΡΘΡ- κυρίες-ΠΛ-ΟΝ ΑΡΘΡ- ηλικιωμένες -ΠΛ-ΟΝ
‘οι ηλικιωμένες κυρίες’

sayyid-aat-un musinn-aat-un < سيداتٌ مسناتٌ >
κυρίες-ΠΛ-ΟΝ ηλικιωμένες -ΠΛ-ΟΝ
‘ηλικιωμένες κυρίες’

al-wilaay-aat-u l-muttaHidat-u < الولاياتُ المتحدتُ >
ΑΡΘΡ- πολιτείες-ΠΛ-ΟΝ ΑΡΘΡ- ηνωμένες-ΟΝ (ΕΝ)
‘οι ηνωμένες πολιτείες’

wilaay-aat-un muttaHidat-un < ولاياتٌ متحدتٌ >
πολιτείες-ΠΛ-ΟΝ ηνωμένες-ΟΝ (ΕΝ)
‘ηνωμένες πολιτείες’

Παράλληλα και με τον ίδιο τρόπο, τα παραπάνω παραδείγματα δείχνουν τη συμφωνία του θηλυκού γένους στον ενικό (α), τον δυϊκό (β) και τον πληθυντικό (γ) και (δ). Τα ουσιαστικά επίσης σε όλα τα παραδείγματα συμφωνούν με τα επίθετά τους στα τέσσερα κριτήρια όπως έχουμε προαναφέρει εκτός από το (δ) στο οποίο το ουσιαστικό (al-wilaayaat-u wilaayaat-un (θηλ. πλ.)/الولاياتُ-ولاياتٌ/οι πολιτείες- πολιτείες), δεν συμφωνεί πλήρως με το επίθετό του που εμφανίζεται στο θηλυκό γένος ενικού αριθμού επειδή το ίδιο το ουσιαστικό δεν δηλώνει ανθρώπινο ον.

Είναι σημαντική η παρατήρηση ότι στη σειρά όρων της Αραβικής συνήθως έρχεται πρώτα το ουσιαστικό και επειτα το επίθετο. Επίσης στην περίπτωση της οριστικότητας παρατηρείται πως τα δύο μέρη της συμφωνίας πρέπει να διαθέτουν δείκτη οριστικότητας, το ίδιο ισχύει και στην κατάσταση της μη οριστικότητας, αλλιώς αλλάζει το νόημα και αυτό θα το εξηγήσουμε παρακάτω.

2.1.Η συμφωνία μεταξύ υποκειμένου και κατηγορουμένου του

Στην Αραβική, όταν το κατηγορούμενο υποκειμένου αποτελείται από επίθετο, εμφανίζει μόνο συμφωνία γένους και αριθμού με το υποκείμενο της ονοματικής φράσης. Συνήθως όμως το κατηγορούμενο είναι στην ονομαστική πτώση, καθώς δεν γίνεται να διαθέτει οριστικό άρθρο διότι προσθέτει ιδιότητα ή περιγράφει το υποκείμενο και επομένως συχνά δηλώνει μη οριστικότητα. Επισημάνεται επίσης ότι συνήθως στην αραβική ονοματική φράση δεν υφίσταται εκπεφρασμένο (overt) copula στον ενεστώτα για να συνδέσει το υποκείμενο με το κατηγορούμενο αλλά

ενσωματώνεται (σημασιολογικά) σε ό,τι παριστάνει το υποκείμενο της ονοματικής φράσης (βλ. Haywood & Nahmad 1965: 23. Ryding 2005: 240) π.χ.:

(29) α. al-walad-u maHZuZ-un < الولدُ محظوظٌ >
ΑΡΘΡ- αγόρι –ΟΝ (ΑΡΣ. ΕΝ) τυχερό-ΟΝ (ΑΡΣ. ΕΝ)
'το αγόρι **είναι** τυχερό'

β. al-bint-u dhakiyya-t-un <البنتٌ ذكيةٌ>
ΑΡΘΡ- κορίτσι –ΟΝ (ΘΗΛ. ΕΝ) έξυπνο-ΟΝ (ΘΗΛ. ΕΝ)
'το κορίτσι **είναι** έξυπνο'

Από τα προηγούμενα δύο παραδείγματα παρατηρούμε ότι τα κατηγορούμενα *(maHZuZ-un/ dhakiyyat-un)* είναι επίθετα που συμφωνούν με τα υποκείμενά τους *(al-walad-u/ al-bint-u)* στο γένος και στον αριθμό.

(α) Όταν δύο ουσιαστικά διαφορετικού γένους (αρσενικού και θηλυκού) - είτε δηλώνουν ή δεν δηλώνουν ανθρώπινες οντότητες - είναι στον ενικό και έχουν μόνο ένα επίθετο το οποίο είναι στη θέση κατηγορουμένου ή προσδιοριστικού στοιχείου, τότε αυτό το επίθετο εμφανίζεται μονίμως στο αρσενικό γένος δυϊκού αριθμού π.χ.:

(30)

al-walad-u wa l-bint-u jamiil-aani < الولدُ والبنتٌ جميلانِ >
ΑΡΘΡ- αγόρι –ΟΝ (ΑΡΣ. ΕΝ) και ΑΡΘΡ- κορίτσι-ΟΝ (ΘΗΛ. ΕΝ) όμορφοι- ΟΝ.ΑΡΣ.ΔΥ
'το αγόρι και το κορίτσι είναι όμορφοι'

al-walad-u wa l-bint-u l-jamiil-aani < الولدُ والبنتٌ الجميلانِ >
ΑΡΘΡ- αγόρι –ΟΝ (ΑΡΣ. ΕΝ) και ΑΡΘΡ- κορίτσι-ΟΝ (ΘΗΛ. ΕΝ) ΑΡΘΡ-όμορφοι-ΟΝ.ΑΡΣ.ΔΥ
'το όμορφο αγόρι και κορίτσι'

al-Haql-u wa l-Hadiqat-u kabiir-aani < الحقلُ والحديقةُ كبيرانِ >
ΑΡΘΡ- χωράφι –ΟΝ (ΑΡΣ. ΕΝ) και ΑΡΘΡ- κήπος -ΟΝ (ΘΗΛ. ΕΝ) μεγάλα- ΟΝ.ΑΡΣ.ΔΥ
'το χωράφι και ο κήπος είναι μεγάλα'

al-Haql-u wa l-Hadiqat-u l-kabiir-aani < الحقلُ والحديقةُ الكبيرانِ >
ΑΡΘΡ- χωράφι –ΟΝ (ΑΡΣ. ΕΝ) και ΑΡΘΡ- κήπος -ΟΝ (ΘΗΛ. ΕΝ) ΑΡΘΡ-μεγάλα-ΟΝ.ΑΡΣ.ΔΥ
'το μεγάλο χωράφι και κήπος'

(β) Από την άλλη, όταν δύο ονόματα διαφορετικού γένους είναι στον πληθυντικό και δηλώνουν ανθρώπινες οντότητες και έχουν μόνο ένα επίθετο ως κατηγορούμενο ή προσδιοριστής, τότε αυτό το επίθετο εμφανίζεται μονίμως στο αρσενικό γένος πληθυντικού αριθμού π.χ.:

(31)

al-'awlaad-u wa l-banaat-u jamiil-uuna < الأولادُ والبناتُ جميلونَ >
ΑΡΘΡ- αγόρια –ΟΝ (ΑΡΣ. ΠΛ) και ΑΡΘΡ- κορίτσια -ΟΝ (ΘΗΛ. ΠΛ) όμορφα-ΟΝ.ΑΡΣ.ΠΛ
'τα αγόρια και τα κορίτσια είναι όμορφα'

al-'awlaad-u wa l-banaat-u l-jamiil-uuna < الأولادُ والبناتُ الجميلونَ >
ΑΡΘΡ-αγόρια–ΟΝ (ΑΡΣ.ΠΛ) και ΑΡΘΡ-κορίτσια-ΟΝ (ΘΗΛ.ΠΛ) ΑΡΘΡ-όμορφα- ΟΝ.ΑΡΣ.ΠΛ

‘τα όμορφα αγόρια και κορίτσια’

(γ) Σε περίπτωση όπου τα ουσιαστικά όμως, δεν δηλώνουν ανθρώπινες οντότητες, τότε το επίθετο εμφανίζεται στο θηλυκό γένος ενικού αριθμού όπως έχουμε προαναφέρει στην περασμένη ενότητα (βλ. Alshamsan 2007: 11. Badawi et al. 2010: 108) π.χ.:

(32)

al-Hoquul-u *wa* l-Hadaa'iq-u kabiir-atun <الحقولُ والحدائقُ كبيرةٌ>
ΑΡΘΡ- χωράφια -ΟΝ (ΑΡΣ. ΠΛ) *και* ΑΡΘΡ- κήποι-ΟΝ (ΘΗΛ. ΠΛ) μεγάλοι/α-ΟΝ.ΘΗΛ.ΕΝ
‘τα χωράφια και οι κήποι είναι μεγάλοι/α’

al-Hoquul-u *wa* l-Hadaa'iq-u l-kabiirat-u < الحقولُ والحدائقُ الكبيرةُ >
ΑΡΘΡ- χωράφια -ΟΝ (ΑΡΣ. ΠΛ) *και* ΑΡΘΡ- κήποι-ΟΝ (ΘΗΛ.ΠΛ) ΑΡΘΡ-μεγάλοι/α-ΟΝ (ΘΗΛ.ΕΝ)
‘τα μεγάλα χωράφια και κήποι’

2.2.Εξαιρέσεις στη συμφωνία ουσιαστικού – επιθέτου

2.2.1.Τα περιληπτικά ουσιαστικά και το επίθετο

Η συμφωνία επιθέτου με τα περιληπτικά ουσιαστικά (collective nouns) στην Αραβική ποικίλλει ως προς το γένος και τον αριθμό και όχι ως προς την πτώση. Με κάποια από τα συγκεκριμένα ουσιαστικά το επίθετο εμφανίζεται είτε στο θηλυκό γένος ενικού είτε στο αρσενικό γένος πληθυντικού αριθμού όπως η λέξη *nas* <ناس> ‘κόσμος’ π.χ.:

(33)

nas-un muxtalifat-un ή muxtalif- uuna < ناسٌ مختلفةٌ- مختلفونَ >
κόσμος-ΟΝ διαφορετικός-ΟΝ (ΘΗΛ. ΕΝ) ή διαφορετικός- ΟΝ. ΑΡΣ. ΠΛ
‘διαφορετικός κόσμος’

Με άλλα περιληπτικά ουσιαστικά όμως, το επίθετο εμφανίζεται μόνο στο αρσενικό πληθυντικού όπως η λέξη *qawm* <قوم> ‘άνθρωποι’ (Badawi et al. 2010: 104-105) και για περισσότερες πληροφορίες (βλ. Dror 2016) π.χ.:

(34) qawm-un muxtalif- uuna < قومٌ مختلفونَ >
άνθρωποι-ΟΝ διαφορετικοί -ΟΝ. ΑΡΣ. ΠΛ
‘διαφορετικοί άνθρωποι’

2.2.2.Επίθετα που δεν δηλώνουν συμφωνία γένους και – εν μέρει- αριθμού

Υπάρχει ένας περιορισμένος αριθμός επιθέτων στην Αραβική που εμφανίζουν συμφωνία μόνο ως προς την πτώση και παραμένουν στη μορφή αρσενικού ενικού με όλα τα ουσιαστικά (αρσενικά και θηλυκά) είτε στον ενικό είτε στον πληθυντικό. Από αυτά τα επίθετα αναφέρουμε: *xaam* <خام> ‘ακατέργαστος’ π.χ.:

(35) al-maadat-u l-xaam-u < المادةُ الخامُ >
ΑΡΘΡ-υλικό-ΟΝ (ΘΗΛ.ΕΝ) ΑΡΘΡ-ακατέργαστο –ΟΝ (ΑΡΣ. ΕΝ)
‘το ακατέργαστο υλικό’

al-mawaad-u l-xaam-u < الموادُ الخامُ >
ΑΡΘΡ-υλικά-ΟΝ (ΘΗΛ.ΠΛ) ΑΡΘΡ-ακατέργαστα –ΟΝ (ΑΡΣ. ΕΝ)

‘το ακατέργαστα υλικά’

Το ίδιο ισχύει για το επίθετο *maHD* <محض> ‘καθαρός’. Σε αυτή την κατηγορία επίσης ανήκουν επίθετα που είναι κατάλληλα μόνο για τη γυναικεία ανατομία όπως *Haamil* <حامل> ‘έγκυος’ (βλ. Ryding 2005: 244-245) π.χ.:

(36) imra'at-un — Haamil-un < امرأة حامل >
γυναίκα -ON (ΘΗΛ.EN) — έγκυος–ON (ΑΡΣ. EN)
‘μια (γυναίκα) έγκυος’

3.Η συμφωνία του ρήματος και του υποκειμένου

Προτού προχωρήσουμε στη συμφωνία μεταξύ του ρήματος και του υποκειμένου, είναι σημαντικό να αναφέρουμε πως τα αραβικά ρήματα κλίνονται ως προς έξι μορφολογικές κατηγορίες οι οποίες είναι : γένος, πρόσωπο, αριθμός, χρόνος, φωνή και έγκλιση. Οι συγκεκριμένες κατηγορίες εμφανίζονται μέσω προθημάτων, καταλήξεων και αλλαγών στο ρηματικό θέμα και στα φωνήεντά του. Παρακάτω θα τονίσουμε τις πρώτες τρεις κατηγορίες (γένος, πρόσωπο και αριθμός) που καθορίζονται από το υποκείμενο του ρήματος και δηλώνουν συμφωνία μαζί του.

(α) Γένος: τα ρήματα της Αραβικής είναι μαρκαρισμένα με μια από τις δύο τιμές του γένους (αρσενικό ή θηλυκό), στο δεύτερο (ενικό και πληθυντικό) και στο τρίτο (ενικό, δυϊκού και πληθυντικού) πρόσωπο, ενώ στο πρώτο πρόσωπο και στο δεύτερο (δυϊκού) είναι ουδέτερα ως προς το γένος.

(β) Πρόσωπο: τα αραβικά ρήματα επίσης εμφανίζουν τρία πρόσωπα (1^{ο},2^{ο}, και 3^{ο})

(γ) Αριθμός: σε σχέση με τον αριθμό κλίνονται σε τρεις κατηγορίες (ενικός, δυϊκός και πληθυντικός). Σημειώνεται ότι ο δυϊκός αριθμός χρησιμοποιείται στο 2^{ο} και 3^{ο} πρόσωπο και όχι στο 1^{ο} . με βάσει τα παραπάνω βεβαιώνεται ότι το ρήμα συμφωνεί με το υποκείμενο της πρότασης ως προς τους τρεις συγκεκριμένους δείκτες.

Πίνακας 5. Η κλίση του ρήματος *yaktubu/يكتبُ/ γράφω* στον ενεστώτα και στον παρελθοντικό χρόνο (που θεωρούνται οι δύο βασικοί χρόνοι στην Αραβική).

Αντωνυμία	**Ενεστώτας**	**Αόριστος**
أنا/ Εγώ	**a**-ktub-**u** /أكتبُ/ γράφω	katab- **tu**/كتبتُ/ έγραψα
أنتَ /Εσύ/ για τα αρσενικά	**ta**-ktub-**u**/تَكتبُ/γράφεις	katab-**ta**/ كتبتَ/ έγραψες
أنتِ Εσύ/ για τα θηλυκά	**ta**-ktub-**iina**/تَكتبينَ/ γράφεις	katab-**ti**/ كتبتِ/ έγραψες
هو /Αυτός	**ya**-ktub-**u**/ يَكتبُ/ γράφει	katab-**a**/ كتبَ/ έγραψε
هي /Αυτή	**ta**-ktub-**u**/تَكتبُ / γράφει	katab-**at**/ كتبت/ έγραψε

أنتما /Εσείς οι 2/ για τα αρσεν. και τα θηλ.	**ta**-ktub-**aani**/ تَكتبانِ/ γράφετε	katab-**tumaa**/كتبتما/ γράψατε
هما /Αυτοί οι 2	**ya**-ktub-**aani**/ يَكتبانِ/ γράφουν	katab-**aa**/ كتبا/ έγραψαν
هما /Αυτές οι 2	**ta**-ktub-**aani**/ تَكتبانِ/ γράφουν	katab-**ataa**/ كتبتا/ έγραψαν
نحن/Εμείς	**na**-ktub-**u**/ نَكتبُ/ γράφουμε	katab-**naa**/ كتبنا/ γράψαμε
أنتم/ Εσείς/ για τα αρσενικά	**ta**-ktub-**uuna**/ تَكتبونَ/ γράφετε	katab-**tum**/ كتبتم/ γράψατε
أنتنّ /Εσείς/ για τα θηλυκά	**ta**-ktub-**na**/ تَكتبنَ/ γράφετε	katab-**tunna**/ كتبتنَّ/ γράψατε
هم /Αυτοί	**ya**-ktub-**uuna**/ يَكتبونَ/ γράφουν	katab-**uu**/ كتبوا[15]/ έγραψαν
هنّ/ Αυτές	**ya**-ktub-**na**/ يَكتبنَ/ γράφουν	katab-**na**/ كتبنَ/ έγραψαν

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε πως το θέμα του ρήματος στον ενεστώτα (-*ktub*-) είναι διαφορετικό απ'ότι είναι στον παρελθοντικό (*katab*-). Στον ενεστώτα επίσης, η ρίζα έχει πρόθημα (*a/na-,ta-* και *ya-)* που αναφέρεται στο πρόσωπο του υποκειμένου, και επίθημα *(-u, -iina, -aani, -uunaκαι –na*) που αναφέρεται στον αριθμό, το γένος του υποκειμένου καθώς επίσης και στην έγκλιση του ρήματος, παραδείγματος χάριν όταν βλέπουμε τον τύπο (*ta-ktub-uuna*) καταλαβαίνουμε από το πρόθημα *ta-* και από το επίθημα *–uuna* ότι το υποκείμενο είναι στο δεύτερο πρόσωπο αρσενικού γένους, πληθυντικού αριθμού, όπου το επίθημα και το πρόθημα μαζί δίνουν ολόκληρη την σημασία του ρήματος.

Από την άλλη στον παρελθοντικό επισημαίνουμε ότι η ρίζα διαθέτει μόνο επίθημα (*-tu, -ta, -ti, -a, -at, -tumaa, -aa, -ataa, -naa, -tum, -tunna, -uuκαι –na)* που δηλώνει όλους τους δείκτες της συμφωνίας του ρήματος με το υποκείμενο (το γένος, τον αριθμό και το πρόσωπο) παραδείγματος χάριν η κατάληξη *–ti* στον τύπο (*katab-ti*), δηλώνει ότι το υποκείμενο είναι στο δεύτερο πρόσωπο, θηλυκού γένους και ενικού αριθμού.

Όπως βλέπουμε και σύμφωνα με τις αντωνυμίες υποκειμένου, παρατηρείται πως κάθε κλιτικό παράδειγμα αποτελείται από δεκατρείς ρηματικούς τύπους (βλ. Amairah 1986: 59-67. Ryding 2005: 438-444).

3.1.Παρατηρήσεις στη συμφωνία ρήματος και υποκειμένου

Είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι η συμφωνία ρήματος (στο γένος και τον αριθμό) και υποκειμένου ακολουθεί την ίδια αρχή της συμφωνίας ουσιαστικού και επιθέτου, δηλαδή:

[15] Στο τρίτο πρόσωπο αρσενικού πληθυντικού, παρατηρείται ότι ο αραβικός τύπος τελειώνει σε alif που δεν προφέρεται.

(α) Εάν το υποκείμενο της ρηματικής φράσης είναι ένα ουσιαστικό στον πληθυντικό και δηλώνει ανθρώπινες οντότητες, τότε συμφωνεί πλήρως με το ρήμα στο γένος (και τον αριθμό με την προϋπόθεση όμως ότι η σειρά όρων είναι Υ.Ρ.Α.).

(β) Εάν το ουσιαστικό είναι στον πληθυντικό και δεν αναφέρεται σε ανθρώπινες οντότητες, τότε το ρήμα δεν συμφωνεί με το υποκείμενο και εμφανίζεται μόνο στον τύπο του θηλυκού γένους ενικού αριθμού όπως και να είναι η σειρά όρων. Αυτό ισχύει για όλα τα ρήματα είτε στην ενεργητική είτε στην παθητική φωνή ανεξάρτητα από τον χρόνο ή την όψη π.χ.:

(37) α. al-mu'allim-uuna ittafaq-uu < المعلمونَ اتفقوا >
ΑΡΘΡ- δάσκαλοι-ΟΝ. ΑΡΣ. ΠΛ (+ΑΝΘ.) συμφωνώ.ΠΡΛΘ-ΖΠΛ.ΑΡΣ
'οι δάσκαλοι συμφώνησαν'

β. al-wilayaat-u ittafaq-at <الولاياتُ اتفقت >
ΑΡΘΡ- πολιτείες -ΟΝ. ΘΗΛ. ΠΛ (-ΑΝΘ.) συμφωνώ.ΠΡΛΘ-ΖΕΝ.ΘΗΛ
'οι πολιτείες συμφώνησαν'

γ. ittafaq-at al-wilayaat-u < اتفقت الولاياتُ >
συμφωνώ.ΠΡΛΘ-ΖΕΝ.ΘΗΛ ΑΡΘΡ- πολιτείες -ΟΝ. ΘΗΛ. ΠΛ (-ΑΝΘ.)
'συμφώνησαν οι πολιτείες'

(γ) Η Αραβική ανήκει στις γλώσσες οι οποίες είναι (pro- drop), με τη λογική ότι κάθε τύπος στο ρηματικό κλιτικό παράδειγμα δεν έχει ανάγκη την προσωπική αντωνυμία για να διαφοροποιήσει το πρόσωπο, τον αριθμό και το γένος του ρήματος.

(δ) Η συμφωνία ρήματος – υποκειμένου όμως επηρεάζεται από τη σειρά όρων ως ένα σημείο με την προϋπόθεση ότι το υποκείμενο είναι ένα ουσιαστικό και αυτό θα το εξηγήσουμε ως εξής:

Εάν η σειρά όρων είναι Ρ.Υ.Α., τότε το ρήμα θα εμφανιστεί μόνο στον ενικό αριθμό ακόμα και αν το υποκείμενο (ουσιαστικό) είναι στο δυϊκό ή τον πληθυντικό αριθμό. Ως προς το γένος όμως συμφωνεί κανονικά. Εάν όμως η σειρά όρων είναι Υ.Ρ.Α., τότε το ρήμα δηλώνει πλήρη συμφωνία ως προς το γένος και τον αριθμό λαμβάνοντας υπόψη και το σημασιολογικό κριτήριο (+/- ανθρώπινο) στον πληθυντικό (βλ. Attia 2008. Badawi et al. 2010:100-352). Στη συνέχεια θα δώσουμε τα εξής παραδείγματα με βάση τη σειρά όρων:

Ρ.Υ.Α.

(38) α. Haawal-a l-baaHith-u <حاول الباحثُ>
προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΕΝ.ΑΡΣ ΑΡΘΡ-ερευνητής-ΑΡΣ.ΟΝ
'προσπάθησε ο ερευνητής'

β. Haawal-a l-baaHith-aani < حاول الباحثانِ >
προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΕΝ.ΑΡΣ ΑΡΘΡ-ερευνητές-ΟΝ. ΑΡΣ. ΔΥ
'προσπάθησαν οι δύο ερευνητές'

γ. Haawal-a l-baaHith-uuna < حاول الباحثونَ >
προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΕΝ.ΑΡΣ ΑΡΘΡ-ερευνητές-ΟΝ. ΑΡΣ. ΠΛ

‘προσπάθησαν οι ερευνητές’

δ. Haawal-at il-baaHithatu < حاولت الباحثةُ >
προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΕΝ.ΘΗΛ ΑΡΘΡ- ερευνήτρια-ΟΝ. ΘΗΛ.ΕΝ
‘προσπάθησε η ερευνήτρια’

ε. Haawal-at il-baaHitha-taani <حاولت الباحثتانِ >
προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΕΝ.ΘΗΛ ΑΡΘΡ- ερευνήτριες-ΟΝ. ΘΗΛ.ΔΥ
‘προσπάθησαν οι δύο ερευνήτριες’

στ. Haawal-at il-baaHith-aatu <حاولت الباحثاتُ >
προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΕΝ.ΘΗΛ ΑΡΘΡ- ερευνήτριες-ΟΝ. ΘΗΛ.ΠΛ
‘προσπάθησαν οι ερευνήτριες’

ζ. Haawal-at il-Hukum-aatu <حاولت الحكومات >
προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΕΝ.ΘΗΛ ΑΡΘΡ-κυβερνήσεις-ΟΝ.ΘΗΛ.ΠΛ (- ΑΝΘ.)
‘προσπάθησαν οι κυβερνήσεις’

Υ.Ρ.Α.

(39) α. al-baaHith-u Haawal-a < الباحثُ حاول >
ΑΡΘΡ-ερευνητής-ΑΡΣ.ΟΝ προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΕΝ.ΑΡΣ
‘ο ερευνητής προσπάθησε’

β. al-baaHith-aani Haawal-aa < الباحثانِ حاولا >
ΑΡΘΡ-ερευνητές-ΟΝ. ΑΡΣ. ΔΥ προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΔΥ.ΑΡΣ
‘οι δύο ερευνητές προσπάθησαν’

γ. al-baaHith-uuna Haawal-uu < الباحثونَ حاولوا >
ΑΡΘΡ-ερευνητές-ΟΝ. ΑΡΣ. ΠΛ προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΠΛ.ΑΡΣ
‘οι ερευνητές προσπάθησαν’

δ. al-baaHithatu Haawal-at < الباحثةُ حاولت >
ΑΡΘΡ- ερευνήτρια-ΟΝ. ΘΗΛ.ΕΝ προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΕΝ.ΘΗΛ
‘η ερευνήτρια προσπάθησε’

ε. al-baaHithat-aani Haawal-ataa < الباحثتانِ حاولتا >
ΑΡΘΡ- ερευνήτριες-ΟΝ. ΘΗΛ.ΔΥ προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΔΥ.ΘΗΛ
‘οι δύο ερευνήτριες προσπάθησαν’

στ. al-baaHith-aatu Haawal-na <الباحثاتُ حاولنَ >
ΑΡΘΡ- ερευνήτριες-ΟΝ. ΘΗΛ.ΠΛ προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΠΛ.ΘΗΛ
‘οι ερευνήτριες προσπάθησαν’

ζ. al-Hukum-aatu Haawal-at < الحكومات حاولت >
ΑΡΘΡ-κυβερνήσεις-ΟΝ.ΘΗΛ.ΠΛ (- ΑΝΘ.) προσπαθώ.ΠΡΛΘ-ΖΕΝ.ΘΗΛ
‘οι κυβερνήσεις προσπάθησαν’

3.2.Η συμφωνία του ρήματος ως προς το γένος όταν το υποκείμενο αποτελείται από περισσότερες από μια ονοματικές φράσεις (η μια είναι στο αρσενικό γένος και η άλλη είναι στο θηλυκό): Σε αυτή την περίπτωση γενικεύεται το αρσενικό γένος στο

ρήμα είτε είναι στον δυϊκό είτε στον πληθυντικό αριθμό και αναλόγως τη σειρά όρων (Badawi et al. 2010: 357) π.χ.:

(40)

al-walad-u *wa* l-bint-u DaHik-aa <الولدُ والبنتُ ضحكا>
ΑΡΘΡ- αγόρι -ΟΝ. (ΑΡΣ. ΕΝ) *και* ΑΡΘΡ-κορίτσι-ΟΝ (ΘΗΛ.ΕΝ) γελάω.ΠΡΛΘ-3ΔΥ.ΑΡΣ
'το αγόρι και το κορίτσι γέλασαν'(Y.P.A.)

DaHik-a l-walad-u *wa* l-bint-u < ضحكَ الولدُ والبنتُ >
γελάω.ΠΡΛΘ-3ΕΝ.ΑΡΣ ΑΡΘΡ- αγόρι -ΟΝ. (ΑΡΣ. ΕΝ) *και* ΑΡΘΡ-κορίτσι-ΟΝ (ΘΗΛ.ΕΝ)
'γέλασαν το αγόρι και το κορίτσι'(P.Y.A.)

al-'awlaad-u *wa* l-banaat-u DaHik-uu < الأولادُ والبناتُ ضحكوا >
ΑΡΘΡ- αγόρια -ΟΝ. (ΑΡΣ.ΠΛ) *και* ΑΡΘΡ-κορίτσια-ΟΝ (ΘΗΛ.ΠΛ) γελάω.ΠΡΛΘ-3ΠΛ.ΑΡΣ
'τα αγόρια και τα κορίτσια γέλασαν' (Y.P.A.)

DaHik-a al-'awlaad-u *wa* l-banaat-u < الأولادُ والبناتُ ضحكوا >
γελάω.ΠΡΛΘ-3ΕΝ.ΑΡΣ ΑΡΘΡ- αγόρια -ΟΝ. (ΑΡΣ.ΠΛ) *και* ΑΡΘΡ-κορίτσια-ΟΝ (ΘΗΛ.ΠΛ)
'γέλασαν τα αγόρια και τα κορίτσια' (P.Y.A.)

Μέρος Γ'

Σύγκριση των δύο γλωσσών ως προς το γένος

Κεφάλαιο 1: Τα ουσιαστικά

Τόσο στην Αραβική όσο και στην Ελληνική, το γένος θεωρείται ένα εγγενές χαρακτηριστικό στα ουσιαστικά, επίσης και οι δύο γλώσσες διαθέτουν φυσικό και γραμματικό γένος που συνήθως δεν συμφωνούν μεταξύ τους.

1.Οι τιμές του γένους

Πίνακας 6. Οι τιμές του γένους των δύο γλωσσών

Τιμή γένους	Αραβική	Ελληνική
Αρσενικό	Ναι	Ναι
Θηλυκό	Ναι	Ναι
Ουδέτερο	Όχι	Ναι

Από τον παραπάνω πίνακα επισημαίνουμε μια βασική διαφορά σε σχέση με τις τιμές του γένους των δύο γλωσσών. Ενώ η Ελληνική διαθέτει αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο γένος, η Αραβική κατέχει μόνο αρσενικό και θηλυκό.

2.Σημασιολογικές κανονικότητες

Παρ'όλο που δεν μπορούμε να προβλέψουμε το γένος των ουσιαστικών με βάση τη σημασία τους, η κατανομή του γένους στις δύο γλώσσες όμως εμφανίζει ορισμένες σημασιολογικές κανονικότητες σε σχέση με τα κοινά και τα κύρια ονόματα.

2.1.Κοινά ονόματα

Σύμφωνα με την ανάλυση που έχουμε κάνει για το συγκεκριμένο σημείο, παρατηρούμε ότι κάθε μια από τις δύο γλώσσες περιλαμβάνει διαφορετικές κατηγορίες από κοινά ονόματα για τις οποίες εμφανίζει σημασιολογικούς κανόνες σε σχέση με τις τιμές του γένους, αν και η Ελληνική και η Αραβική συμφωνούν σε δύο ομάδες που θα τις παρουσιάσουμε στον πίνακα (7).

Πίνακας 7.

Κατηγορία	Αραβική	Ελληνική
Ουσιαστικά προσώπων	Είναι αρσενικά και θηλυκά π.χ.: *modiir* (αρσ.)/ διευθυντής *Sadiiq-ah* (θηλ.)/ φίλη	Είναι αρσενικά, θηλυκά και ουδέτερα π.χ.: φοιτητής φίλη παιδί
Αφηρημένα ουσιαστικά	Είναι αρσενικά και θηλυκά π.χ.: *taqaddum* (αρσ.)/ πρόοδος *Hurriyya* (θηλ.)/ελευθερία	Ποικίλουν ως προς το γένος αλλά τα περισσότερα είναι θηλυκά ειδικά αυτά που δηλώνουν έννοιες, ενέργειες, ιδιότητες και καταστάσεις π.χ.: γαλήνη,

		αθωότητα, πίστη, κούραση (θηλ.) περιορισμός (αρσ.) κέφι (ουδ.)

Συνεχίζοντας και αφού έχουμε αναφέρει προηγουμένως πως κάθε γλώσσα έχει διαφορετικές κατηγορίες, θα ξεκινήσουμε με αυτές της Αραβικής παρατηρώντας ότι τα ουσιαστικά που παριστάνουν έμψυχα όντα – εκτός από τον άνθρωπο – ανήκουν τόσο στο αρσενικό όσο και στο θηλυκό γένος π.χ.: *HiSaan (αρσ.)/ άλογο, naaq-ah (θηλ.)/ θηλυκή καμήλα.* Επίσης τα περισσότερα απ' τά ουσιαστικά είναι αρσενικά π.χ.: *maktab/ γραφείο*, ενώ τα μέρη του σώματος που έρχονται σε ζεύγη και οι μεμονωμένες μονάδες μεγαλύτερων συλλογικών οντοτήτων είναι θηλυκά π.χ.: *yad/ χέρι, shajara/ δέντρο.*

Παράλληλα από τις κατηγορίες της Ελληνικής συμπεραίνουμε ότι τα ουσιαστικά που δηλώνουν επαγγέλματα είναι κοινού γένους (και αρσενικά και θηλυκά) π.χ.: *ο/η δικηγόρος*. Τα ουσιαστικά που αναφέρονται σε ζώα δεν έχουν σταθερά κριτήρια (βλ. κεφάλαιο 1, ενότητα 2 στο μέρος που αφορά την Ελληνική), αφού κάποια έχουν τρεις όρους (αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο), μερικά δύο όρους (αρσενικό και θηλυκό) και άλλα έναν όρο και για να καθοριστεί το φύλο του ζώου προσθέτουμε τα επίθετα αρσενικός και θηλυκός. Τα ονόματα μετάλλων είναι αρσενικά π.χ.: *ο χρυσός* και τα ουσιαστικά που δηλώνουν στοιχεία της φύσης ή καρπούς είναι ουδέτερα π.χ.: *το άζωτο, το φιστίκι*. Τα περισσότερα ουσιαστικά φυτών και δέντρων που παράγονται από τον καρπό, το άνθος ή τον βαλβό τους είναι θηλυκά π.χ.: *η λεμονιά, η φασολιά* και τελικά, τα ουσιαστικά που δηλώνουν άψυχα αντικείμενα, φυσικά φανόμενα και ουσίες ποικίλει το γένος τους π.χ.: *πατμός, καρέκλα, τραπέζι – σεισμός, αστραπή* και *χιόνι*.

2.2.Κύρια ονόματα

Και στις δύο γλώσσες τα κύρια ονόματα συνήθως παίρνουν το γένος του κοινού ονόματος που δηλώνει το αντικείμενο στο οποίο αναφέρονται, παρ'όλο που υπάρχουν μερικές εξαιρέσεις. Στον πίνακα (8) θα παρουσιάσουμε κάποιες κοινές κατηγορίες μεταξύ των δύο γλωσσών από κύρια ονόματα τονίζοντας τις ομοιότητες και τις διαφορές.

Πίνακας 8.

	Αραβική	Ελληνική
Κύρια ονόματα προσώπων	Παίρνουν αντίστοιχο γένος με το φύλο του προσώπου στο οποίο αναφέρονται	Παίρνουν αντίστοιχο γένος με το φύλο του προσώπου στο οποίο αναφέρονται
Ονόματα μηνών	Και στα δύο είδη ημερολογίου έχουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (αρσενικό), εκτός από τον πέμπτο και τον έκτο μήνα στο ισλαμικό ημερολόγιο που μπορούν να	Έχουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (αρσενικό).

	είναι και στα δύο γένη (αρσενικό και θηλυκό).	
Ονόματα μερών	Παίρνουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (αρσενικό), εκτός από την Τρίτη, Τετάρτη και την Παρασκευή που μπορούν να είναι και στα δύο γένη (αρσενικό και θηλυκό).	Παίρνουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (θηλυκό), εκτός από το Σάββατο που είναι ουδέτερο.
Τα τοπωνύμια	Έχουν συνήθως το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος	Έχουν συνήθως το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος
Ονόματα ηπείρων	Έχουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (θηλυκό).	Έχουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (θηλυκό).
Ονόματα χωρών	Παίρνουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (θηλυκό) μερικά όμως ανήκουν στο αρσενικό γένος.	Παίρνουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (θηλυκό) μερικά όμως ανήκουν στο αρσενικό και στο ουδέτερο γένος.
Ονόματα πόλεων	Έχουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (θηλυκό).	Έχουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (θηλυκό), μερικά όμως είναι ουδέτερα και αρσενικά.
Ονόματα ωκεανών	Παίρνουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (αρσενικό).	Παίρνουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (αρσενικό).
Ονόματα θαλασσών	Παίρνουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (αρσενικό).	Παίρνουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (θηλυκό).
Ονόματα ποταμών	Παίρνουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (αρσενικό).	Παίρνουν συνήθως το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (αρσενικό), μερικά όμως ανήκουν στο θηλυκό γένος.
Ονόματα νησιών	Παίρνουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (θηλυκό).	Παίρνουν συνήθως το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος (θηλυκό), μερικά όμως είναι αρσενικά και ουδέτερα.

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, επισημαίνουμε πως και οι δύο γλώσσες δεν έχουν σταθερές σημασιολογικές κανονικότητες σε σχέση με τα κύρια ονόματα αν και μοιάζουν μεταξύ τους σε πολλά σημεία. Είναι σημαντικό να σημειωθεί πως η Ελληνική έχει σημασιολογικούς κανόνες και για άλλες κατηγορίες όπως τα κύρια ονόματα ζώων που παίρνουν επίσης αντίστοιχο γένος με το φύλο του ζώου στο οποίο αναφέρονται, καθώς και οι εμπορικές επωνυμίες που διατηρούν συνήθως το γένος του ονόματος του προϊόντος στο οποίο αναφέρονται και τελικά τα ονόματα πραγμάτων που παίρνουν το γένος του αντίστοιχου κοινού ονόματος.

3.Μορφολογικές κανονικότητες

Ο πίνακας (9) παρουσιάζει τις πιο συχνές μορφολογικές καταλήξεις στην ονομαστική ενικού και στις δύο γλώσσες ανάλογα με την κάθε τιμή γένους.

Πίνακας 9.

Η τιμή γένους	Ελληνική	Αραβική
Αρσενικό	-ς	---
Θηλυκό	-α -η	-ah/a ή –t (ة) -aa' (اء) -aa (ا) -aa (ى)
Ουδέτερο	-ο -ι -μα	

Βλέποντας τον πίνακα παρατηρούμε ότι η πιο συχνή κατάληξη του αρσενικού γένους στα Ελληνικά είναι το –ς π.χ.: *φύλακας, μαθητής, κήπος*, από την άλλη όμως υπάρχουν θηλυκά και ουδέτερα ονόματα που καταλήγουν σε –ς π.χ.: *ήπειρος και λάθος.* Παράλληλα στην Αραβική, το αρσενικό γένος θεωρείται η πιο βασική και απλή κατηγορία, με τη λογική ότι εφόσον το ουσιαστικό δεν έχει θηλυκό επίθημα, τότε δηλώνει αρσενικό π.χ.: *modiir/ διευθυντής*. Παρ'όλο αυτό, υπάρχουν κάποια αρσενικά ουσιαστικά που τελειώνουν στη θηλυκή κατάληξη –ah/a ή –t/ (ة) ή –aa/ (ى) π.χ.: *khaliif-a* <خليف> 'χαλίφης', *Talab-a* <طلبة> 'φοιτητές', *muus-aa* <موسى> 'Μωυσής' και άλλα καταλήγουν στο (alif+ hamza -aa'/اء) ή (alif Tawiila -aa/ا) ή (alif maqsuura -aa/ى) όμως οι συγκεκριμένες καταλήξεις δεν παριστάνουν τα θηλυκά επιθήματα αλλά το τελευταίο γράμμα της ίδιας της λέξης π.χ.: *ghin-aa'* <غناء> 'τραγούδημα', *ma'n-aa* <معنى> 'σημασία' και εδώ πρόκειται για τα κρυπτο-αρσενικά ουσιαστικά.

Σε σχέση με το θηλυκό γένος, ενώ στην Ελληνική η πλειοψηφία των θηλυκών ουσιαστικών καταλήγουν σε –α και –η όπως βλέπουμε στον πίνακα π.χ.: *ελπίδα, κόρη* κ.α. παρατηρούμε πως υπάρχουν και άλλα που διαθέτουν διαφορετικές καταλήξεις π.χ.: *οδός, αλεπού, Αργυρώ*. Εδώ πρέπει να αναφέρουμε επίσης πως η προφορά του –η ως θηλυκό επίθημα ταυτίζεται με το –ι ουδέτερη κατάληξη. Από την άλλη πλευρά, η Αραβική διαθέτει τέσσερα θηλυκά επιθήματα, ταυτόχρονα όμως υπάρχουν κάποια θηλυκά ουσιαστικά από τα οποία λείπουν οι συγκεκριμένες καταλήξεις (όπως τα αρσενικά) και παρ'όλο αυτό διατηρούν το θηλυκό γένος και εδώ αναφέρουμε στα κρυπτο-θηλυκά ουσιαστικά π.χ.: *shams* <شمس> 'ήλιος', *Harb* <حرب> 'πόλεμος'.

Τελικά, ενώ τα περισσότερα ουδέτερα της Ελληνικής καταλήγουν σε –ο, -ι, -μα π.χ.: *άτομο, παιδί, γράμμα*, παρατηρείται πως άλλα διαθέτουν διαφορετικές καταλήξεις όπως –ς, -ν και το –ρ π.χ.: *μέρος, μέλλον, πυρ* κ.α.

Σύμφωνα με την παραπάνω ανάλυση, μπορούμε να συμπεράνουμε πως δεν υφίστανται ξεκάθαρες μορφολογικές κανονικότητες για τις τιμές του γένους και στις δύο γλώσσες.

4.Δάνεια ουσιαστικά

Κάθε δάνειο ουσιαστικό και στις δύο γλώσσες παίρνει μια τιμή γένους (αρσενικό, θηλυκό ή ουδέτερο) στα Ελληνικά και (αρσενικό ή θηλυκό) στα Αραβικά. Τα συγκεκριμένα ονόματα κλίνονται συνήθως σύφωνα με τα πρότυπα της κάθε γλώσσας και το γένος τους καθορίζεται από ορισμένα μορφολογικά και σημασιολογικά κριτήρια τα οποία θα παρουσιάσουμε στον πίνακα (10).

Πίνακας 10.

Κριτήρια	Ελληνική	Αραβική
Μορφολογικά	Κάποια παίρνουν το γένος αναλογικά όταν εντάσσονται σε κάποιο κλιτικό παράδειγμα της Ελληνικής π.χ: ο καφές, η μαφία και το τσάι. Αυτά όμως που δεν προσαρμόζονται στο μορφολογικό σύστημα της γλώσσας συνήθως είναι ουδέτερα π.χ.: *το μενού, το μπάσκετ, το μανεκέν* κ.α.	Εάν καταλήγουν σε ένα από τα επιθήματα (-a, -aa, -ah), αντιμετωπίζονται ως θηλυκά με τη λογική ότι προσαρμόζονται στο μορφολογικό σύστημα των θηλυκών ουσιαστικών π.χ.: *banuram-a* <بانوراما> ‘πανόραμα’, *muusiiq-aa* <موسيقى> ‘μουσική’, *duktur-ah* <دكتوراة> ‘διδακτορικό’. Εάν όμως δεν έχουν μια από τις συγκεκριμένες θηλυκές καταλήξεις, συνήθως είναι αρσενικά με τη λογική ότι τα αρσενικά ουσιαστικά δεν διαθέτουν μορφολογικά επιθήματα. π.χ.: *film* <فيلم> ‘φίλμ’, *raadaar* <رادار> ‘ραντάρ’, *bank* <بنك> ‘τράπεζα’ κ.α.
Σημασιολογικά	Η πλειοψηφία των δάνειων ουσιαστικών που δηλώνουν ανθρώπινο ον, εμφανίζονται στο αρσενικό ή στο θηλυκό γένος π.χ.: *ο/η μανατζερ*. Μερικά έχουν το γένος των ελληνικών ουσιαστικών με τα οποία συνδέονται σημασιολογικά π.χ.: *η τζαζ (η μουσική).* Αλλά διατηρούν το γένος που τα χαρακτηρίζει στη γλώσσα καταγωγής π.χ.: *η*	-------

	πλαζ, από τη γαλλική λέξη la plage.	

Από την παραπάνω σύγκριση μπορούμε να συμπεράνουμε πως η απόδοση γένους στα δάνεια ουσιαστικά έχει μορφολογικά σταθερό κριτήριο στην Αραβική, ενώ στην Ελληνική δεν υφίσταται ένα συγκεκριμένο κριτήριο από μορφολογική ή σημασιολογική πλευρά.

5.Ιδιαίτερες περιπτώσεις και εξαιρέσεις

5.1.Ουσιαστικά κοινού γένους

Και στις δύο γλώσσες υπάρχει μια μικρή ομάδα ουσιαστικών η οποία είναι σημασιολογικά ουδέτερη ως προς το γένος, με τη λογική ότι ένα ουσιαστικό μπορεί να είναι αρσενικό ή θηλυκό ταυτόχρονα. Αυτά τα ουσιαστικά συνήθως δηλώνουν πρόσωπα που ασκούν συγκεκριμένα επαγγέλματα ή άλλες δραστηριότητες στην Ελληνική, ενώ στην Αραβική ποικίλουν και δεν παριστάνουν μια ορισμένη κατηγορία. Από μια μορφολογική πλευρά, τα συγκεκριμένα ουσιαστικά στα Ελληνικά ακολουθούν τα πρότυπα κλίσης της των αρσενικών ουσιαστικών που καταλήγουν σε –ος, -ας, -ης και –εας, δηλαδή ο ίδιο ο αρσενικός τύπος χρησιμοποιείται για τη δήλωση του αρσενικού ή του θηλυκού γένους και μόνο τα προσδιοριστικά στοιχεία μπορούν να φανερώνουν την τιμή φύλου που χρειάζεται. Καθώς στην Αραβική, η πλεοψηφία ουσιαστικών κοινού γένους εμφανίζεται σύμφωνα με το αρσενικό πρότυπο, με τη λογική ότι δεν έχει θηλυκά επιθήματα. Εξαίρεση αποτελεί μια ελάχιστη ομάδα όπως μερικά γράμματα του αραβικού αλφαβήτου π.χ.: *b-aa'/باء, t-aa'/ تاء* κ.α.

Στον πίνακα (11) θα δώσουμε κάποια παραδείγματα και στις δύο γλώσσες για τα συγκεκριμένα ονόματα.

Πίνακας 11.

Ελληνική	Αραβική
σύζυγος ταμίας πολίτης διερμηνέας	*Haal* <حال> 'κατάσταση' *suuq* <سوق> 'αγορά' *lisaan* <لسان> 'γλώσσα' *Tariiq* <طريق> 'δρόμος'

5.2.

Στην ενότητα με τις μορφολογικές κανονικότητες των δύο γλωσσών, έχουμε αναφέρει στα κρυπτο-αρσενικά και κρυπτο-θηλυκά ουσιαστικά που αποτελούν ιδιαίτερες περιπτώσεις στο μορφολογικό σύστημα των ουσιαστικών της Αραβικής. Από την άλλη, στην Ελληνική υφίστανται επίσης δύο διαφορετικά φαινόμενα, πρόκειται για τα άκλιτα ουσιαστικά π.χ.: *ρεπόρτερ, σεζόν και μετρό*, καθώς και τα ονόματα με αλλαγή γένους στον πληθυντικό π.χ.: *ο πλούτος – τα πλούτη, ο σανός- τα σανά* κ.α. (για περαιτέρω διευκρινίσεις βλ. την ενότητα 3 με τις ιδιάιτερες περιπτώσεις και εξαιρέσεις της Ελληνικής).

Κεφάλαιο 2: Γένος και προσωπικές αντωνυμίες

Πίνακας 12. Παρουσίαση των προσωπικών αντωνυμιών υποκειμένου στα Αραβικά και παρομοίως των ισχυρών τύπων στην ονομαστική πτώση στα Ελληνικά με έμφαση στο γένος, το πρόσωπο και τον αριθμό.

		Αραβική			Ελληνική	
Πρόσωπο	Γένος	Ενικός	Δυϊκός	Πληθυντικός	Ενικός	Πληθυντικός
Α'		أنا/ εγώ		نحنُ/ εμείς	Εγώ	Εμείς
Β'	Αρσεν.	أنتَ/ εσύ για τα αρσενικά	أنتما/ εσείς οι 2 για τα αρσενικά και τα θηλυκά	أنتم/ εσείς για τα αρσενικά	Εσύ	Εσείς
	Θηλ.	أنتِ/ εσύ για τα θηλυκά		أنتنّ/ εσείς για τα θηλυκά		
Γ'	Αρσεν.	هو/ αυτός	هما/ αυτοί/ες οι δύο	هم/αυτοί	Αυτός	Αυτοί
	Θηλ.	هي/ αυτή		هن/αυτές	Αυτή	Αυτές
	Ουδ.	---	---	---	Αυτό	Αυτά

Από τον παραπάνω πίνακα παρατηρούμε πως οι προσωπικές αντωνυμίες και στις δύο γλώσσες κατηγοριοποιούνται ως προς το πρόσωπο σε (Α', Β' και Γ'), τον αριθμό σε ενικό, δυϊκό και πληθυντικό στην Αραβική - με την εξαίρεση ότι το πρώτο πρόσωπο δεν διαθέτει τύπο για τον δυϊκό αριθμό -, ενώ στην Ελληνική σε ενικό και πληθυντικό μόνο. Σε σχέση με το γένος των συγκεκριμένων αντωνυμιών επισημαίνουμε πως και στις δύο γλώσσες δεν υπάρχει διάκριση γένους στο πρώτο πρόσωπο ενικού και πληθυντικού. Στο δεύτερο πρόσωπο, ενώ δεν διακρίνεται το γένος στην Ελληνική και στις δύο τιμές αριθμού, βλέπουμε ότι στην Αραβική ξεχωρίζει σε αρσενικό και θηλυκό στον ενικό και τον πληθυντικό, ενώ στον δυϊκό έχει μόνο έναν τύπο και για τα δύο γένη. Τελικά στο τρίτο πρόσωπο, οι προσωπικές αντωνυμίες ομαδοποιούνται ως προς το γένος σε αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο στον ενικό και τον πληθυντικό στα Ελληνικά, ενώ στα αραβικά σε αρσενικό και θηλυκό στον ενικό και τον πληθυντικό και διατηρούν μόνο έναν τύπο για τα δύο γένη στον δυϊκό αριθμό

Κεφάλαιο 3: Γένος και συμφωνία

Σε αυτό το κεφάλαιο θα δούμε τη συμπεριφορά των δύο γλωσσών σε σχέση με τη συμφωνία του γένους από μια μορφολογική πλευρά, δίνοντας έμφαση σε:

(α) Το γένος και τη μορφολογία του άρθρου (οριστικό και αόριστο).

(β) Τη συμφωνία του ουσιαστικού και του επιθέτου.

(γ) Τη συμφωνία του ρήματος και του υποκειμένου.

1.Το άρθρο

1.1. Η δήλωση της οριστικότητας

Προτού προχωρήσουμε στη σύγκριση και την ανάλυση του άρθρου, θα παρουσιάσουμε στον πίνακα (13) τους τρόπους με τους οποίους δηλώνεται η οριστικότητα και στις δύο γλώσσες.

Πίνακας 13.

	Αραβική	Ελληνική
Δήλωση της οριστικότητας	1- Μέσω του οριστικού άρθρου al- π.χ.: *al- walad* <الولد> 'το αγόρι', *al-bint* <البنت> 'το κορίτσι' . *2-* Μέσω χρήσης του ουσιαστικού ως πρώτο σκέλος της γενικής κτητικής (إضافة) π.χ.: *Hall-u l-mashakil-i* <حل المشاكل> 'η λύση των προβλημάτων'. 3- Μέσω πρόσθεσης κτητικής αντωνυμίας στο ουσιαστικό π.χ.: *maktab-u- haa l-morattab-u* <مكتبها المرتب> 'το οργανωμένο γραφείο της'[16]	1- Μέσω του οριστικού άρθρου (ο,η,το) π.χ.: *ο φοιτητής* *η φοιτήτρια* *το παιδί.*

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, παρατηρούμε ότι η οριστικότητα στην Αραβική δηλώνεται με περισσότερους από έναν τρόπους, ενώ στην Ελληνική με μόνο έναν.

1.2.Παρατηρήσεις στη δήλωση της οριστικότητας

Μια σημαντική διαφορά είναι πως ένα ουσιαστικό στα Αραβικά δεν μπορεί να χρησιμοποιείται ως πρώτο σκέλος της γενικής κτητικής ή να του προσθέσουμε μια κτητική ανωνυμία και να διαθέτει ταυτόχρονα οριστικό άρθρο, σε αντίθεση με την Ελληνική γλώσσα που επιτρέπει τέτοιες δομές. Είναι σημαντικό επίσης να αναφερθεί

[16] Για περισσότερη εξήγηση βλ. την ενότητα 1 από το κεφάλαιο 3 στο μέρος που αφορά την Αραβική γλώσσα.

πως ενώ τα κύρια ονόματα ανθρώπων δεν παίρνουν ποτέ οριστικό άρθρο στην Αραβική, βλέπουμε ότι η παρουσία του οριστικού άρθρου στα συγκεκριμένα ονόματα της Ελληνικής είναι υποχρεωτική, π.χ. στα Αραβικά λέμε *Γιάννης*, ενώ στα Ελληνικά: *ο Γιάννης*. Όσον αφορά στα άλλα κύρια ονόματα όπως τα τοπωνύμια, συγκεκριμένα, τα ονόματα των κρατών, πόλεων κλπ, παρατηρούμε ότι στην Αραβική, κάποια πάιρνουν οριστικό άρθρο ενώ άλλα δεν το διαθέτουν π.χ.:

(41) α. *al-Siin* <الصين> 'η Κίνα', *al-qaahirah* <القاهرة> 'το Κάιρο'
β. *lubnan* <لبنان> 'ο Λίβανος', *batra* <باترا> 'η Πάτρα'. κ.α.

Από την άλλη στην Ελληνική μπορεί να παραληφθεί το συγκεκριμένο άρθρο στον προφορικό λόγο, όταν πρόκειται για τόπους προορισμού ή προέλευσης π.χ.:

(42) α. Το αεροπλάνο θα απογειωθεί από (το) Παρίσι σε λίγο
β. Το πλοίο αναχωρεί για (την) Κρήτη σε μισή ώρα.

1.3.Το οριστικό άρθρο

Και στις δύο γλώσσες υφίσταται ένα οριστικό άρθρο - όπως έχουμε προαναφέρει - το οποίο είναι (ο, η, το) στην Ελληνική και (al-) στην Αραβική. Στον πίνακα (14) θα παρουσιάσουμε κάποιες σημαντικές διαφορές σε σχέση με το συγκεκριμένο άρθρο αναλόγως της κάθε γλώσσας.

Πίνακας 14.

	Ελληνική	Αραβική
Γένος	Κλίνεται ως προς το γένος σε αρσενικό (ο), θηλυκό (η) και ουδέτερο (το).	Δεν κλίνεται ως προς το γένος.
Πτώση	Κλίνεται ως προς την πτώση σε ονομαστική, αιτιατική, γενική και δεν υπάρχουν τύποι για την κλιτική.	Δεν κλίνεται ως προς την πτώση.
Αριθμός	Κλίνεται ως προς τον αριθμό στον ενικό και στον πληθυντικό	Δεν κλίνεται ως προς τον αριθμό.
Θέση	Εμφανίζεται ως ανεξάρτητη λέξη στην ονοματική φράση.	Δεν παριστάνει μια ανεξάρτητη λέξη στην ονοματική φράση αλλά εμφανίζεται σε μορφή προθήματος (prefix) και ενώνεται με το ουσιαστικό ως ένα μέρος του.
Προφορά	Η προφορά του τελικού –ν των τύπων της αιτιατικής αρσενικού και θηλυκού γένους, έχει κάποιους φωνολογικούς κανόνες.	Έχει κάποιες ιδιαιτερότητες σε σχέση με την προφορά του αναλόγως εάν βρίσκεται σε μια λέξη με την οποία ξεκινάει η πρόταση ή όχι, καθώς και εάν εμφανίζεται πριν από συγκεκριμένα γράμματα με τα οποία αρχίζει η λέξη.

Στον πίνακα (15) θα παρουσιάσουμε την κλίση του οριστικού άρθρου ως προς το γένος, την πτώση και τον αριθμό μόνο στην Ελληνική με τη λογική ότι στην Αραβική είναι άκλιτο σε σχέση με τις προηγούμενες κατηγορίες.

Πίνακας 15.

Πτώση	Γένους του οριστικού άρθρου		
Ενικός	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική	Ο	Η	Το
Αιτιατική	Τον	Την	Το
Γενική	Του	Της	Του
Πληθυντικός			
Ονομαστική	Οι	Οι	Τα
Αιτιατική	Τους	Τις	Τα
Γενική	Των	Των	Των

1.4.Το αόριστο άρθρο

Στην Ελληνική γλώσσα, η δήλωση της μη οριστικότητας γίνεται μέσω του αόριστου άρθρου (ένας, μια, ένα) που κλίνεται ως προς το γένος σε (αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο), την πτώση σε (ονομαστική, αιτιατική και γενική, χωρίς όμως να υπάρχουν τύποι για την κλιτική) και τον αριθμό (μόνο στον ενικό). Ακόμα εμφανίζεται ως ανεξάρτητη λέξη και προηγείται του ουσιαστικού που το προσδιορίζει. Σημειώνεται επίσης ότι η προφορά του τελικού –ν του τύπου της αιτιατικής του αρσενικού γένους (έναν) έχει κάποιους φωνολογικούς κανόνες οι οποίοι είναι ίδιοι με αυτούς του οριστικού άρθρου.

Πίνακας 16. Η κλίση του αόριστου άρθρου της Ελληνικής.

Πτώση	Γένους του αόριστου άρθρου		
Ενικός	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
Ονομαστική	Ένας	Μία/μια	Ένα
Αιτιατική	Ένα(ν)	Μία/μια	Ένα
Γενική	Ενός	Μίας/μιας	Ενός

Από την άλλη στην Αραβική, δεν υφίσταται αόριστο άρθρο όπως είναι στην Ελληνική. Η δήλωση όμως της μη οριστικότητας στα ουσιαστικά εμφανίζεται ως επίθημα στο τέλος του ονόματος και προφέρεται ως ένα –n και γράφεται σύμφωνα με τα βραχέα φωνήεντα που δηλώνουν την πτώση στην Αραβική.[17] Επομένως για να δηλώσουμε πως ένα ουσιαστικό είναι αόριστο, εμφανίζεται κάθε συγκεκριμένο βραχέο φωνήεν (ως σύμβολο) στο τέλος της λέξης αναλόγως την πτώση που δηλώνει και εδώ πρόκειται για το φανόμενο που λέγεται nunation/تنوين . ο δείκτης μη οριστικότητας κλίνεται ως προς την πτώση σε (ονομαστική ως ـٌ , γενική ως ـٍ και αιτιατική ως ـً ή اً σε ορισμένες περιπτώσεις) και αυτό με τη λογική ότι ο συγκεκριμένος δείκτης γράφεται σύμφωνα με τα βραχέα φωνήνετα που δηλώνουν τις πτώσεις στα Αραβικά. Επίσης δεν κλίνεται ως προς το γένος και τον αριθμό. Είναι σημαντικό να αναφερθεί επίσης ότι τα ουσιαστικά στον δυϊκό αριθμό (αρσενικά και θηλυκά) και τα αρσενικά ουσιαστικά του ομαλού πληθυντικού δεν εμφανίζουν nunation για τη δήλωση της αοριστίας, με τη λογική ότι η παρουσία του δείκτη αοριστίας σε αυτές τις κατηγορίες είναι μηδενική. Παρακάτω θα δώσουμε κάποια παραδείγματα και στα δύο γένη της Αραβικής.

(43) α. *muhandis-un* (αρσ. εν. ον.) <مهندسٌ> ‘ένας μηχανικός’.
β. *Hukuumat-un* (θηλ. εν. ον.) <حكومةٌ> ‘’.

2.Η συμφωνία του ουσιαστικού και του επιθέτου

Στη συγκεκριμένη συμφωνία και στις δύο γλώσσες, παίζουν μεγάλο ρόλο τα χαρακτηριστικά του ουσιαστικού τα οποία αντικατοπτρίζονται στο επίθετο που το προσδιορίζει. Στη συνέχεια παρατηρούμε ότι τα ουσιαστικά της Αραβικής χαρακτηρίζονται από πέντε κατηγορίες οι οποίες δηλώνονται μορφολογικά εκτός από την πέμπτη που είναι μορφο-σημασιολογική, και αυτές είναι γένος, αριθμός, πτώση, οριστικότητα/μη οριστικότητα και αν το ουσιαστικό παριστάνει ανθρώπινο ή μη ανθρώπινο ον (humanness).

Παράλληλα, τα ουσιαστικά της Ελληνικής χαρακτηρίζονται από τρεις μορφολογικές κατηγορίες (γένος, αριθμός και πτώση), ενώ το άρθρο θεωρείται προσδιοριστής για τη δήλωση της οριστικότητας/ μη οριστικότητας. Επομένως, το ουσιαστικό και το επίθετο στην Αραβική συμφωνούν μεταξύ τους ως προς το γένος (αρσενικό και θηλυκό), τον αριθμό (ενικός, δυϊκός και πληθυντικός), την πτώση (ονομαστική, αιτιατική και γενική) και την οριστικότητα/ μη οριστικότητα. Το τελευταίο χαρακτηριστικό (+/- ανθρώπινο) όμως απαντά μόνο όταν το ουσιαστικό είναι στον πληθυντικό και τότε η συμφωνία του με το επίθετο ποικίλει αναλόγως εάν το ουσιαστικό αναφέρει σε ανθρώπινο ον, επομένως συμφωνεί με το επίθετο στο γένος, τον αριθμό, την πτώση και την οριστικότητα/ μη οριστικότητα. Εάν όμως δεν αναφέρει σε ανθρώπινο ον, τότε συμφωνεί με το επίθετο μόνο στην πτώση και την οριστικότητα/ αοριστία, ενώ στο γένος και τον αριθμό εμφανίζεται μόνο στο θηλυκό ενικό. Από την άλλη στην Ελληνική, η συμφωνία ουσιαστικού και επιθέτου γίνεται ως προς το γένος (αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο), τον αριθμό (ενικός και πληθυντικός) και την πτώση (για περισσότερη εξήγηση με παραδείγματα βλ. τις αντίστοιχες ενότητες στο μέρος Α').

[17] Για περισσότερη εξήγηση σε σχέση με τη δήλωση της πτώσης βλ. το τέλος της ενότητας 1 από το κεφάλαιο 3 στο μέρος που αφορά την Αραβική γλώσσα.

2.1.Η συμφωνία μεταξύ υποκειμένου και κατηγορουμένου του

Το κατηγορούμενο του υποκειμένου όταν είναι επίθετο συμφωνεί με το υποκείμενό του ως προς το γένος, τον αριθμό και την πτώση στην Ελληνική, ενώ στην Αραβική εμφανίζει συμφωνία μόνο στο γένος και τον αριθμό παρ'όλο που συνήθως είναι στην ονομαστική πτώση π.χ. λέμε στην Ελληνική: *Ο δάσκαλος είναι ευγενικός (αρσ. εν. ον.).* Και στην Αραβική: *al-bint-u dhakiyyat-un (θηλ.εν.ον.)* <البنتُ ذكيةٌ> *'το κορίσι είναι έξυπνο'.*

Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση δεν υφίσταται εκπεφρασμένο copula στον ενεστώτα για να συνδέσει το υποκείμενο με το κατηγορούμενο στην Αραβική σε αντίθεση με την Ελληνική όπως φαίνεται και από τα παραδείγματα.

Στην Ελληνική, σε περίπτωση που υπάρχουν δύο ουσιαστικά (ή περισσότερα) διαφορετικού γένους στον ενικό ή στον πληθυντικό και δηλώνουν ανθρώπινες οντότητες, καθώς έχουν ένα επίθετο ως κατηγορούμενο, τότε αυτό το επίθετο εμφανίζεται στον πληθυντικό αρσενικού π.χ.:

(44) α. Ο Πέτρος (αρσεν. εν.) και η Μαρία (θηλ. εν.) είναι έξυπνοι (αρσ. πλ.)
β. Οι φοιτητές (αρσ. πλ.) και οι φοιτήτριες (θηλ. πλ.) της τάξης είναι δημιουργικοί (αρσ. πλ.).

Σε παρόμοια κατάσταση με τα παραπάνω και με την εξαίρεση ότι τα δύο ουσιαστικά είναι στον ενικό και δεν δηλώνουν ανθρώπινες οντότητες, το κατηγορούμενο εμφανίζεται στον πληθυντικό ουδέτερου γένους π.χ.:

(45) Η πόρτα (θηλ. εν.) και το γραφείο (ουδ.εν.) είναι παλιά (ουδ. πλ.).

Από την άλλη στην Αραβική όταν δύο ονόματα διαφορετικού γένους είναι στον ενικό είτε δηλώνουν ή δεν δηλώνουν ανθρώπινες οντότητες και έχουν ένα επίθετο το οποίο είναι στη θέση κατηγορουμένου (ή προσδιοριστικού στοιχείου[18]), τότε αυτό το επίθετο εμφανίζεται μονίμως στο αρσενικό γένος δυϊκού αριθμού π.χ.:

(46)

al-walad-u *wa* l-bint-u jamiil-aani < الولدُ والبنتٌ جميلانِ >
ΑΡΘΡ- αγόρι –ON (ΑΡΣ. EN) *και* ΑΡΘΡ- κορίτσι-ON (ΘΗΛ. EN) όμορφοι- ON.ΑΡΣ.ΔΥ
'το αγόρι και το κορίτσι είναι όμορφοι'

al-Haql-u *wa* l-Hadiqat-u kabiir-aani <الحقلُ والحديقةُ كبيرانِ>
ΑΡΘΡ- χωράφι –ON (ΑΡΣ. EN) *και* ΑΡΘΡ- κήπος -ON (ΘΗΛ. EN) μεγάλα- ON.ΑΡΣ.ΔΥ
'το χωράφι και ο κήπος είναι μεγάλα'

Στην Ελληνική επίσης όταν υπάρχουν δύο ουσιαστικά διαφορετικού γένους καθώς είναι στον πληθυντικό και δεν δηλώνουν ανθρώπινες οντότητες, όπου έχουν ένα επίθετο ως κατηγορούμενο, τότε αυτό το επίθετο εμφανίζεται είτε στο γένος του πλησιέστερου ουσιαστικού είτε στον πληθυντικό ουδετέρου π.χ.: οι τοίχοι (αρσ. πλ.) και οι πόρτες (θηλ. πλ.) είναι βαμένες/α (ή θηλ. πλ. ή ουδ. πλ.). Παράλληλα, στην αραβική όταν δύο ονόματα διαφορετικού γένους είναι στον πληθυντικό και δηλώνουν

[18] Για σχετικά παραδείγματα βλ. την αντίστοιχη ενότητα στο μέρος Α'

ανθρώπινες οντότητες και έχουν ένα επίθετο ως κατηγορούμενο (ή προσδιοριστής[19]), τότε αυτό το επίθετο εμφανίζεται μονίμως στο αρσενικό γένος πληθυντικού αριθμού π.χ.:

(47)

al-'awlaad-u *wa* l-banaat-u jamiil-uuna < الأولادُ والبناتُ جميلونَ>
ΑΡΘΡ- αγόρια –ON (ΑΡΣ. ΠΛ) *και* ΑΡΘΡ- κορίτσια -ON (ΘΗΛ. ΠΛ) όμορφα- ON.ΑΡΣ.ΠΛ
'τα αγόρια και τα κορίτσια είναι όμορφα'

Σε περίπτωση όπου τα ουσιαστικά δεν αναφέρονται σε ανθρώπινες οντότητες, τότε το επίθετο εμφανίζεται στο θηλυκό γένος ενικού αριθμού π.χ.:

(48)

al-Hoquul-u *wa* l-Hadaa'iq-u kabiir-atun < الحقولُ والحدائقُ كبيرةٌ>
ΑΡΘΡ- χωράφια -ON (ΑΡΣ. ΠΛ) *και* ΑΡΘΡ- κήποι-ON (ΘΗΛ. ΠΛ) μεγάλοι/α-ON.ΘΗΛ.ΕΝ
'τα χωράφια και οι κήποι είναι μεγάλοι/α'

Σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι όταν πρόκειται για δύο ουσιαστικά διαφορετικού γένους στον ενικό ή στον πληθυντικό που δηλώνουν ανθρώπινα όντα, γενικεύεται το αρσενικό γένος στο κατηγορούμενο επίθετο και στις δύο γλώσσες. Ενώ όταν δεν δηλώνουν ανθρώπινες οντότητες, παρατηρούμε ότι η Ελληνική συνήθως γενικεύει το ουδέτερο γένους όταν τα δύο ουσιαστικά είναι στον ενικό ή στο πληθυντικό. Παράλληλα η Αραβική συνεχίζει να γενικεύει το αρσενικό γένος όταν τα δύο ονόματα είναι στον ενικό, ενώ όταν είναι στον πληθυντικό, τότε το επίθετο εμφανίζεται στο θηλυκό ενικό.

2.2.Παρατηρήσεις στη συμφωνία του ουσιαστικού και επιθέτου στις δύο γλώσσες

(α) Στη σειρά όρων της Αραβικής συνήθως προηγείται το ουσιαστικό του επιθέτου, σε αντίθεση με την Ελληνική στην οποία η θέση του επιθέτου ποικίλει αλλά συνήθως τοποθετείται πριν από το ουσιαστικό.

(β) Επίσης όταν πρόκειται για τη δήλωση της οριστικότητας στην Αραβική, παρατηρείται ότι τα δύο μέρη της συμφωνίας πρέπει να διαθέτουν δείκτη οριστικότητας, το ίδιο ισχύει και στην κατάσταση της αοριστίας αλλιώς αλλάζει η σημασία. Παρομοίως στην Ελληνική, παρατηρούμε πως υφίσταται μόνο ένα άρθρο που προσδιορίζει το ουσιαστικό και συνήθως προηγείται του επιθέτου π.χ.:

(49) α. al-bait-u l-kabiir-u < البيتُ الكبير >
ΑΡΘΡ- σπίτι–ON ΑΡΘΡ-μεγάλο -ON
'το μεγάλο σπίτι'

(γ)Τα περιληπτικά ουσιαστικά (collective nouns) της Ελληνικής συμφωνούν με τα επίθετα που τους προσδιορίζουν ως προς το γένος, τον αριθμό και την πτώση π.χ.:

(50) α. Ο διαφορετικός κόσμος
β. Η καλή οικογένεια
γ. Το όμορφο κοπάδι κ.α.

[19] Για σχετικά παραδείγματα βλ. την αντίστοιχη ενότητα στο μέρος Α'

Από την άλλη τα συγκεκριμένα ονόματα της Αραβικής, εμφανίζουν συμφωνία με τα προσδιοριστικά τους επίθετα μόνο ως προς την πτώση, ενώ σε σχέση με το γένος και τον αριθμό ποικίλει η συμφωνία, δηλαδή με κάποια περιληπτικά ουσιαστικά, το επίθετο εμφανίζεται είτε στο θηλυκό γένος ενικού είτε στο αρσενικό γένος πληθυντικού αριθμού όπως η λέξη nas <ناس> 'κόσμος' π.χ.:

(51) nas-un muxtalifat-un ή muxtalif- uuna < ناسٌ مختلفةٌ- مختلفونَ>
κόσμος-ON διαφορετικός-ON (ΘΗΛ. EN) ή διαφορετικός- ON. ΑΡΣ. ΠΛ
'διαφορετικός κόσμος'

Με άλλα ουσιαστικά όμως το επίθετο εμφανίζεται στο αρσενικό πληθυντικού όπως η λέξη *qawm* <قوم> 'άνθρωποι' π.χ.:

(52) qawm-un muxtalif- uuna < قومٌ مختلفونَ >

άνθρωποι-ON διαφορετικοί -ON. ΑΡΣ. ΠΛ
'διαφορετικοί άνθρωποι'

(δ) Υπάρχει ένας περιορισμένος αριθμός επιθέτων τα οποία δεν συμφωνούν με τα ουσιαστικά διότι είναι άκλιτα ως προς το γένος, την πτώση και τον αριθμό στην Ελληνική. Τα συγκεκριμένα επίθετα είναι δάνεια από άλλες γλώσσες όπως: *μπλε, γκρι, μοβ* π.χ.: *η γκρι μπλούζα* (θηλ.εν. ον.).

Παράλληλα στην Αραβική υφίστανται κάποια επίθετα που εμφανίζουν συμφωνία μόνο ως προς την πτώση και την οριστικότητα, μη οριστικότητα, ενώ σε σχέση με τον αριθμό και την πτώση παραμένουν στη μορφή ενικού αρσενικού όπως *xaam* <خام> 'ακατέργαστος' π.χ.:

(53) α. al-maadat-u l-xaam-u < المادةُ الخامُ >
ΑΡΘΡ-υλικό-ON (ΘΗΛ.EN) ΑΡΘΡ-ακατέργαστο –ON (ΑΡΣ. EN)
'το ακατέργαστο υλικό'

β. al-mawaad-u l-xaam-u < الموادُ الخامُ >
ΑΡΘΡ-υλικά-ON (ΘΗΛ.ΠΛ) ΑΡΘΡ-ακατέργαστα –ON (ΑΡΣ. EN)
'το ακατέργαστα υλικά'

Στην ίδια κατηγορία ανήκουν επίθετα που είναι κατάλληλα μόνο γυναικεία ανατομία όπως *Haamil* <حامل> 'έγκυος' π.χ.:

(54) imra'at-un Haamil-un < امرأة حامل >
γυναίκα -ON (ΘΗΛ.EN) έγκυος–ON (ΑΡΣ. EN)
'μια (γυναίκα) έγκυος'

3.Η συμφωνία του ρήματος και του υποκειμένου

Σε σχέση με τη συμφωνία του ρήματος και του υποκειμένου, θα την εξετάσουμε συγκριτικά στον πίνακα (17) ανάλογα με τις κατηγορίες που δηλώνει η κάθε γλώσσα.

Πίνακας 17.

Αραβική	Ελληνική
Πρόσωπο (1-2-3)	Πρόσωπο (1-2-3)
Αριθμός (ενικός – δυϊκός- πληθυντικός)	Αριθμός (ενικός –πληθυντικός)

Γένος (αρσενικό – θηλυκό)	---------

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα συμπεραίνουμε ότι τα ρήματα της Ελληνικής διαθέτουν προσωπικές κλιτικές καταλήξεις, οι οποίες δεν εμφανίζουν γένος αλλά μόνο τρία πρόσωπο (1^{ο} , 2^{ο} , 3^{ο}) και δύο αριθμούς (ενικό και πληθυντικό). Με αυτή τη λογική, το πρόσωπο και ο αριθμός του ρήματος συμφωνεί με το πρόσωπο και τον αριθμό του υποκειμένου της ονοματικής φράσης, όχι όμως με το γένος του π.χ. το επίθημα –ει στον ρηματικό τύπο γράφ-ει, δηλώνει ότι το ρήμα βρίσκεται στο τρίτο πρόσωπο ενικού αριθμού. Αντίστοιχα, τα ρήματα της Αραβικής διαθέτουν κλιτικά προθήματα και επιθήματα ή μόνο καταλήξεις (αναλόγως του χρόνου) που εμφανίζουν επίσης τρία πρόσωπα, τρεις αριθμούς (ενικό, δυϊκό και πληθυντικό) και δύο γένη (αρσενικό και θηλυκό). Σημειώνεται όμως ότι ο δυϊκός αριθμός χρησιμοποιείται στο 2^{ο} και στο 3^{ο} πρόσωπο και όχι στο πρώτο, καθώς το γένος είναι στο δεύτερο πρόσωπο (ενικού και πληθυντικού) και στο τρίτο (ενικού, δυϊκού και πληθυντικού), ενώ στο πρώτο πρόσωπο και στο δεύτερο (δυϊκού) δεν υφίσταται διάκριση γένους στη συγκεκριμένη συμφωνία. Επομένως και σύμφωνα με τα παραπάνω δεδομένα και τις εξαιρέσεις, μπορούμε να πούμε ότι το πρόσωπο, ο αριθμός και το γένος του ρήματος, συμφωνούν με το πρόσωπο, τον αριθμό και το γένος του υποκειμένου της πρότασης π.χ. όταν βλέπουμε τον τύπο (*ta-ktub-iina* <تكتبين> *'γράφεις'*) αντιλαμβανόμαστε από το πρόθημα ta- και το επίθημα –iina ότι το υποκείμενο είναι στο δεύτερο πρόσωπο, θηλυκού γένους, ενικού αριθμού. Καθώς είναι σημαντικό να αναφέρουμε πως το ρηματικό κλιτικό παράδειγμα της Ελληνικής αποτελείται από έξι τύπους, ενώ της Αραβικής από δεκατρείς τύπους και αυτό λόγω της ένταξης του γένους στις προσωπικές αντωνυμίες και στην κλίση των ρημάτων.

3.1.Παρατηρήσεις στη συμφωνία του ρήματος και του υποκειμένου

(α) Και η Αραβική και η Ελληνική ανήκουν στις γλώσσες οι οποίες είναι (pro- drop) με τη λογική ότι κάθε τύπος στο ρηματικό κλιτικό παράδειγμα των δύο γλωσσών δεν έχει ανάγκη την προσωπική αντωνυμία όταν δεν υπάρχει άλλο υποκείμενο για να διαφοροποιήσει το πρόσωπο, τον αριθμό του ρήματος και το γένος του (στην Αραβική). Σημειώνεται επίσης ότι η συνηθισμένη σειρά όρων στην Αραβική είναι Ρ.Υ.Α. ενώ στην Ελληνική είναι Υ.Ρ.Α., χωρίς όμως να διαφοροποιείται το νόημα εάν αλλάζει η σειρά όρων και στις δύο γλώσσες.

(β) Στην Αραβική παρατηρείται ότι η συμφωνία του ρήματος και του υποκειμένου επηρεάζεται από τη σειρά όρων σε σχέση με τον αριθμό υπό την προϋπόθεση όμως πως το υποκείμενο είναι ένα ουσιαστικό σε αντίθεση με την Ελληνική και αυτό θα το εξηγήσουμε ως εξής:

Εάν η σειρά όρων της Αραβικής είναι Ρ.Υ.Α., τότε το ρήμα θα εμφανιστεί μόνο στον ενικό αριθμό ακόμα και αν το υποκείμενο (ουσιαστικό) είναι στον πληθυντικό (ή στον δυϊκό) αριθμό, πράγμα που δεν ισχύει στην Ελληνική (βλ. παραδείγματα στον πίνακα 18).

Πίνακας 18.

Αραβική	Ελληνική
Haawal-a (εν.)*l-baaHithu* (εν.) <حاول الباحثُ>	Προσπάθησε (εν.) ο ερευνητής (εν.).
Haawal-a (εν.) *l-baaHith-aani* (δυ.) <حاول الباحثانِ> 'προσπάθησαν οι δύο ερευνητές'.	-------
Haawal-a (εν.) *l-baaHith-uuna* (πλ.) <حاول الباحثونَ>	Προσπάθησαν (πλ.) οι ερευνητές (πλ.).

Εάν η σειρά όρων είναι Υ.Ρ.Α., τότε το ρήμα δηλώνει πλήρη συμφωνία ως προς τον αριθμό και στις δύο γλώσσες (βλ. παραδείγματα στον πίνακα 19).

Πίνακας 19.

Αραβική	Ελληνική
al-baaHithu (εν.) *Haawal-a* (εν.) <الباحثُ حاولَ>	ο ερευνητής (εν.) προσπάθησε (εν.).
al-baaHith-aani (δυ.) *Haawal-aa* (δυ.) <الباحثانِ حاولا> 'οι δύο ερευνητές προσπάθησαν'.	----------
al-baaHith-uuna (πλ.) *Haawal-uu* (πλ.) < الباحثونَ حاولوا>	οι ερευνητές (πλ.) προσπάθησαν (πλ.).

Καθώς παρατηρούμε ότι η συγκεκριμένη συμφωνία στην Ελληνική, επηρεάζεται από τη σειρά όρων ως προς τον αριθμό μόνο όταν υπάρχουν δύο ή περισσότερες ονοματικές φράσεις που λειτουργούν ως υποκείμενο της πρότασης και η σειρά όρων είναι Ρ.Υ.Α., τότε το ρήμα μπορεί να εμφανιστεί είτε στον πληθυντικό π.χ.:

(55) ήρθαν (πλ.) η Μαρία (εν.) και ο Γιάννης (εν.),

Είτε στον ενικό (όταν η πρώτη από τις δύο ονοματικές φράσεις είναι στον ενικό) π.χ.:

(56) ήρθε (εν.) η Μαρία (εν.) και ο Γιάννης (εν.).

Σε παρόμοια κατάσταση με τα παραπάνω, όμως η σειρά όρων είναι Υ.Ρ.Α. τότε το ρήμα εμφανίζεται μόνο στον οληθυντικό π.χ.:

(57) ο Γιάννης και η Μαρία ήρθαν (πλ.).

(γ) Στην Αραβική παρατηρείται ότι η συμφωνία ρήματος – υποκειμένου ως προς το γένος και τον αριθμό, ακολουθεί την ίδια αρχή στη συμφωνία ουσιαστικού – επιθέτου δηλαδή εάν το υποκείμενο της ρηματικής φράσης είναι ένα ουσιαστικό στον πληθυντικό και δηλώνει ανθρώπινες οντότητες, τότε συμφωνεί πλήρως με το ρήμα στο γένος (και τον αριθμό με την προϋπόθεση όμως ότι η σειρά όρων είναι Υ.Ρ.Α.). και εάν το ουσιαστικό είναι στον πληθυντικό και δεν αναφέρεται σε ανθρώπινες οντότητες,

τότε το ρήμα δεν συμφωνεί με το υποκείμενο και εμφανίζεται μόνο στον τύπο του θηλυκού γένους ενικού αριθμού όπως και να είναι η σειρά όρων (για σχετικά παραδείγματα, βλ. την αντίστοιχη ενότητα στο μέρος Α').

Μέρος Δ'

Διδακτικές προτάσεις

Σύμφωνα με τις προηγούμενες μελέτες για την κατάκτηση του γραμματικού γένους στη δεύτερη γλώσσα διαπιστώνεται ότι το γένος παρουσιάζει δυσκολίες εκμάθησης ακόμα σε πολύ προχωρημένο στάδιο γλωσσικής ανάπτυξης. Οι δυσκολίες αυτές χαρακτηρίζουν τόσο τις περιπτώσεις ομιλητών των οποίων η μητρική γλώσσα διαθέτει γραμματικό γένος, όσο και περιπτώσεις που δεν διαθέτει (Ιάνθη-Μαρία Τσιμπλή 2002: 173). Στο συγκεκριμένο σημείο της έρευνας θα δούμε αρχικά πώς αναφέρεται το γένος των ουσιαστικών στα Αναλυτικά Προγράμματα (Α.Π) (Syllabus) της Ελληνικής γλώσσας. Σε δεύτερο επίπεδο θα προχωρήσουμε σε μια βιβλιογραφική ανασκόπηση για κάποια έγκυρα εγχειρίδια στη διδασκαλία της Ελληνικής – σε αρχάριο επίπεδο συγκεκριμένα- εξετάζοντας κατά πόσο διδάσκουν το γένος ανάλογα με την περιγραφή των Α.Π . Σε τρίτο στάδιο θα κάνουμε μια ενότητα για τις αναμενόμενες δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζουν οι αραβόφωνοι μαθητές στην κατάκτηση του γένους όταν μαθαίνουν την Ελληνική ως δεύτερη/ξένη γλώσσα.

1.Το γένος στα Α.Π της Ελληνικής

Σύμφωνα με το Α.Π Σχολείου Νέας Ελληνικής Γλώσσας (ΣΝΕΓ) του Αριστοτελίου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (2010) και το Νέο Αναλυτικό Εξεταστικό Πρόγραμμα για τα επίπεδα πιστοποίησης γλωσσομάθειας της Ελληνικής του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας (ΚΕΓ) (2013) παρατηρούμε ότι υπάρχει μια άμεση αναφορά του γένους σε κάθε ένα από τα έξι επίπεδα γλωσσομάθειας με τη διαπίστωση πως υφίσταται μια διαβάθμιση της μορφολογικής περιπλοκότητας των ουσιαστικών, ξεκινώντας από το επίπεδο Α1 έως το Γ2. Σημειώνεται επίσης ότι αυτή η μορφολογική περιπλοκότητα παίζει μεγάλο ρόλο στη δυσκολία της κατάκτησης της συμφωνίας ουσιαστικού – επιθέτου γενικά από τους ξενόγλωσσους μαθητές.

2.Η διδασκαλία του γένους σε κάποια εγχειρίδια της Ελληνικής (σε αρχάριο επίπεδο)

Σε αυτή την ενότητα όπως έχουμε αναφέρει προηγουμένως θα εξετάσουμε τον τρόπο με τον οποίο διδάσκεται το γένος των ουσιαστικών της Ελληνικής σε 4 εγχειρίδια που αφορούν το αρχάριο επίπεδο γλωσσομάθειας με σκοπό να διαπιστώσουμε κατά πόσο τα συγκεκριμένα εγχειρίδια συφωνούν με την περιγραφή των Α.Π.

Παρουσίαση

2.1. Δημητρά, Δ. & Παπαχειμώνα, Μ. (2002) Ελληνικά τώρα 1+1. Αθήνα: Νόσος.

Για το συγκεκριμένο εγχειρίδιο είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι σε σχέση μα τα γραμματικά φανόμενα που εξετάζει φαίνεται να ξεκινά από το επίπεδο του εντελώς αρχάριου μαθητή και να καλύπτει από την ύλη του Γ' επιπέδου του ΚΕΓ (βλ. Σπυρόπουλος & Τσαγγαλίδης 2005: 133), για τον λόγο αυτό θα δώσουμε έμφαση στις

πρώτες 11 ενότητες από 16 του όλου εγχειριδίου με τη λογική ότι θα είναι πιο κοντά στα γραμματικά φανόμενα των επιπέδων Α1 και Α2.

Συνεχίζοντας παρατηρούμε ότι στην πρώτη ενότητα παρουσιάζει τα τρία γένη του οριστικού/ αόριστου άρθρου (ο- ένας, η- μια, το- ένα), επίσης στην ονομαστική τα αρσενικά: -ος, -ας, -ης/ τα θηλυκά: -α, -η και τα ουδέτερα: -ο, -ι, -μα. Στην τέταρτη και την πέμπτη ενότητα αναφέρει τα τρία γένη του ουσιαστικού στην αιτιατική και την γενική ενικού αριθμού ενώ, στην έβδομη ενότητα τα παρουσιάζει στον πληθυντικό αριθμό της ονομαστικής και αιτιατικής. Στη συνέχεια της ενότητας 11 την κλιτική και την γενική πτώση στον ενικό και τον πληθυντικό.

2.2. Τριανταφυλλίδου, Λ. Κοκκινίδου, Μ. Τακούδα, Χ. Σεχίδου, Ε & Σταυριανάκη, Κ. (2014). Ελληνικά στο πι και φι, Εντατικά μαθήματα ελληνικών για αρχάριους. Αθήνα: Gutenberg.

Στην πρώτη ενότητα του εγχειριδίου παρουσιάζεται το οριστικό άρθρο και τα τρία γένη του ουσιαστικού –ος, -ας, -ης/ -η, -α/ -ο, -ι, -μα στην ονομαστική ενικού. Στη δεύτερη ενότητα: το οριστικό άρθρο και τα ουσιαστικά στην αιτιατική ενικού και στη συνέχεια το οριστικό και το αόριστο άρθρο στην ονομαστική και την αιτιατική. Στην έκτη ενότητα: τα τρία γένη των ουσιαστικών στη γενική ενικού. Στην όγδοη ενότητα: τα θηλυκά ουσιαστικά σε –ος. Στην ένατη ενότητα: τα ουσιαστικά στην κλιτική.

2.3. Γκαρέλη, Ε. Καπούλα, Ε. Νεστοράτου, Σ. Πρίτση, Ε. Ρουμπής, Ν & Συκαρά, Γ. (2017). Ταξίδι στην Ελλάδα 1, Ελληνικά ως δεύτερη/ ξένη γλώσσα. Αθήνα: Γρηγόρης.

Στο συγκεκριμένο εγχειρίδιο παρατηρούμε το εξής:

Στην Τρίτη ενότητα παρουσιάζει τα τρία γένη των ουσιαστικών, το οριστικό και το αόριστο άρθρο στην ονομαστική ενικού αριθμού. Στην έκτη ενότητα: τα ουσιαστικά (αρσενικά, θηλυκά και ουδέτερα) στην αιτιατική πτώση ενικού αριθμού. Στην όγδοη ενότητα: το αόριστο άρθρο στην ονομαστική και την αιτιατική και στη συνέχεια τα τρία γένη των ουσιαστικών στην ονομαστική και την αιτιατική πληθυντικού αριθμού.

2.4. Σιμόπουλος, Γ. Παθιάκη, Ε. Κανελλοπούλου, Ρ & Παυλοπούλου, Α. (2018). Ελληνικά Α', Μέθοδος εκμάθησης της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας. Αθήνα: Πατάκης.

Εξετάζοντας το παραπάνω εγχειρίδιο παρατηρούμε ότι η δεύτερη ενότητα παρουσιάζει τα τρία γένη των ουσιαστικών (αρσενικά: -ος, -ας, -ης, θηλυκά: -α, -η και ουδέτερα: -ο, -ι, -μα) στην ονομαστική και την αιτιατική με την πρόθεση (σε). Η τέταρτη ενότητα: τα τρία γένη στην ονομαστική και την αιτιατική ενικού (άμεσο αντικείμενο). Η όγδοη ενότητα: το οριστικό και το αόριστο άρθρο στην ονομαστική και την αιτιατική και τα τρία γένη ουσιαστικών στην ονομαστική και την αιτιατική πληθυντικού αριθμού. Η ενότητα 11: τα τρία γένη στη γενική πτώση ενικού και πληθυντικού αριθμού και στην ενότηα 19: τα θηλυκά ουσιαστικά σε –ση, -ξη, -ψη.

2.5. Σύγκριση εγχειριδίων με την περιγραφή των Α.Π

Σύμφωνα με το Α.Π του ΣΝΕΓ και το Νέο Αναλυτικό Εξεταστικό Πρόγραμμα του ΚΕΓ για το αρχάριο επίπεδο, βλέπουμε ότι η διδασκαλία του γένους των ονομάτων περιορίζεται στα αρσενικά, θηλυκά και ουδέτερα ισοσύλλαβα ουσιαστικά που τελειώνουν σε (-ος, -ης, -ας/ -α, -η/ -ο, -ι)[20] και τα θηλυκά που λήγουν σε –ος, με την παρατήρηση ότι υπάρχει μια διαβάθμιση για την κατηγορία της πτώσης και του αριθμού που συνδέονται άμεσα με τα ουσιαστικά, παρακολουθώντας την εξής σειρά: ονομαστική και στη συνέχεια αιτιατική ενικού αριθμού – ονομαστική και αιτιατική πληθυντικού αριθμού – κλιτική και θηλυκά σε –ος και στο τέλος την γενική πτώση ενικού και πληθυντικού αριθμού.

Επομένως και σύμφωνα με τη σύντομη παρουσίαση που έχουμε κάνει, μπορούμε να συμπεράνουμε ότι τα εγχειρίδια: Ελληνικά τώρα 1+1 και Ελληνικά Α', σχεδόν καλύπτουν την περιγραφή των Α.Π με την εξαίρεση ότι το Ελληνικά Α' δεν αναφέρει την κλιτική πτώση. Από την άλλη το Ελληνικά στο πι και φι παρουσιάζει τα τρία γένη στις τέσσερις πτώσεις στον ενικό και όχι όμως στον πληθυντικό ενώ, το Ταξίδι στην Ελλάδα 1, τα παρουσιάζει στον ενικό και τον πληθυντικό της ονομαστικής και της αιτιατικής αλλά δεν αναφέρει ούτε την γενική ούτε την κλιτική πτώση.

3.Η διδασκαλία του γένους της Ελληνικής σε αραβόφωνους μαθητές

Όταν ένας μαθητής έρχεται σε επαφή με μια ξένη γλώσσα θα παρατηρήσει πως κάποια χαρακτηριστικά της είναι εύκολα ενώ άλλα αρκετά δύσκολα. Συνήθως τα σημεία που είναι παρόμοια με αυτά της μητρικής του γλώσσας θα είναι απλά ενώ εκείνα που είναι διαφορετικά θα είναι δύσκολα (Lado 1957: 2).

Σε αυτή την ενότητα λοιπόν, και με βάση τη σύγκριση που έχουμε κάνει στο μέρος Β' για το γένος των δύο γλωσσών, θα επιχειρήσουμε να ανακαλύψουμε τις αναμενόμενες δυσκολίες που μπορεί να αντιμετωπίζουν οι αραβόφωνοι μαθητές και τα πιθανά λάθη που μπορεί να κάνουν στην κατάκτηση του γένους της Ελληνικής (βλ. πίνακας 20) στηρίζοντας στα σημεία διαφοράς των δύο συστημάτων και στη συνέχεια θα προτείνουμε κάποιες ασκήσεις που μπορεί να βοηθήσουν στην διδασκαλία του γένους στην ορισμένη ομάδα – στόχο.

Πίνακας 20.

Σημείο δυσκολίας	Πιθανό λάθος	Προτεινόμενη άσκηση
Είναι δεδομένο ότι το γένος των ουσιαστικών είναι αυθαίρετο και αλλάζει από μια γλώσσα στην άλλη, επομένως υπάρχουν πολλά ονόματα της ελληνικής που έχουν	Αρνητική παρεμβολή από τη μητρική γλώσσα και εμφάνιση λαθών όπως: **η ήλιος* **ο καρέκλα* Αντί: *Ο ήλιος*	Στη διδασκαλία να δωθεί έμφαση στις καταλήξεις των ουσιαστικών και την εμφάνισή τους μαζί με τα άρθρα (βλ. παράρτημα 1)

[20] Και τα ανισοσύλλαβα ουδέτερα σε –μα (πλ.) –ματα.

μια συγκεκριμένη τιμή γένους η οποία αλλάζει στην Αραβική.	*Η καρέκλα*	
Σε σχέση με τις τιμές του γένους των δύο γλωσσών παρατηρούμε ότι η Ελληνική διαθέτει αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο ενώ η Αραβική κατέχει μόνο αρσενικό και θηλυκό	Υπεργενίκευση του ουδέτερου οριστικού άρθρου στα ουσιαστικά, με τη λογική ότι η συγκεκριμένη τιμή δεν υφίσταται στη Γ1	
Τα κοινά ονόματα προσώπων της Ελληνικής μπορεί να είναι αρσενικά, θηλυκά ή ουδέτερα ενώ της Αραβικής μόνο αρσενικά ή θηλυκά	Αρνητική παρεμβολή από τη μητρική γλώσσα σε σχέση με τα ουδέτερα ονόματα προσώπων της Ελληνικής και εμφάνιση λαθών όπως: **ο αγόρι* **η κορίτσι* Αντί: *Το αγόρι* *Το κορίτσι*	
Σύμφωνα με τις μορφολογικές κανονικότητες των ουσιαστικών και στις δύο γλώσσες μπορούμε να συμπεράνουμε ότι η Ελληνική είναι πιο πλούσια μορφολογικά, με τη λογική ότι διαθέτει καταλήξεις για την κάθε μια από τις τρεις τιμές του γένους ενώ αυτό στην Αραβική παρατηρείται μόνο στα θηλυκά ονόματα	Μορφολογικά λάθη λόγω περιπλοκότητας της μορφολογίας των ουσιαστικών της Ελληνικής σε σχέση με αυτά της Αραβικής	
Σε σχέση με τη δήλωση της οριστικότητας και στις δύο γλώσσες έχει σημειωθεί μια σημαντική διαφορά όπου ένα ουσιαστικό στα Αραβικά δεν μπορεί να χρησιμοποιείται ως πρώτο σκέλος της γενικής κτητικής ή να του προσθέσουμε μια κτητική αντωνυμία και να διαθέτει	Αρνητική παρεμβολή από τη μητρική γλώσσα και εμφάνιση λαθών όπως: **λύση των προβλημάτων* **γραφείο της το οργανωμένο* αντί: *η λύση των προβλημάτων* *το οργανωμένο γραφείο της*	

ταυτόχρονα οριστικό άρθρο, σε συντίθεση με την Ελληνική που επιτρέπει τέτοιες δομές		
Η μορφολογία του οριστικού άρθρου αποτελεί μια από τις σημαντικές διαφορές μεταξύ των δύο γλωσσών όπου στην Ελληνική, το συγκεκριμένο άρθρο κλίνεται ως προς το γένος, την πτώση και τον αριθμό ενώ στην Αραβική είναι άκλιτο σε σχέση με τις τρεις προηγούμενες κατηγορίες και αυτό μπορεί να αποτελέσει μια δυσκολία στους αραβόφωνους αρχάριους μαθητές με βάση την απλή μορφή του άρθρου που έχουν στη Γ1		
Η δήλωση της μη οριστικότητας, όπου στην Ελληνική γίνεται με την παρουσία του αόριστου άρθρου που κλίνεται ως προς το γένος (ένας, μια, ένα), προηγείται του ουσιαστικού και εμφανίζεται ως ανεξάρτητη λέξη σε αντίθεση με την Αραβική όπου το nunation δεν κλίνεται ως προς το γένος και κωδικοποιείται στο τέλος του ονόματος σαν διπλό τόνο.	Αρνητική παρεμβολή από τη μητρική γλώσσα και εμφάνιση λαθών όπως: **ήρθε άνθρωπος στο σπίτι* Αντί: *Ήρθε ένας άνθρωπος στο σπίτι*	(βλ. παράρτημα 2)
Μια σημαντική διαφορά είναι ότι τα κύρια ονόματα ανθρώπων της Αραβικής δεν παίρνουν οριστικό άρθρο ενώ στα συγκεκριμένα ονόματα της Ελληνικής η παρουσία του οριστικού άρθρου είναι υποχρεωτική	Αρνητική παρεμβολή από τη μητρική γλώσσα και εμφάνιση λαθών όπως: **αυτός είναι Γιάννης και αυτή είναι Μαρία* Αντί*:* *Αυτός είναι ο Γιάννης και αυτή είναι η Μαρία*	(βλ. παράρτημα 3)

Στη συμφωνία ουσιαστικού επιθέτου και σύμφωνα με τη σειρά όρων παρατηρούμε ότι στην Αραβική συνήθως προηγείται το ουσιαστικό του επιθέτου σε αντίθεση με την Ελληνική όπου η θέση του επιθέτου ποικίλει αλλά συνήθως τοποθετείται πριν από το ουσιαστικό	Αρνητική παρεμβολή από τη μητρική γλώσσα και εμφάνιση λαθών όπως: **παιδί καλό* Αντί*:* *Καλό παιδί*	(βλ. παράρτημα 4)
Στη συγκεκριμένη συμφωνία επίσης όταν πρόκειται για τη δήλωση της οριστικότητας στην Αραβική, πρέπει και τα δύο μέρη της συμφωνίας να διαθέτουν οριστικό άρθρο, ενώ στην Ελληνική παρατηρούμε να υφίσταται μόνο ένα άρθρο που προσδιορίζει το ουσιαστικό και συνήθως προηγείται του επιθέτου	Αρνητική παρεμβολή από τη μητρική γλώσσα και εμφάνιση λαθών όπως: **το μεγάλο το σπίτι* Αντί*:* *Το μεγάλο σπίτι*	
Στη συμφωνία του υποκειμένου και του κατηγορουμένου του, της Αραβικής δεν υφίσταται εκπεφρασμένο copula στον ενεστώτα για να συνδέσει το υποκείμενο με το κατηγορούμενο σε αντίθεση με την Ελληνική	Αρνητική παρεμβολή από τη μητρική γλώσσα και εμφάνιση λαθών όπως: **το κορίτσι ευγενικό* Αντί*:* *Το κορίτσι είναι ευγενικό*	
Στη συμφωνία ρήματος και υποκειμένου της αραβικής είναι δεδομένο ότι εάν η σειρά όρων είναι Ρ.Υ.Α. τότε το ρήμα θα εμφανίζεται μονίμως στον ενικό αριθμό ακόμη και αν το υποκείμενο (ουσιαστικό) είναι στον δυϊκό ή τον πληθυντικό αριθμό. Το συγκεκριμένο φαινόμενο δεν υφίσταται στην Ελληνική γλώσσα	Αρνητική παρεμβολή από τη μητρική γλώσσα και εμφάνιση λαθών όπως: **προσπάθησε οι ερευνητές* Αντί*:* *Προσπάθησαν οι ερευνητες*	

4. Συμπεράσματα

Στο τέλος της έρευνας μας για την απόδοση του γένους στην Ελληνική και στην Αραβική γλώσσα και με βάση την ανάλυση και την σύγκριση που έχουμε κάνει στο μέρος Β' και Γ', μπορούμε να συμπεράνουμε πως υφίστανται ομοιότητες αλλά και σημαντικές διαφορές ανάμεσα στις δύο γλώσσες όσον αφορά το γένος των ουσιαστικών και τη συμφωνία του γένους γενικώς.

Παρακάτω θα ρίξουμε φως στα πιο βασικά σημεία της μελέτης τα οποία είναι ως εξής:

α) Το γένος ως κατηγορία θεωρείται ένα εγγενές χαρακτηριστικό στα ουσιαστικά των δύο γλωσσών, των οποίων επίσης διαθέτουν φυσικό και γραμματικό γένος που συνήθως δεν συμφωνούν μεταξύ τους.

β) Οι τιμές του γένους διαφέρουν στις δύο γλώσσες, στην Ελληνική περιλαμβάνουν (αρσενικό, θηλυκό, ουδέτερο), ενώ στην Αραβική μόνο (αρσενικό και θηλυκό).

γ) Η κατανομή του γένους στις δύο γλώσσες εμφανίζει ορισμένες σημασιολογικές και μορφολογικές κανονικότητες οι οποίες όμως δεν χαρακτηρίζονται συνήθως από σταθερότητα. Εδώ σημειώνεται επίσης ότι η Ελληνική είναι πιο πλούσια μορφολογικά σε σχέση με τη δήλωση του γένους, όπου έχει καταλήξεις για την κάθε μια από τις τρεις τιμές του, ενώ η Αραβική διαθέτει επιθήματα μόνο στα θηλυκά ονόματα.

δ) Η απόδοση του γένους στα δάνεια ουσιαστικά αποτελεί μια εξαίρεση όπου στην Αραβική υπάρχει μορφολογικά σταθερό κριτήριο ενώ στην Ελληνική δεν υφίσταται ένα συγκεκριμένο κριτήριο από μορφολογική ή σημασιολογική πλευρά.

ε) Είναι σημαντικό να αναφέρουμε ότι υπάρχει μια διάκριση γένους στις προσωπικές αντωνυμίες δεύτερου προσώπου της Αραβικής στον ενικό και τον πληθυντικό σε αντίθεση με την Ελληνική.

στ) Ένα σημαντικό σημείο αποτελεί γενικά η δήλωση της οριστικότητας και της μη οριστικότητας ανάμεσα στις δύο γλώσσες, και ειδικά το οριστικό άρθρο που δεν έχει διάκριση γένους στην Αραβική σε αντίθεση με την Ελληνική.

ζ) Η συμφωνία του ουσιαστικού και του επιθέτου είναι πιο σύνθετη στην Αραβική- απ'ό,τι είναι στην Ελληνική- όπου μπαίνει η οριστικότητα και η μη οριστικότητα μαζί με το μορφο-σημασιολογικό χαρακτηριστικό (+/- ανθρώπινο) ως βασικά κριτήρια στη συγκεκριμένη συμφωνία.

η) Στη συμφωνία του ρήματος και του υποκειμένου παρατηρούμε ότι το γένος από τη μιά αποτελεί ένα σημαντικό μέρος της συμφωνίας στην Αραβική, ενώ από την άλλη απουσιάζει από τα ρήματα της Ελληνικής.

Βιβλιογραφία

Alhawary, T.M. (2009). *Arabic Second Language Acquisition of Morphosyntax*. New Haven and London: Yale University Press.

Amairah, A. I. (1986). *The phenomenon of feminine gender between Arabic and Semitic Languages*: A linguistic study. Amman: Scientifi Book Center.

Αναστασιάδη- Συμεωνίδη, Α. & Ράλλη, Α. & Χειλά-Μαρκοπούλου, Δ.(2003) *Θέματα Νεοελληνικής Γραμματικής: Το γένος*. Αθήνα: Πατάκης.

Badawi, E. M., Carter, M. G., & Gully, A. (2010). *Modern written Arabic: A comprehensive grammar*. London: Routledge.

Corbett, G. (1991). *Gender*.Cambridge: Cambridge University Press.

Γκαρέλη, Ε. Καπούλα, Ε. Νεστοράτου, Σ. Πρίτση, Ε. Ρουμπής, Ν & Συκαρά, Γ. (2017). *Ταξίδι στην Ελλάδα 1: Ελληνικά ως δεύτερη/ ξένη γλώσσα*. Αθήνα: Γρηγόρης.

Γούτσος, Δ. (2012). *Γλώσσα: Κείμενο, Ποικιλία, Σύστημα*. Αθήνα: Κριτική.

Δημητρά, Δ. & Παπαχειμώνα, Μ. (2002). *Ελληνικά τώρα 1+1*. Αθήνα: Νόσος.

Haspelamth, M. Dryer, S. M. Gil, D. & Comrie, B. (2005). *The World Atlas of Language Structures*. Oxford: Oxford University Press.

Holton, D., Mackridge, P., Philippaki-Warburton, I., & Spyropoulos, V. (2012). *Greek: A comprehensive grammar*. Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.

Iacoub, I. (1994). *The Detailed Lexicon in Masculine and Feminine*. Beirut: Scientifi Book House.

Ibn Al Tastori, A. (presentation) Haridi, A. A. (1983). *Masculine and Feminine*. Cairo: Alkhangy.

J A haywood & H M Nahmad. (1965). *A New Arabic Grammar of the written language*. London: Lund Humphries.

Kazana, D. (2011). *Agreement in Modern Greek Coordinate Noun Phrases*. A doctoral thesis, Essex University, Department of Language and linguistics, Colchester.

Κλαίρης, Χ. & Γ. Μπαμπινιώτης (2014). *Γραμματική της Νέας Ελληνικής: Δομολειτουργική – Επικοινωνιακή.* Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογίας.

Lado, R. (1957). *Linguistics Across Cultures: Applied Linguistics for Language Teachers*. Ann Arbor: The University of Michigan Press.

Nemah, F. (1973). *Summary of Arabic Grammar*. Cairo: Scientific Office for Writing and Translation.

Ράλλη, Α. (2005). *Μορφολογία*. Αθήνα: Πατάκης.

Ρεβυθιάδου, Ανθή & Βασίλειος Σπυρόπουλος. (2013). *Αντιπαραβολική Μελέτη Γραμματικών Δομών Αλβανικής – Ελληνικής*. Πρόγραμμα Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων Μαθητών, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση (ΕΣΠΑ 2007-2013). Εκδόσεις Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας (Ε.Λ.Κ.Ε.), Θεσσαλονίκη. (ebook, συλλογικό έργο, URL: www.diapolis.auth.gr/index.php/2013-10-17-09-02-51/-52)

Ρεβυθιάδου, Ανθή & Βασίλειος Σπυρόπουλος. (2013). *Αντιπαραβολική Μελέτη Γραμματικών Δομών Ρωσικής – Ελληνικής*. Πρόγραμμα Εκπαίδευση Αλλοδαπών και Παλιννοστούντων Μαθητών, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση (ΕΣΠΑ 2007-2013). Εκδόσεις Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Ειδικός Λογαριασμός Κονδυλίων Έρευνας (Ε.Λ.Κ.Ε.), Θεσσαλονίκη. (ebook, συλλογικό έργο, URL: www.diapolis.auth.gr/index.php/2013-10-17-09-02-51/-52)

Ryding, K. C. (2005). *A Reference Grammar of Modern Standard Arabic*:*Modern Standard Arabic*. Cambridge: Cambridge University Press.

Schulz, E. Krahl, G. & Reuschel, W. (2004). *Standard Arabic: An elementary-intermediate course*. Cambridge: Cambridge University Press.

Σιμόπουλος, Γ. Παθιάκη, Ε. Κανελλοπούλου, Ρ & Παυλοπούλου, Α. (2018). *Ελληνικά Α': Μέθοδος εκμάθησης της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας*. Αθήνα: Πατάκης.

Σπυρόπουλος, Β. & Τσαγγαλίδης, Α. (2005). *Η γραμματική στη διδασκαλία*. (επ. Σπύρος Μοσχονάς), Αθήνα: Πατάκης.

Τριανταφυλλίδης, Μανόλης. 1988[1941]. *Νεοελληνική Γραμματική (της Δημοτικής)*. Ανατύπωση της έκδοσης του ΟΕΣΒ (1941) με διορθώσεις. Θεσσαλονίκη: Ινστιτούτο Νεοελληνικών Σπουδών, Ίδρυμα Μανόλη Τριανταφυλλίδη.
Τριανταφυλλίδου, Λ. Κοκκινίδου, Μ. Τακούδα, Χ. Σεχίδου, Ε & Σταυριανάκη, Κ. (2014). *Ελληνικά στο πι και φι: Εντατικά μαθήματα ελληνικών για αρχάριους*. Αθήνα: Gutenberg.

ΥΠ.Π.Ε.Θ., Π.Ι . (2006). *Νεοελληνική Γραμματική: Αναπροσαρμογή της Μικρής Νεοελληνικής Γραμματικής του Μανόλη Τριανταφυλλίδη*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεως Διδακτικών Βιβλίων.

Velupillai, V. (2012). *An Introduction to Linguistic Typology*. Amsterdam/ Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Wright, W. (1896). *A Grammer of the Arabic Language*. Cambridge: Cambridge University Press.

Άρθρα:

Ahammad, S. S. (2017). *The Noun: A Coparative Analysis between The Arabic and the English Languages*. IOSR-JHSS. URL: http://www.iosrjournals.org/iosr-jhss/papers/Vol.%2022%20Issue5/Version-1/G2205016473.pdf

Al Shamsan, I. A. (2007). *Masculine and Feminine*. URL: https://www.mobt3ath.com/uplode/book/book-31603.pdf

Αναλυτικό Εξεταστικό Πρόγραμμα Πιστοποίησης της Ελληνομάθειας του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας (2013).

Αναλυτικό Πρόγραμμα του Σχολείου Νέας Ελληνικής Γλώσσας του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης για τα επίπεδα (Α1-Β2. 2010) (Γ1-Γ2. 2015).

Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α. & Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου (2003). <*Συγχρονικές και διαχρονικές τάσεις στο γένος της Ελληνικής*>. Στο Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α, Ράλλη & Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου (επιμ.), Το γένος. Αθήνα: Πατάκης, 19-34.

Attia, M. (2008). *Alternate Agreement in Arabic*. URL: https://www.academia.edu/951289/Alternate_Agreement_in_Arabic

Βαρλοκώστα, Σ. Βαλεοντή, Ν. Κακαβούλια, Μ. Λαζαρίδου, Μ. Οικονόμου, Α. & Πρωτοπαππάς, Α. (2006). *The breakdown of functional categories in Greek aphasia: Evidence from agreement, tense and aspect*. Psychology press. URL: https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/02687030500513703?scroll=top&needAccess=true

Dror, Y. (2016). *Collective Nouns in Journalistic Modern Standard Arabic*. Babealo. URL:https://alfresco.uclouvain.be/alfresco/service/guest/streamDownload/workspace/SpacesStore/be04a64f-036b-4e25-a19b-9407ce54fa8d/09-Y.%20Dror,%20Collective%20Nouns%20in%20Journalistic%20Arabic.pdf?guest=true

Ράλλη, Α. (2003). <*Ο καθορισμός του γραμματικού γένους στα ουσιαστικά της νέας ελληνικής*>. Στο Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α, Ράλλη & Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου (επιμ.), Το γένος. Αθήνα: Πατάκης, 68-69,71-76.

Yacoub, M. (2016). *English loan words in the Egyptian variety of Arabic: What morphological and phonological variations occurred to them?*. URL: http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A27013/pdf

Χειλά-Μαρκοπούλου, Δ. (2003). <*Γένος και συμφωνία στη νέα ελληνική*>. Στο Α. Αναστασιάδη-Συμεωνίδη, Α, Ράλλη & Δ. Χειλά-Μαρκοπούλου (επιμ.), Το γένος. Αθήνα: Πατάκης, 132-134.

Παράρτημα

1.

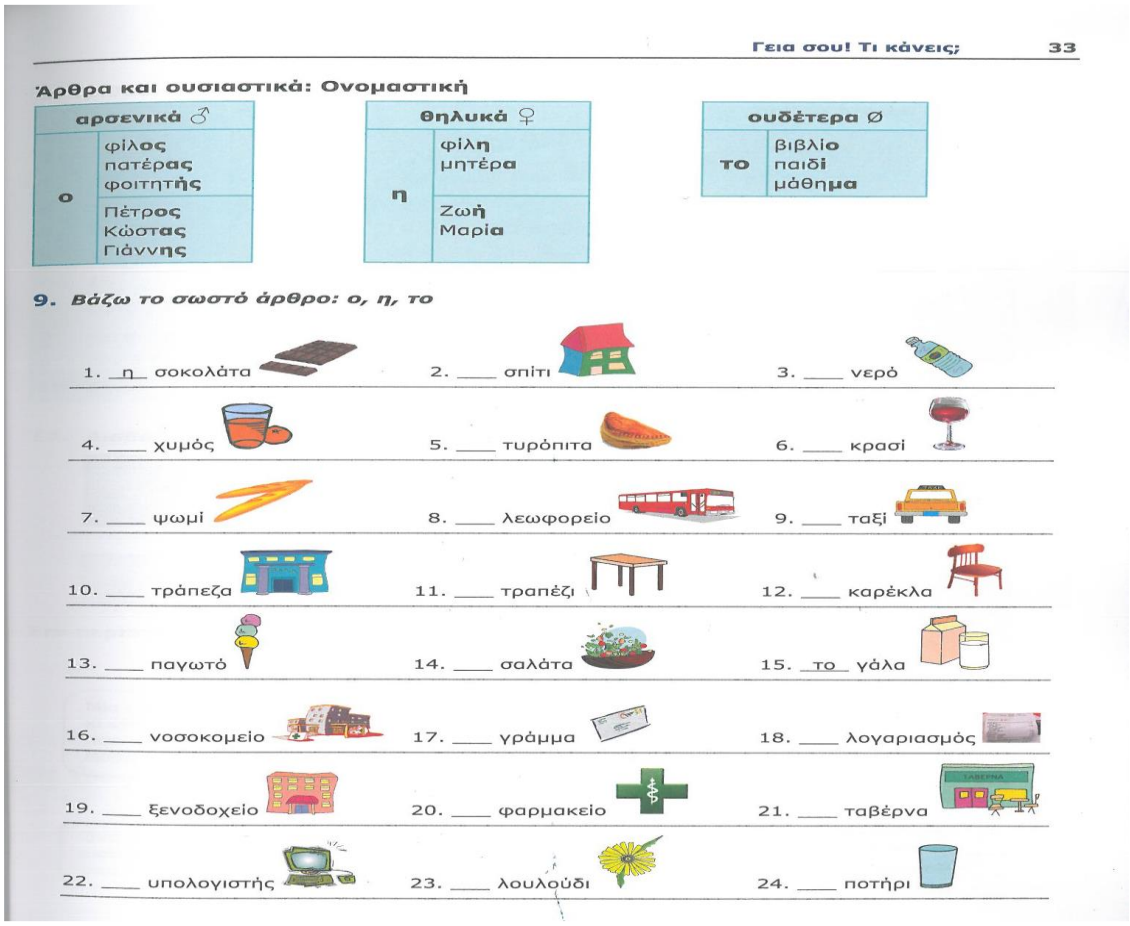

Γεια σου! Τι κάνεις; 33

Άρθρα και ουσιαστικά: Ονομαστική

αρσενικά ♂	
ο	φίλος πατέρας φοιτητής
	Πέτρος Κώστας Γιάννης

θηλυκά ♀	
η	φίλη μητέρα
	Ζωή Μαρία

ουδέτερα Ø	
το	βιβλίο παιδί μάθημα

9. ***Βάζω το σωστό άρθρο: ο, η, το***

1. η σοκολάτα
2. ____ σπίτι
3. ____ νερό
4. ____ χυμός
5. ____ τυρόπιτα
6. ____ κρασί
7. ____ ψωμί
8. ____ λεωφορείο
9. ____ ταξί
10. ____ τράπεζα
11. ____ τραπέζι
12. ____ καρέκλα
13. ____ παγωτό
14. ____ σαλάτα
15. το γάλα
16. ____ νοσοκομείο
17. ____ γράμμα
18. ____ λογαριασμός
19. ____ ξενοδοχείο
20. ____ φαρμακείο
21. ____ ταβέρνα
22. ____ υπολογιστής
23. ____ λουλούδι
24. ____ ποτήρι

(από το εγχειρίδιο Ελληνικά στο πι και φι. 2014. σελ: 33)

2.

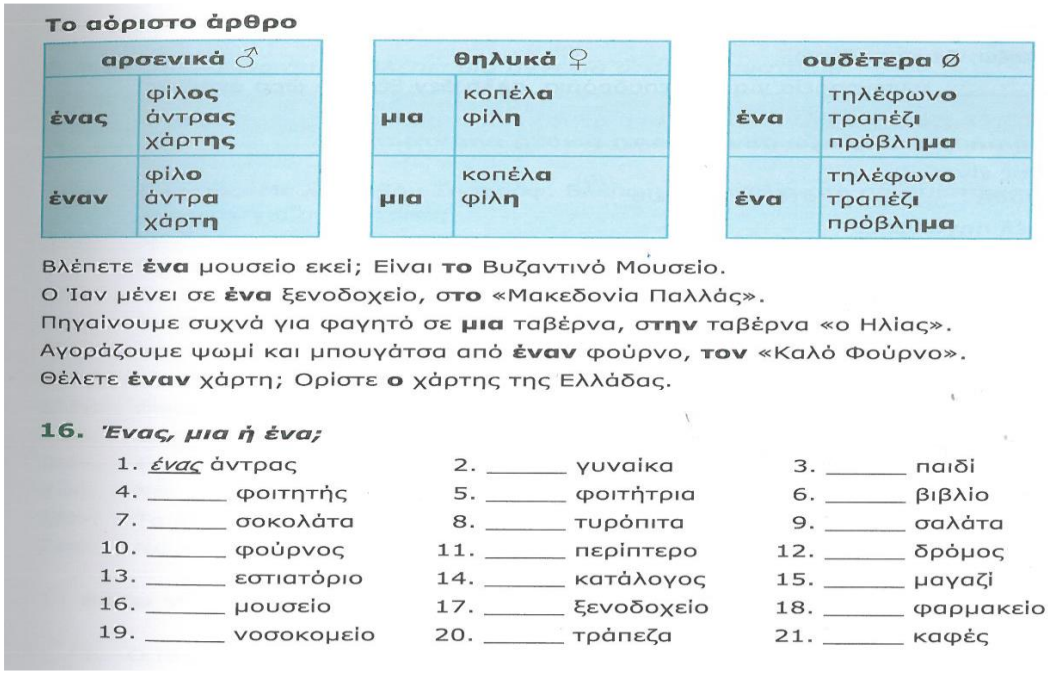

Το αόριστο άρθρο

αρσενικά ♂	
ένας	φίλ**ος** άντρ**ας** χάρτ**ης**
έναν	φίλ**ο** άντρ**α** χάρτ**η**

θηλυκά ♀	
μια	κοπέλ**α** φίλ**η**
μια	κοπέλ**α** φίλ**η**

ουδέτερα Ø	
ένα	τηλέφων**ο** τραπέζ**ι** πρόβλη**μα**
ένα	τηλέφων**ο** τραπέζ**ι** πρόβλη**μα**

Βλέπετε **ένα** μουσείο εκεί; Είναι **το** Βυζαντινό Μουσείο.
Ο Ίαν μένει σε **ένα** ξενοδοχείο, **στο** «Μακεδονία Παλλάς».
Πηγαίνουμε συχνά για φαγητό σε **μια** ταβέρνα, **στην** ταβέρνα «ο Ηλίας».
Αγοράζουμε ψωμί και μπουγάτσα από **έναν** φούρνο, **τον** «Καλό Φούρνο».
Θέλετε **έναν** χάρτη; Ορίστε **ο** χάρτης της Ελλάδας.

16. ***Ένας, μια ή ένα;***

1. *ένας* άντρας
2. _____ γυναίκα
3. _____ παιδί
4. _____ φοιτητής
5. _____ φοιτήτρια
6. _____ βιβλίο
7. _____ σοκολάτα
8. _____ τυρόπιτα
9. _____ σαλάτα
10. _____ φούρνος
11. _____ περίπτερο
12. _____ δρόμος
13. _____ εστιατόριο
14. _____ κατάλογος
15. _____ μαγαζί
16. _____ μουσείο
17. _____ ξενοδοχείο
18. _____ φαρμακείο
19. _____ νοσοκομείο
20. _____ τράπεζα
21. _____ καφές

(από το εγχειρίδιο Ελληνικά στο πι και φι. 2014. σελ: 47)

3.1

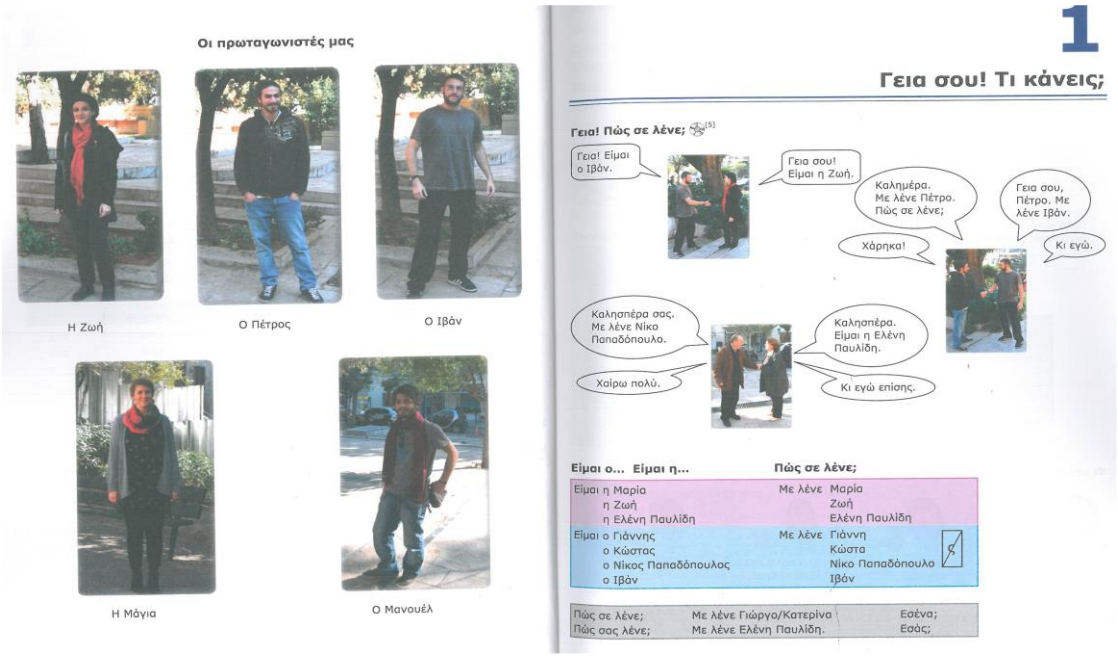

(από το εγχειρίδιο Ελληνικά στο πι και φι. 2014. σελ: 23)

3.2

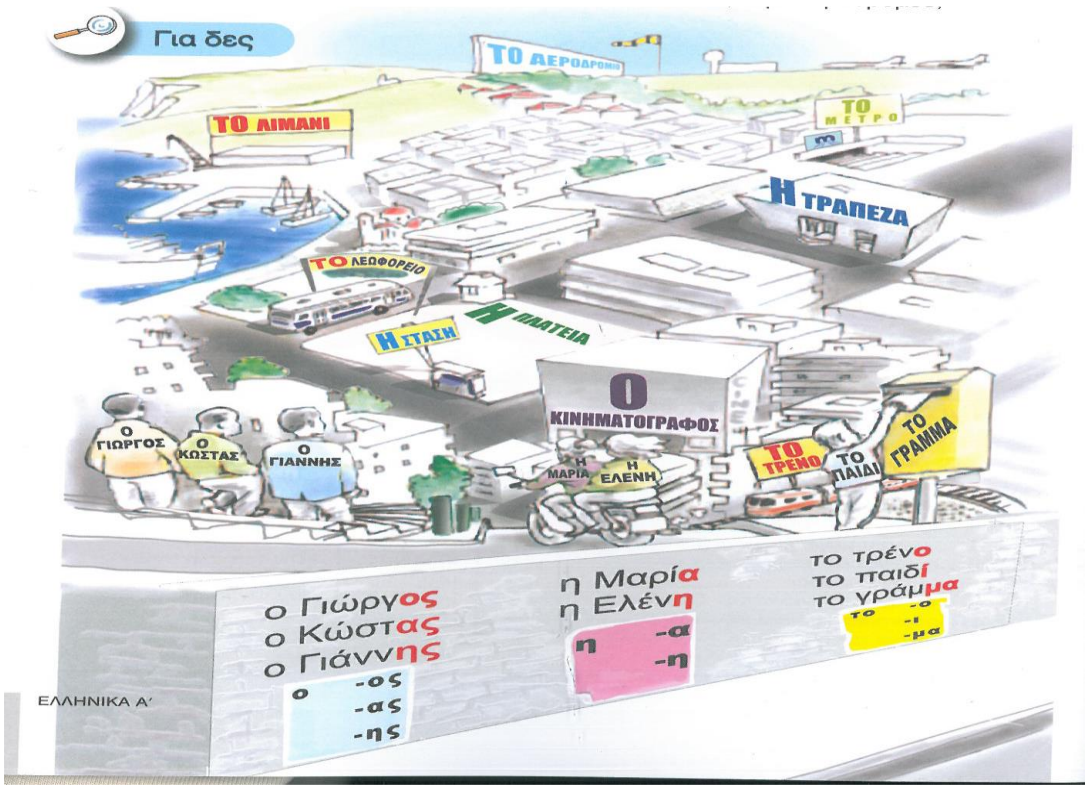

(από το εγχειρίδιο Ελληνικά Α'. 2018. σελ:28)

4.

ο μεγάλος { αδερφός, άντρας, χάρτης	η μεγάλη { γυναίκα, κόρη η ωραία { κοπέλα, ζώνη	το μεγάλο { βιβλίο, σπίτι, διάλειμμα

5. Συμπληρώνω, όπως στο παράδειγμα:

- ο νέ_ος__ άντρας
- η όμορφ___ κοπέλα
- το γρήγορ__ αυτοκίνητο
- ο μεγάλ___ κήπος
- το ζεστ__ φαγητό
- η καλ__ φίλη
- το παλι__ ραδιόφωνο
- ο καλ__ μαθητής
- το άδει__ ποτήρι
- ο ευγενικ__ κύριος
- η καινούργι__ ζακέτα
- το μικρ__ σπίτι
- το βρώμικ__ πάτωμα
- η μοντέρν__ μουσική
- ο αυστηρ__ δάσκαλος
- η εύκολ__ άσκηση

(από το εγχειρίδιο Ταξίδι στην Ελλάδα 1. 2017. σελ: 59)